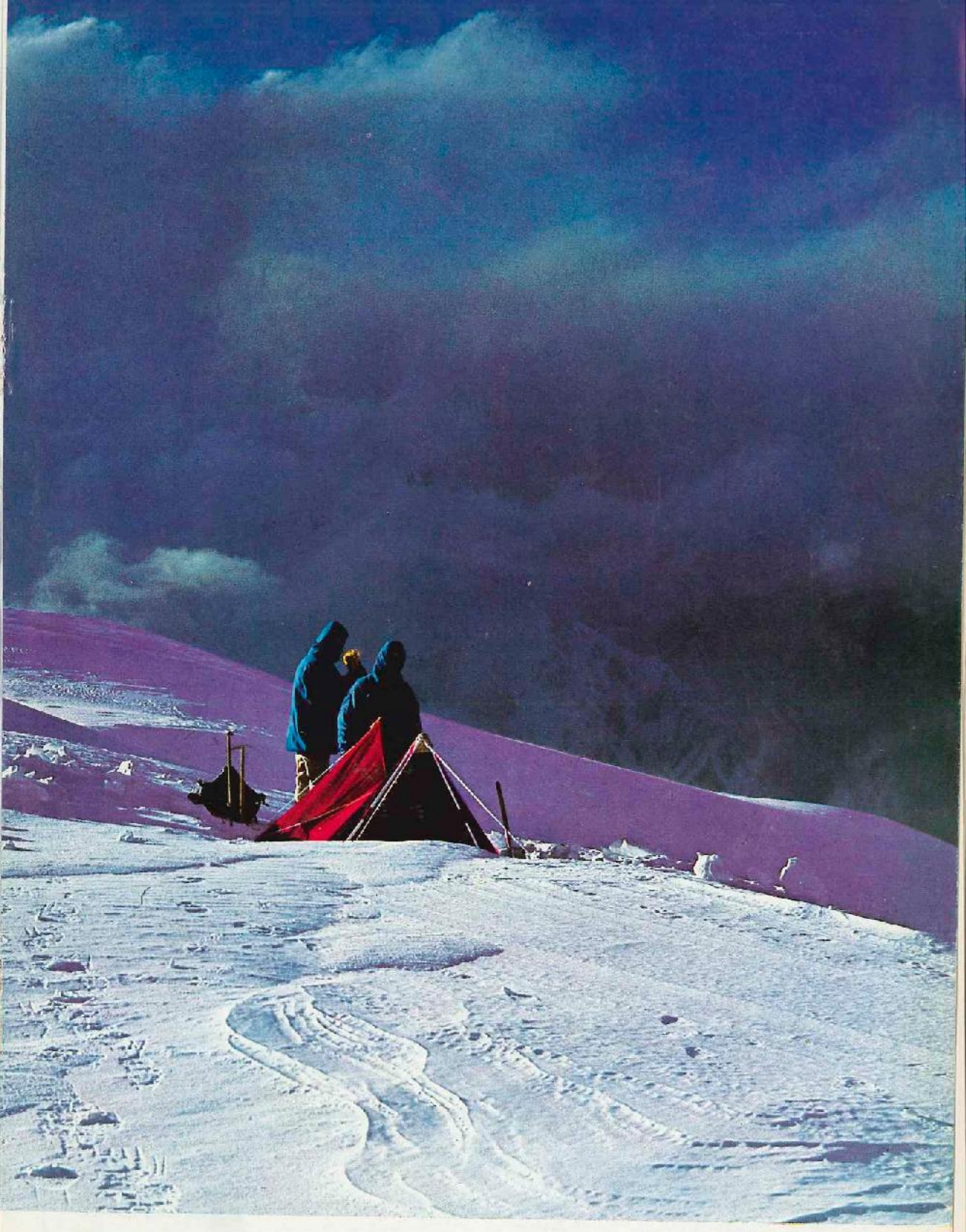

planinski vestnik 2

1972

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
IZHAJA OD LETA 1895

Tone Strojin	Kulturne diagonale in planinska organizacija	49
Evgen Lovšin	Oton Župančič in narava, posebej njen gorski svet	51
Dušan Kermavner	Od političnega mita nazaj k stvarnosti okrog Klementa Juga	60
Danilo Cedilnik	Vzpon	60
Ing. Igor Šolinc	Bližnjice	69
Jernej Zupančič	Po svobodnih smučinah čez hrib in dol	71
Franc Verko	V severni steni Trolltinda	72
Dr. Biba Klinar	Pred jutrom rojena	78
Meta Rotovnik	Človek in gora	79
Ing. Pavle Šegula	Blejsko srečanje	80
Miha Marenče	Storžič pozimi	82
Ing. Pavle Šegula	Slovenci v tujih gorah	82
Jože Vrsnik	Iz solčavske preteklosti	83
Janez Volkar	Nad Slapom	84
Janez Volkar	Mihu v slovo	85
	Društvene novice	86
	Alpinistične novice	89
	Varstvo narave	91
	Iz planinske literature	93
	Razgled po svetu	95
	Naslovna stran: Iz Annapurne 1970	
	Foto Aleš Kunaver	

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedor Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Tone Strojin, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprave: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US $). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

LETO LXXII | ŠT. 2 | LJUBLJANA | FEBRUAR 1972

JUGOTEKSTIL IMPEX

L J U B L J A N A
TITOVA CESTA 3

IZVOZ:

Surove, barvane in tiskane tkanine in ostali proizvodi tekstilne industrije

UVOZ:

Bombaž, stanično vlakno, rayon, volna in ostale tekstilne surovine, tekstilni proizvodi in končni proizvodi

planinski vestnik

GLASILO
PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
72. LETNIK

2 1972

KULTURNE DIAGONALE IN PLANINSKA ORGANIZACIJA

TONE STROJIN

Planinstvo že dolgo (pri nas morda že nekaj desetletij) ni izolirano družbeno gibanje, privilegij vase in v gore zaverovanih privržencev, družbi nekoristen hobby. Gre za obliko, kako preživlja prosti čas mladostnik, ki v planinskem gibanju vidi svoji dobi primerno romantiko, pa zrel človek, ki mu planinstvo pomeni zdravje, rekreacijo in notranje zadovoljstvo.

Neredko slišimo, da je planinsko literarno delovanje zadeva tistih, ki v domačih in tujih gorah dosegajo nadpoprečne uspehe, sicer pismeno poročilo ne pritegne zanimanja. Res je senzacionalizem v planinstvu star pojav, rodil se je že ob prvih vzponih na vrhove pred sto in več leti, vendar ga ne smemo zamenjavati ali izenačevati s komercialnostjo. Drzno dejanje v gorah samo po sebi še ni razlog za opisovanje. Današnji čas ustvarja iz nas robote, zmožne dosegati neverjetna dejanja, od presajanja srca do hoje po drugem planetu. Elektronika nadomešča človeško analizatorsko sposobnost, zmožnost doživljanja najbrž ne bo nikoli nadomestila. Prav v doživetjih, ne samo v opisih dejanj, je moč planinske literarne tvornosti. V tem pogledu je planinska literatura nenadomestljiva.

Danes ni treba dokazovati, da človek ob informacijah vseh vrst vseeno plitvi, da se zamudi le pri tistih, ki pritegnejo njegovo zaznavno plat, uglašeno na določen dražljaj. Če igrajo čutila tako veliko vlogo, se za planinsko literaturo odpira obsežno področje, ki ga premalo izkoriščamo. Kdorkoli lista po tuji planinski literaturi, ugotavlja, da naša literatura po vsebini ne zaostaja za tujo, ne dohiteva pa je po obliki in tehniki. Prirejena je tako, da roka kar sama seže po njej. Po lepoti gora ne zaostajamo, domačih in tudi dobrih tujih zgledov ne manjka, bije nas majhno jezikovno področje in majhna kupna moč. Tudi planinskih delavcev je premalo.

Tudi krog planinskih literarnih delavcev ni organiziran. V glavnem so priložnostni opisovalci svojih doživetij v gorah brez posebnega povezovanja s planinsko organizacijo. Potrebe po planinski kulturni dejavnosti se zavedamo, za ljudi, ki naj bi na tem delali, pa nimamo najbolj srečne roke. Najbrž tudi ni ustrezne vzpodbude. Amaterska dejavnost, čeprav najbolj dragocena, se v lastnem ognju najhitreje izčrpa. Delo planinskega odbornika na vidnejših mestih zahteva najmanj dve uri dnevno, pred akcijami pa še več. V sedanjih pogojih prezaposlenosti je to huda obremenitev, ki se po svoje odraža v službi, v družini in še kje. Funkcija planinskega odbornika postaja vse bolj funkcija javnega delavca, ki mora vzdrževati stike s terenom, z drugimi sorodnimi organizacijami in družbeno-političnimi skupnostmi, sodelovati na številnih sejah, na njenih skupščinah, sejah glavnih odborov, občnih zborov PD, na centralnih proslavah, akcijah itd. Vse to razumljivo gre na rovaš časa, ki ga odbornik odmerja svojemu specifičnemu delovnemu področju.

Pravzaprav naj bi bil upravni odbor PZS zbor planinskih managerjev za določene panoge. Prešlo pa je v navado, da je marsikateri načelnik tudi glavni (če ne edini) realizator nalog komisije, ki jo vodi. Managerstvo in realizatorstvo pa sta dve po vsebini in obliki dela tako različni dejavnosti, da jih ob amaterskih pogojih le s težavo še združujemo. Seveda je zasebna, amaterska vzpodbuda močnejša od profesionalne. Amaterska pobuda brez kolektivne podpore in zlasti materialne podlage pa je dandanes komaj še smotrna. Skupnost se tega premalo zaveda, ker vidi pri človeku in članih neke organizacije le dolžnosti.

Čeprav je bil v zadnjem desetletju storjen precejšen korak pri izdajanju planinske literature – predvsem po zaslugi znanih, vendar tu neimenovanih planinskih delavcev – z doseženim še ne moremo biti v celoti zadovoljni. Prizadevanja za kakovostno planinsko literaturo so potekala predvsem v založniških hišah, ki so vsaka zase imela svoj založniški program, sredstva in s tem pravico izbora. Kljub temu smo bili vsake izdaje veseli. Ob tem moramo poudariti, da matico planinske literature še vedno predstavlja Planinski Vestnik, iz katerega so bili prirejeni odn. odbrani članki njegovih sodelavcev in izdani v knjižni obliki. Problem je v tem, da takih avtorjev ni veliko in da svoj pisateljski opus grade dve ali tri desetletja, drugi, čeprav tudi kvalitetni, pa odnehajo že prej. Ta problem bi do neke mere lahko rešili z izdajo zbornikov za več avtorjev. Vendar s tem problem še ne bi bil rešen, temveč le zadušen. Isti problem se pojavlja tudi pri manj zahtevni planinski literaturi. Precejšen vzrok je v neustrezni spodbudi, v skromnih sredstvih, dinamiki časa itd. Kako neizdelano in neenotno je izrazoslovje pri planinskih opisih, kako sporno je krajevno imenoslovje, saj so pri kartah istega področja razlike v nadmorskih višinah vrhov, prevalov, planinskih koč in krajev! Nenazadnje je vodniška literatura vključno s kartami najbolj podvržena kritiki, ker je izrazito potrošniška. Hitro zastareva, ima razmeroma velik krog porabnikov in zahteva hitro obračanje vloženega kapitala. To so pogoji, ki jim je planinska organizacija ob izrazito amaterskem delu s skromnimi sredstvi težko kos.

Čeprav je v kulturni dejavnosti finančni problem najkočljivejši, se ob njem poleg kadrovskega pojavlja še problem prostora za planinske kulturne institucije. Centralna planinska knjižnica ima za zdaj še primerne prostore, težave pa dela še neurejeno stvarno (geselsko) kazalo, ki je pri iskanju določenega gradiva nujno potrebno. Kaže, da bo v tekočem letu z novimi sodelavci kulturno-literarne komisije tudi ta problem rešen.

Pred morda najtežjim problemom je že vrsto let slovenski planinski muzej. Večji problem od gradiva je primeren prostor. Z Gradom gre prepočasi, ustrezen prostor se v splošni stanovanjski stiski težko najde. S pripravami na planinsko razstavo ob 80-letnici planinske organizacije bo – upajmo – izoblikovana vsebinska fiziognomija muzeja in evidentirano bo v Sloveniji še obstoječe gradivo. Nujno je, da se v slovenskem planinskem muzeju zbero tudi javni dokumenti planinske organizacije, ki so zdaj v zasebnih rokah, da se strnejo ljubosumna prizadevanja posameznikov in da končno postane muzej ogledalo zgodovine planinske organizacije in njenih članov. Ob 80-letnici svojega delavnika bi si PZS s svojimi društvi in predhodniki to že zaslužila.

OTON ŽUPANČIČ IN NARAVA, POSEBEJ NJEN GORSKI SVET

EVGEN LOVŠIN

Kritika in slovstvena zgodovina sta pri pesniku Otonu Župančiču, ‚glasniku življenjske radosti in ustvarjalnega poguma', precej soglasni, da mu je bila narava neskaljeni vir navdiha, da je imel razvit čut za vidno dojemanje sveta, sposobnost za prikazovanje pokrajine zlasti svetlobnih učinkov in barvne ubranosti in da je imel razvit tudi posluh za dojemanje zvočnih pojavov, kar je dalo mnogim njegovim pesnitvam odliko posebne ritmične muzikalnosti.

Pesnik, močno povezan z veliko prirodo, je živel z njo zaupno in iskreno življenje. Po Igorju Stravinskem bi rekli: Tam, kjer veje dih svobodnega duha, se porodi tisti nemir čustev, ki je vir navdiha. Samo potopljen v naravo čutiš ta dih. Tu se stopnjuje doživetje, tu se rodi pesniški izraz. Oživljena narava postane del duševne notranjosti.

Pri umetniškem ustvarjanju ni treba, da je narava fizično vedno navzoča. Zadostuje spomin nanjo, njen odsev, pobuda, namig, prišepetavanje ... Vendar brez prispodob iz narave se ne da izraziti, ali vsaj ne z dovolj ustreznimi besedami, tistega, kar se v nas dogaja. Globine duševnega življenja so namreč zunaj poprečnega besednega zaklada, nedopovedljive – le genij najde pot do njih.

Iz pesnikovih izpovedi zvemo o burnem dogajanju umetniškega ustvarjanja, ki poteka zvečine v polmraku podzavesti. V vrtincu, ki se ga navadni smrtnik boji, ker bi ga lahko potegnil v noč blaznosti, išče umetnik jasnine; daljini, ki jo komaj dohiti slutnja, ugrabi zadnje čudo, in v močvirju, kjer plava kužni vonj strupenih zelišč, utrga njegova roka rožo skrivnosti polno, da jo izroči človeštvu.

Pesnikovo notranjost so poglavitno burili: ljubezen, družina, rojstvo in smrt, človek in vesoljstvo, ogrožena domovina in njena lepota, usoda malega naroda, mir in sreča človeštva.

Če smo se odločili poglobiti se v življenje, misel in čustvo pesnika Otona Župančiča v zvezi z naravo, posebej v zvezi s slovenskim gorskim svetom, se moramo približati dogodkom v njegovem življenju, ki jih je posredno ali neposredno, ravnokar ali prej mnogokrat doživel, katerikrat samo v bujni domišljiji, po navadi pa ob stvarnem, konkretnem predmetu in pojavu. Kakšna stara, domišljijska slika divje gore, morda z lovcem v boju z medvedom, obešena v podeželski kmečki krčmi, vendar ne bi mogla navdihniti pesnika. So že morale biti resnične podobe! Snežnikov velikani s poglavarjem Triglavom, lepotije Bleda, okameneli val Kamniških planin, Mežaklja in Blegoš, Krim in Pohorje, Ljubljansko polje in Bela krajina z rodnim domom ob Kolpi – kaj bi našteval, saj ga bomo v naslednjih vrsticah srečali tod in drugod. ‚Vidim bose pete na rosni travi', je pesnik budil spomine na prvo mladost; naša variacija te misli pa se glasi: Vidim okovanke na planinski poti ...

Na mnogih poteh je našel pobudo, pa tudi kar vodilno misel, nekajkrat že umetniško oblikovano. Za razumevanje številnih pesmi je prav, da poznamo pesnikov življenjepis. Ne soglašamo s Šorlijem, ki je zapisal, da je vsaka Župančičeva pesem plod konkretnega pesnikovega doživetja in da je nujno poznati vse dogodke in okoliščine, vendar ne moremo mimo spoznave, da je umevanje globlje, bolj občuteno in nam – njegovim občudovalcem pesnik bližji, če ga spremljamo tudi na njegovi življenjski poti, vsaj po glavni cesti!

Kritika[1] je razčlenila in pojasnila pesnikovo metaforsko gradivo, ki se tiče posebej pojmov luči in svetlobe. Dan se lesketa v rosah opran ... Jutranje in večerne zarje, plamen in ogenj, odzrcaljene luči v vodah ...

Metaforičnega gradiva gorskega sveta z njegovimi posebnimi pojavi pa v Vidmarjevi študiji nismo našli v ustrezni in zadostni meri obravnavanega. V Župančičevih

Pesnik Oton Župančič oktobra 1943

pesmih so gore, gozdovi in vode, reke, potoki, slapovi bogato gradivo za metaforo, za aforizem in za simbol. Prelepi slovenski svet ima pri pesniku sicer tudi krajepisni pomen, vendar vedno s posebnim namenom, da pokaže mogočnost prirode in lepoto domače zemlje, da vzbudi domačnost in domovinsko ljubezen, zavest nepremagljivosti naroda, občutek zaščite v boju proti sovražniku.

Župančič je bogat z duhovitostjo, domislico, pesniško slikovitostjo, jedrnatostjo pri izražanju misli, posebej ko se potopi v večno snovanje skrivnostne narave. Rad tvori metafore ne toliko z imeni kolikor z glagoli, kar dela njegov stil močno dinamičen:[2] cvet gorí, zvezde zvenijo in kramljajo o polnoči s pesnikom, šepetajo mu večne skrivnosti... Duhovna doživetja in duševni pojavi najdejo svoj odsvit in odmev v večni prirodi.

Kako je vrednotil pesnik naravo, beremo v njegovi oceni Kettejevih poezij, ko pravi: ‚Narava, velika narava z vso svojo mnogoličnostjo je dom Kettejeve poezije... Tudi naravi se moraš približati brez samoljubja, ako hočeš, da ti odkrije vsa svoja tajna čuda... Tako je stopil pred njo Kette – čist in preprost – in ona mu je odgrnila svojo čisto nagoto. Odtod ta intimna pesnikova zveza s prirodo... To občevanje, vedno globlje in intimnejše, z naravo je najtesnejše združenje človeka z njo...'

Kar je Župančič napisal o Ketteju, velja v polni meri tudi za njega samega!

Kaj pravi pesnik o sebi? Skrit za Pavlom Kuzmo[3] pripoveduje, da mu je slikar Gričar (Jama), odprl oči za trepetanje Ljubljanskega polja, mogočno kipenje naših planin, za skrivnost naših gozdov, naših vodá, našega neba s svojim soncem in svojimi oblaki... ‚Gorelo je v Gričarju in prijatelju Drožini (Murnu) hrepenenje po naravi, po preprostosti in svobodi, ki jo najdeš v njej. Pesniku so bili tudi ljudje, živeči z naravo, del nje same. To je bil njegov preprosti narod, trudeč se na polju, zvečer doma na tnalu, modrujoč, veseleč se v nedeljo pri vinu... ljubeč, snubeč, pirujoč narod.'

Tako se je učil pesnik gledati in doživljati naravo!

ČASI, MLADI ČASI, NEUŽITI KRASI!

(Moravska narodna)

Svoje prve izlete besopetnika v naravo je Oton Župančič opisal v črtici N a g e l p o g l e d v p r e t e k l o s t. Rojenemu v belokranjski Vinici 1878. leta, mu je bilo komaj dve leti, ko so se njegovi starši preselili v sosednji, deset kilometrov oddaljeni Dragatuš, kjer sta bila rojena pesnikov brat Otokar in sestra Marica.

Pesnik se prvih let le bežno spominja, tem bolj pa tistih zgodnjih čudovitih let dozorevanja. Ker je ostal ves rod po materi v Vinici, je bil s svojimi starši mnogokrat na obisku pri teti in stricu Šimunoviču. Tako se mu dragatuški spomini prepletajo z viniškimi. Šum slapa (jezu) na Kolpi, žeželjska cerkev na hribu, stoletna lipa in stara mati Barbara, iskra dekleta – vse to spada k Vinici. Cerkev z dvema zvonikoma (v drugi svetovni vojni porušena), bele breze kakor Bele Kranjice, studenec

s pojočim glasom Dobréč, njegovo rahlo žuborenje v najtišji dragi sveta – to pa je Dragatuš in njegova okolica.

Ko boste kdaj obiskali to dragatuško dolinico, v njeni bližini teče, kaj teče, skoraj stoji – lena, previjalka kot belouška voda Lahinja, tu pa tam kak grm, breza, ščavje, brin, boste prišli do spoznanja, kako majhne in malopomembne stvari zadostujejo dojemajoči otroški duši za neizbrisne vtise in občutja. Tod je bosopetil prvorojenec Oton z očetom:

Tvoja roka, moj otec, zemlje mi lepoto odpirala
in – čudo za čudom – zavese prirode odstirala;
ti kazal si njiv mi plodove, sprovajal me v les,
razkladal skrivnosti glasov in družine dreves,
in vedela sva, kje kosi mladijo, kje drozdi,
kod divji mož hodi, kje vile se skrivajo v gozdi.

Ta zgodnji in prvinski stik s prirodo in domačo zemljo se je pesniku vtisnil globoko v dušo in brez njega ni moč pravilno razumeti njegove umetnosti.[2]

V petih letih (1886–1891) bivanja in šolanja v Novem mestu so se odpirale Otonu, učencu tretjega in četrtega razreda ljudske šole, še več pa v prvih treh gimnazijskih letih nova obzorja in si podajala roke nova poznanstva z nadebudnimi sošolci. Tu, v mestu so vladale bolj starosvetne gospodarske in družabne razmere, slovenski patriotizem so vnemale Prešernove poezije, Julijin grob na šmihelskem pokopališču, svobodoljubno misel proti novomeški in okoliški fevdalni gospodi pa so netile Trdinove med ljudstvom zbrane Bajke in povesti o Gorjancih.

Dolenjska za časa Župančičevega študiranja v Novem mestu še ni imela železniške zveze z Ljubljano, še manj z Belo krajino in Karlovcem. Dolenjsko progo so zgradili in odprli šele leta 1894, belokranjsko pa tik pred prvo svetovno vojno. Do tedaj je šel ves promet po cestah, ki so bile sicer ozke in strme, posebej čez Gorjance, vendar konjska vprega jih je zmagovala in že od nekdaj služila pošti in težkim tovorom. Čez Gorjance je bilo moči priti čez Jugorje in Suhor v Metliko ali čez Črmošnjice v Črnomelj. Ne daleč od Dolenjskih toplic je kraj Selišče, rojstna vas pesnikovega očeta.

Pesnik je prihajal o počitnicah iz Novega mesta domov v belokranjski Dragatuš in rojstno Vinico tako, da ga je oče jemal s seboj, ko je tovoril blago za svojo trgovinico in gostilno v Dragatušu, ali pa s poštno kočijo. Kakor je sam pripovedoval svoji druščini pri kozarcu vina, je kot mlad fant tudi hodil z očetom vino kupovat po Beli krajini. Navadno so dobili toliko barilcev (lesenih ročnih sodčkov) vina povrhu, kolikor je bilo ročic na vozu. Navržene barilce so obesili prav na ročice voza. Seveda so kupce tudi vedno pogostili ter jim ob slovesu dali s seboj jestvin in sadja.

Pozneje jo je mladi študent katerikrat mahnil kar peš iz Novega mesta čez Gorjance. Z gorjanskih poti kakor tudi s kočevskih višav, s Suhorja, z Vrčic in še z drugih mest se odpira pred potnikovimi očmi čudovit pogled na Belo krajino. Široka, vzvalovljena ravan s čokatimi vzpetinami, na severu obkrožena z Gorjanci, na vzhodu in jugu jo objema v širokem polkrogu mejna voda Kolpa, na obzorju nas motri bajni Klek, v daljavi se ponujajo megleni obrisi bosanskih gora.

Potem ko so zgradili belokranjsko železnico (l. 1913), se je pesnik z njo večkrat peljal obiskat stare znance in sorodnike, pa je o tem potovanju takole pripovedoval: Takoj ko pridete pri Semiču iz tunela, če se peljete spomladi, kakšen pogled se vam odpre – ha – vse češnje, marelice in breskve v cvetju. In na tistih hribčkih, ki jih vidite tam naokoli, samo vinogradi in zidanice, in vse mrgoli ljudi, ki tam delajo. Na ono stran proti Gorjancem sivina, tu na to stran pa se vse koplje v soncu. Kakšen nebeški pogled! V daljavi čisto zadaj, pa zagledaš Klek, ki ti štrli v nebo – kot znamenje Bele krajine.

Od tod pesnikovi prvi stiki z gorami, prva srečanja z omamljivim višavjem, s čistim ozračjem, z daljnimi razgledi, šumečimi gozdovi, v ugodju, v pravi gorski evforiji.

V dragatuški trgovini je šlo zaradi prepira s tastom vse po zlu, pa tudi kraj sam

ni bil kako izdatno tržišče, a stari Župančič je bil preveč zaupljiv in premehak trgovec. Zato je začel misliti na selitev. Le kam? V mislih mu je bila najprej Bosna. Morda bi se tam našel kak bogatejši in zaslužku prijaznejši kraj? Dober glas Prijedorja je segel tja do Vinice in Dragatuša. Živahno mestece v prostrani ravnini ob reki Sani, križišče poti severo-zahodne Bosne, sèm sežejo veliki gozdovi na visokih planotah med rekama Vrbasom in Uno ter severno Dalmacijo. Tu je pot preko Sunje v Zagreb, čez Banjaluko v Jajce, vse to je imel stari Župančič v mislih, ko je sklenil iti na pot, na oglede in vzeti dvanajstletnega sina Otona seboj v Bosno. Dolga pot je držala čez trideset kilometrov oddaljeni Karlovac, ki ga Belokranjci dobro poznajo, potem pa dalje v neznane kraje na Topusko in čez Bos. Novi med znano Kozaro in daljnim Grmečem. Tako je naš pesnik že v mladih letih videl nove, zanimive kraje. Ker se je po prigovarjanju žene Ane stari Župančič končno odločil za selitev v Ljubljano, ni bilo več nevarnosti, da bi se ‚njegova (Otonova) zibka lahko obrnila tudi na drugo, hrvaško stran'...

Iz Dragatuša do Novega mesta, čez Črnomelj in Štrekljevec, je bilo čiste vožnje z dobrimi konji šest ur. Na Jugorju, gorjanskem vršnem prehodu, je bilo treba v obcestni gostilni omehčati trde ude, potolažiti glad in žejo, spočiti, nahraniti in napojiti konje... Potem pa spet naprej, nizdol, po vijugah in strminah stare ceste v prijazno mesto ob Krki. Tu je bilo treba prenočiti. Drugi in tretji dan vožnje po valoviti Dolenjski, tja proti Ljubljani je bilo veliko potrpljenja z voznikom in konji, vozom in prtljago, a še največ s tremi mladoletnimi otroki in s svojimi utrujenimi telesi. Slovo od Bele krajine je bilo najtežje ženi starega Župančiča in pesnikovi materi Ani, pravi Viničanki, saj je zapuščala rojstni kraj, starše, sorodnike, prijatelje in znance, ljubo domačijo. Gorjanci so se vedno bolj manjšali in končno izginili za obzorjem, naslednji dan pa so se pokazale nove, manj priljudne, neznane gore in tam v daljavi strmo, mrzlo pečevje Kamniških Alp.

Ko je pesniku duh dozorel za sprejem narave, njenih lepot in skrivnosti, se je spomnil teh časov, teh razgledov, teh potovanj s toplimi besedami:

Šla sva na goro, na hrib
jaz in otec moj,
širji in širji vsak hip
božji bil svet pod menoj.

Pisane loke poglej,
mračno lesovi šumé,
bistre potoke poglej
in domačijice te!

Pa nad vsem stvarstvom je mir
sonce razlilo blesteč...
nama, le nama nikjer
mirnega mesta ni več...

Vrhu goré sva zdaj –,
otec razpel je roké:
»Bože, o Bože – ta raj!«
Kak so drhtele roké!

Tako so prišli Župančičevi v Ljubljano[4] in se zasidrali v njim neznanem okolju na takratni Šentpetrski cesti. Otona je oče vpisal v četrti gimnazijski razred. Po zunanjosti je bil naš pesnik droben, plavolas, plašen in molčeč fant,[2] po značaju pa so mu odkritost, belokranjska dobrodušnost, bistrost in dostopnost hitro odprle vrata v družbo prizadevnih in živahnih študentov. Že to leto je postal ‚ligaš',[3] začel hoditi na sestanke k dr. Janezu Ev. Kreku, razgledanemu in v krščanski socializem usmerjenemu stolnemu vikarju. Krek je imel koristen vpliv na dijake na raznih področjih. Ni se omejil le na razgovore med štirimi stenami, temveč je ubral pota v izletništvo in planinstvo. Tako je poskušal mlade ljudi pobliže seznaniti z naravo. Saj je sam, rojen pri Sv. Gregorju nad Sodražico, postal marljiv gorohodec in ‚pridigar' na gori. Na Sv. Joštu nad Kranjem budi spomin nanj napis na plošči. Rad je prihajal na oddih v Prtovč,

gorsko vasico nad Železniki, in za svojo najljubšo goro si je izbral Ratitovec. Med ligaši je bil tudi Josip Abram, pozneje znameniti planinski delavec in vikar v Trenti, njen opisovalec, v časih boja za naše planine steber Slovenskega planinskega društva. Ni čuda, da je Krek že zelo zgodaj organiziral izlete v naravo in na gore. Leta 1893. je vodil ligaše na Topol (Sv. Katarino), na strmi Rog, Jeterbenk in Sv. Jakob, vrhove z bogato spomladansko cvetano. Zares so si že pred 78 leti pravilno izbirali razgledne in zanimive gore. Sv. Katarina, svetnica za zdravo pamet (mnenje hudomušnih planincev), spada tudi v današnjih časih poleg Prešernove Šmarne gore med najbolj obiskane ljubljanske izletniške postojanke.

Konec tega šolskega leta je pripeljal Krek ligaše na Jančje, prvo goro Zasavja in vas nad desnim bregom Save. Od tod je eden najlepših razgledov, tu objame oko Kamniške in Julijske planine, Karavanke, Ljubljansko polje, Ljubljano in okolico ter gorenjsko ravnino tja do Jesenic. Zares veličasten razgled! Jančje so bile že takrat znane – a sloves jim ne bo obledel! – po zavednosti vaščanov, ki so leta 1869. preprečili propagandni izlet ljubljanskega Turnvereina in mu vzeli zastavo, nemškutarje pa razgnali. Seveda so imeli potem opraviti z avstrijskimi žandarji in vojaki.

Mirnó in milo gori nad gorami –
Tam si ti, ki me misel nate omami,
o domovina...
(V teh težkih dneh)

Šestošolca Otona Župančiča je Ivan Cankar odtegnil katoliški dijaški Ligi in ga pridobil za svobodomiselno usmerjeno dijaško društvo Zadrugo. Na Župančičevo odločitev so verjetno vplivale viniške razprtije med župniščem in sorodniki. Poleg Cankarja so mu bili tu tovariši Kette, Murn in drugi, ki so se zanimali za slovstvena in narodnopolitična vprašanja.[7] Morda je bilo še prezgodaj, da bi bil Župančič sklenil z ligaši trajna prijateljstva; med zadrugarji je našel tovariše, ki so bili del njegove notranjosti, navezani med seboj ne samo po podobnih duhovnih in literarnih smereh, temveč so si bili tudi srčno vdani v nezgodah in življenjskih bojih. To so bila leta, ko je v našem pesniku dozorevala idealna ljubezen v prebujajoči se eros, domovinska ljubezen pa pognala že močne korenine. Tudi ta dogajanja so tekla ob spremljavi večne narave.

Ves pisan je log,
poln šumenja je gaj,
vrtovi kot raj
in izza ograj
devojčic smehljaj
naskrivaj...

Župančič je pesnil skoraj vse življenje za odrasle in za otroke. Njegovi prvi zbirki pesmi sta Čaša opojnosti l. 1899 in Pisanice I. 1900. Če imamo spet samo pesnikova pota v naravo v mislih in s tega gledišča merimo čustvene globine, moramo reči, da so v Časi opojnosti globine drugje. Velikomestno življenje ni imelo pravega in posebno ne v večji meri posluha za prvobitno naravo. Razglednica, ki jo je pesnik julija 1901. leta poslal iz Budimpešte svojemu ujcu Rudolfu Maliču na Dunaj, pa priča, da čustvo do naravnih zanimivosti z nekaj humorjem v njem ni povsem umrlo: »Srčen pozdrav! Vožnja po Donavi prekrasna! Eljen, Keresnalassoma! Zupanzics Ot.« Drugače živo je to čustvo v Pisanicah, ki zastopajo pesnikovo otroško poezijo iz prvega ustvarjalnega obdobja. Robida je zapisal v Slovenskem narodu, da je ta poezija sveža, preprosta, polna muzike in intimno povezana z naravo..., pesnik, da se je mnogo gibal v naravi, živel v nji, in ljubi jo, to da se mu vidi iz vsake pesmi. ‚Kako pa tudi riše to življenje na poljani in v gori, na trati in v gozdu'!

Klemenčič je podobno ocenil v Slovenki to delo, ko pravi, da je skupna slika Župančičevih Pisanic veličasten spev žive, poosebljene narave, središče pa je povsod človek s svojimi boli in s svojim veseljem.

Če so bile počitnice in ni bila trda za denar, je potoval z Dunaja čez Zagreb v Belo krajino. Tako sta se s sestrično Faniko Mihelič, por. Lovšin nekoč srečala v Karlovcu in se skupaj peljala v Vinico. Cesta drži preko Netretiča, Prilišča, od koder izvira rod Šimunovičev, njunih skupnih sorodnikov, in Bosancev prek Kolpe v Vinico. Pesnika so zanimali vsi ti hrvaški kraji; viniško okolico pa je poznal kot lastno dlan. Vso je ponovno prehodil: Damelj, Daljne njive, Golek, Suhor in Hrast, oba pri Vinici, Lipo, Perudino, Zilje in Preloko, Bojance, Sinji vrh itd. Prebivalstvo je mešanica Slovencev, Srbov-Uskokov in Hrvatov; táko je tudi njihovo narečje. Na svojih izletih se je pesnik – priljuden kakor je bil – rad pogovarjal z zgovornimi kmetiči in pri tem tenkó poslušal domačo govorico. Zato je v njegovih številnih umotvorih jezik ne samo čist in pristen, temveč tudi prenapolnjen z belokranjskimi izrazi. Kdor se ukvarja s tem besednim bogastvom, lahko ugotovi, da je Župančičevo izrazno gradivo največ iz obkolpskih krajev in seže na sever skoraj do Črnomlja. Drugi del Bele krajine je manj narodnostno mešan, narečja pa so bližja dolenjskim po gorjanskih obronkih. Naj se poslovimo od Vinice in Dragatuša, ker je prostor za ta dva za Župančiča pomembna kraja prihranjen drugje.

Okrog leta 1900 je Župančič obiskal vikarja Josipa Abrama v Trenti. Naslednje leto je bila v Ljubljanskem zvonu natisnjena pesem Znamenja (v beležnici ima naslov Božje martre). Spominja nas na ta obisk:

Kdo je hodil po dolini soški?
Milost božja, kaj je znamenj tam!
Križ za križem, a na križu deska:
»Tukaj človek naglo smrt je storil.«

»O popotnik, tu postoj premisli,
pa pomoli za nesrečno dušo:
ne bi mlada bila šla še rada,
morala je iti s te zemlje,
kakor svat, ki mu po prvi čaši
pride z doma nevesela vest,
od gostije dvigne se nerad.«

Tri podobe so prišle pesniku na misel: Najprej je tu pastirček, ki je izgubil jagnje. Našel ga je na strmem robu. Ko ga je vzel pod pazduho, mu je podrsnilo v globino. Ni bilo pomoči ne mehkoruni živalci ne njemu. Za nedolžno dušo res ni potrebno moliti! In naposled življenje ni svatba! Potem je tu rudar, ki ga je daleč v nemški zemlji s tridesetimi drugimi tovariši zasulo v jami. Pred strogim sodnikom na onem svetu jim ni bilo težko odgovarjati. Vsak je nemo pokazal samo krute žulje na dlaneh. Tretje pesnikovo znamenje pa je veseli muzikant, ki se je pijan vračal s pira (svatbe) in strmoglavil v prepad. Sam si je bil že prej, sluteč, kaj ga čaka, sestavil napis. Pesnik pravi, da je z dovtipom letel čez skale in da se bo že kako tudi v nebo prišalil.

Tako je Župančič opazil v Trenti najprej tisto, kar sta že okrog leta 1860 opazila dva angleška potnika Josiah Gilbert in G. C. Churchill,[8] [10] ko sta prišla v to našo alpsko dolino. Na dve uri dolgi poti so bili edini znaki življenja znamenja smrti, križi ob poteh in robeh, postavljeni v spomin ponesrečenim Trentarjem.

Naš pesnik je po svoje, prikupno, toplo in šegavo domislil in z umetniško besedo upodobil znamenja s tremi značilnimi potezami trentarskega življenja in smrti: pastirčka na nevarnih pašnatih vesinah, delavca, ki hodi po vsakdanji kruh v bližnji rabeljski rudnik, in veselega muzikanta z majhnim zaslužkom – a bolje nekaj kot nič! Ko je nekoč po mnogih letih pesnikova družba v znani ljubljanski gostilni Pri kolovratu na preji, kakor so imenovali svoje sestanke, modrovala o smrti, se je Župančič naenkrat spomnil tablice in napisa na znamenju, ki ga je videl v trentarskih hribih. Napisano je bilo:

Šel sem v gore gamse lovit
Al' Buh je djal:
Tvoja smrt mora bit'!

Leta 1901. je pesnik začasno prenehal s študijem na Dunaju in odšel v Gradec služit enoletni vojaški rok. Mučno in moreče je bilo življenje v avstrijski vojski. Oficirske nadljudi je iz vsega srca sovražil. V pismih, ki jih je pisal Franju Lovšinu, nadučitelju v Vinici,[9] gori hrepenenje po svobodi v naravi:

> ‚Dragi Franjo!... Tukaj smo v Koritnici,* mogoče Ti je znan kraj, od Knežaka je slabo uro, ločeni od vsega sveta. In vendar Ti povem, da se čutim jako srečnega. Sam ne vem zakaj, a jaz se ne morem dovolj nagledati kraškega sveta, ne morem se dovolj navžiti tega vročega solnca. Po cel dan od štirih zjutraj do kake ene ure popoldan nas preganjajo po hribih in dolinah, in ko sem prost, še plezam sam na bližnje hribe, in čisto nič ne čutim utrujenosti. Bogsigavedi, kako je to. Jako nerad pojdem v kasarno nazaj. Hvala Bogu, da je potem ne bom več dolgo gledal...‘

V nekem drugem pismu iz teh vojaških časov pa sporoča istemu prijatelju naslednje novice:

> ‚... Ta čas smo naredili že lep izlet: šli smo streljat ostro v gornještajerske planine – Eisenerzer Alpen – nad trinajststo metrov nad morjem. Čudovito krasen svet je to! Žalibog – že tretji dan smo se odpravili zopet v Gradec.‘

Življenje je šlo svojo pot, prineslo je seboj tudi mnogo hudega, najprej smrt srčno mu vdanega pesnika Josipa Murna. ‚O batjuška, zakaj si šel od nas!‘
Pisatelj Finžgar je ugotovil: ‚Smrtni dih prijateljev mu je izbil iz rok čašo opojnosti.‘ V naravi ni iskal tolažbe, a ji je sicer ves predan in zapisan s srčno krvjo rahlo očital. Poeta – škrjančka ni več, kaj bi peli o pomladi, zakaj vriskali prostost! Ostali so samo še spomini in siva, današnja stvarnost...
V naslednjih letih si naš pesnik ni dal, ni mogel dati miru in počitka. Najprej se je poskusil v srednješolskem poklicu, potem tudi v zasebnem vzgojiteljstvu, odpotoval v Pariz, kjer je ostal pol leta, se nato vrnil na Dunaj k zadnjim izpitom, vendar ga je stiska za vsakdanji kruh kmalu pognala v službo domačega učitelja pri nemški plemiški družini Waldburg na gradu Kissleg pri Bregenzu na Vorarlberškem. Ni samo videl veliko sveta, srečal se je z raznorodnimi ljudmi, z njihovo kulturo, z njihovim iskanjem resnice in lepote. Končno si je z vsem žarom svojega duha in srca zaželel domovine.
To je čas po izidu zbirke »Čez plan«, leta, ki pomenijo višek pesnikovega ustvarjanja. Rodijo se »S a m o g o v o r i«. V časi opojnosti je priroda pogosto kabinetno izumetničena in služi pesniku predvsem kot stilno sredstvo in simbol. V zbirki Čez plan pa stopi Župančič v samo naravo, jo opeva in doživlja kakor nekdaj v Pisanicah spet naivno in neposredno. V »Samogovorih«, je pesnik iz čustvenega mladeniča dozorel v mislečega moža.[2] Narava mu tu ni več samo metafora, mu je vse več: domovina.

In zažvižgal je vlak skozi mrak...
O zbogom, domovina.

Strehe zaklete kraljične Ljubljane, polja, prepeta s stezicami, samotna breza, Mati Marija na gori, vasica med drevjem – vse se gubi, vse se potaplja... vse beži... razen gorá.

Le v dalji planine!
Tam zemlja je naša zakipela,
zahrepenela, v nebo je hotela,
v višino pognala se kot val,
a v naletu pod zvezdami val je obstal...

Bivanje v bližini Tirolske in vzhodne Švice je bilo za pesnikov sicer visok, vendar bolj suh in slaboten organizem zelo koristno. Ni imel le vzgojiteljskih opravkov s svojim

* Zemljevid dr. Bohinca in Planine imenuje ta kraj Koritnice (množina), je pa na poti iz Knežaka čez Mašun in Leskovo dolino v Stari trg in Lož.

plemiškim varovancem, prav izdatno sta se ukvarjala s telesno kulturo. Vorarlberg je bil primeren posebej za zimske športe.
V pismu, datiranem s 6. XII. 1908, se pesnik izpoveduje svojemu dunajskemu tovarišu in slavistu dr. Ivanu Prijatelju, kako gleda na naravo, kako opira svojo filozofijo na naravoslovje, ko piše med drugim...[11]: ‚čitam sedaj kaj malo, zlasti leposlovje mi je deseta briga. Za oddih, takole med posameznimi poglavji geografije odprem Sven Hedina ali Nansena... in s tema dvema možakarjema pohajam po Tibetu, skušam prodreti v Lhaso... in naskakujem severni tečaj... Veruj mi, da sta mi ta dva moža naravnala oko na marsikaj, česar mi prej ni videlo, pokazala sta mi dokaj novega v psihologiji ljudi in živali... jaz vidim, da me to bogati desetkrat bolj nego literatura... Mislim, da se ne da rešiti do dna najmanjši problemček, ki se tiče človeka, življenja, naroda, človeštva, brez podlage naravoslovja (v najširšem pomenu), ker visi v zraku. Vsaj zame vem, da to velja, zato pijem že dolgo iz teh virov, kolikor morem...'
18. II. 1909. leta pa je pisal pesnik Prijatelju med drugim še tole: „...študiram za junij, sankam se po bregu in pišem epigrame...'
Veliko pozneje (okrog leta 1930) sem avtor tega spisa pozimi v snegu srečal pesnika, ko se je vračal z ljubljanskega Rožnika v mesto. Jaz na smučeh, pesnik v zimskih čevljih. »Veš,« mi je dejal, »jaz sem že pred petindvajsetimi leti smučal po vorarlberških hribih in nisem bil slab smučar.« Če vemo, da je deset let pozneje dr. Žižek ustanovil pri Zvezi za tujski promet zimskošportni odsek in da je šele leta 1928. prišlo v Ljubljani do ustanovitve Zimskošportnega saveza, moramo imeti našega pesnika za zelo zgodnjega aktivnega smučarja med Slovenci, in sicer v športu, ki je danes v množični razširjenosti, veljavi in ceni... Seveda so že davno prej ljudje na notranjskih Blokah natikali plohe na coklje, pa tudi Podkrokarjev ata, doma iz samotne bohinjske vasice Podjelje, se je že okrog leta 1904 s pomočjo »predpotopnih stremen in plohov« podil po koprivniških vesinah, mestna gospoda je še vedno raje peč varovala.[12]
Ob pesnikovi petdesetletnici je bilo nekaj napisanega o njem tudi kot športniku, o tem piše tudi Izidor Cankar v svojih »Obiskih« in prinaša sliko Otona Župančiča v smučarski obleki s smučarsko kapo.
3. I. 1909 je pesnik pisal iz Bregenza dr. Ivanu Zbašniku med drugim naslednje: „...vse mogoče športe uganjam in zdravja zaklade si kopičim na ledu in snegu.'
Da je rad jezdil konja brez sedla še v mladih letih, je sam povedal in kasneje o človekovem razmerju do te živali zapisal:

Premisli strmenje in občudovanje,
ko človek je prvikrat konja zagledal.
Premisli ponos in samozavest,
ko prvikrat nanj trepetaje je sedal!

Malo znano je, da je bil naš pesnik zelo vnet gobar. Kratek čas, ki so mu ga poklicno delo, umetniško ustvarjanje in vsakodnevni domači posli pustili za razvedrilo, je rad uporabil za izlete v gozdove, kjer rastejo gobe.[13] »Kaj bi se jih našlo tam po dragatuških steljnikih okrog izvira Dobréča...« Ko smo že pri ‚vseh mogočih športih', omenimo še, da je bil naš pesnik dober in navdušen plavač in da brez bistre in tople Kolpe, brez Blejskega jezera ali ‚morja širokih cest' zanj ni bilo pravega oddiha in osvežitve.
Leta 1910. se je pesnik vrnil v domovino. Pri starših ni mogel stanovati, ker so imeli enosobno stanovanje. Bival je na Rožniku, vse leto 1912, in sicer v današnji Cankarjevi spominski sobi. „...in bilo bi kot tolikokrat nekoč, ko z Ivanom na Rožniku vso noč sedela sva, da so na zadnje ptiči v pomenek nama vpletli se pojoč...'
Pot na Rožnik mu je bila najbližja pot v naravo. Čez tivolski gojeni nasad v gozd, kjer priroda živi svoje svobodno življenje:

Brate, pojdi s tiho vero
zjutraj z mano proti Čadu,
v rosnem te obsiplje hladu
sladkih melodij stotero...

Predolgo ga je žejalo po lepotah domačih krajev, zdaj jih obiskuje; močan opoj, iz katerega plane misel o človeku, slovenskem delavcu... saj ni mogoče sladiti življenje z darovi narave, ne da bi opazil človeka, ne da bi ga postavil v njeno središče. Pa naj bo to savinjski ali dravski splavar, viničar v Slovenskih goricah, kovač v Kropi, črni rudar iz Trbovelj, ribiči, tkalci, mlinarji, drvarji, stavci, koloni v Goriških brdih... Pa tudi mimo Julijcev in Kamniških planin ne moreš, če si v srce ne zapišeš domačega planšarja, vodnika, nosača, drvarja, divjega lovca...

Naš pesnik je bil leta 1912 v Kamni gorici in Kropi. Tam se mu je rodila Žebljarska:

Od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove žene
od osmih do treh
žareči žeblji, žeblji v očeh...

Janku Glazerju,[6] ki mu gre pohvala in priznanje, da je veliko prispeval k Župančičevi biografiji in z mnogimi opombami in obvestili približal njegovo pesem slovenskemu človeku, je pesnik povedal, kako je nastala pesem o žarečih žebljih: »Izmučeni obrazi, upali od mnogega dela in slabega življenja – zunaj pa so cvetele zlatice. Ko sem odšel, sem še dolgo povsod videl žeblje, pa rumene cvetice, najbolj pa me je preganjal ritem.«

Poleg Gorenjske in Bele krajine je pesnika v veliki meri navdihovala Ljubljana in njena okolica.

Ljubljansko polje! Med pšenico tvojo
in med ržjo sem hodil sledniji dan
in med ržjo in med pšenico tvojo
ko žive misli mak je razsejan.

Nad horizont so mi beli oblački priplavali,
tamkaj za barjem, nad Krimom so se poigravali...

Seveda je bilo treba iti tudi na daljše poti. Leta 1913. je pesnik kot ljubljanski arhivar dobil vabilo od praškega župana, naj pride prakticirat v arhiv mesta Prage. Dr. Oton Berkopec nam pripoveduje, kako se je pesnik pogovarjal s ‚panom starosto', malo po slovensko, malo po češko, beseda na besedo, kakor cepec na kol... Na dvomesečno praško bivanje nas spominjajo verzi, kako se tinska zvonika igrata z zlatimi jabolki, kako so bežni oblaki prinesli z našega juga nad mračna mesta sijajino sonca in morja in kraških pečin in planin – bogastvo juga.

OD POLITIČNEGA MITA

NAZAJ K STVARNOSTI OKROG KLEMENTA JUGA

DUŠAN KERMAVNER

V razvoju našega alpinizma je edinstveno privlačen pojav Klementa Juga, ki je z izrednimi plezalskimi podvigi in z ustreznimi opisi preblisnil kot svetleč komet prvo petletje našega »osvajalskega« skalaškega gorohodstva. Naravno je bilo pomisliti, naj bi kdo osvežil spomin na tega nepozabnega Solkanca v primorski številki Planinskega vestnika. Smo tik pred petdesetletnico od Jugovih plezanj in le kratka tri leta nas še ločijo od polstoletne obletnice od dne, ko so pretreseni reševalci rešili le njegovo truplo za pokop na Dovjem.

A že naslov prispevka, ki ga je napisal o Jugu za Planinski vestnik njegov ožji rojak – namreč tudi Solkanec – Branko Marušič, zgodovinar po stroki – Dr. Klement Jug in primorski antifašizem – mi je zbudil pomisleke, ki so se ob branju sestavka še močno razrasli.

Jug – alpinist s specifično, gorniškemu »osvajalstvu« ustrezno voluntaristično etiko – da! O njem smo s pridom brali že dokaj tehtnih ali lepih strani, ki jim bodo še in še dodajali nove, čeprav se bo komu že zdelo, da je snov »izčrpana«.

Ne pa – politiziran Jug tiste legende, ki se je porodila le iz želje njegovih nekdanjih bližnjih prijateljev po njegovi večji veljavi pri zanamcih, ne pa na temelju dejstev njegove resnične dejavnosti!

Naj poskusim to legendo ali mit, ki nam je zdaj stopil znova nasproti prvič v zgodovinarjevem sestavku, osvetliti s kritično lučjo.

To želim storiti predvsem kot politični zgodovinar, ki nasprotujem težnjam, da bi slovensko politično zgodovinopisje dandanes postalo torišče za izživljanje obsoletnega strankarstva, in skušam uveljaviti kot normo za vse – iskanje skupne podobe polpreteklega političnega dogajanja, ustrezajoče vsem za resnico odprtim Slovencem ne glede na nekdanjo strankarsko pripadnost njihovih očetov in dedov.

Hkrati pa nastopam tudi kot Jugov mlajši sodobnik, ki se nekih okolnosti v zvezi z njim še prav živo spominjam. Petletno starostno razdaljo med nama zmanjšuje okolnost, da bi bil moral maturirati le dve leti za njim in da sem ga spoznal že kmalu po začetku njegovega univerzitetnega študija v okviru takratnega precej razširjenega informativnega zanimanja za filozofska predavanja dr. Franceta Vebra. Lahko bi se bila srečala z Jugom tudi v planinah, saj sem opravil prvi sprehod na Triglav v istem poletju kakor on – leta 1920 – potem ko sem obiskoval Kamniške planine že od poletja 1918, tj. še v času, ko se nam ob izletu na Grintovec ni bilo moč ogniti obisku v takrat še nemški Zoisovi koči in ko je tudi na Korošici bila – neoskrbovana – nemška koča. Ostajal sem skoraj le na zaznamovanih poteh, ker se mi ni posrečilo priti v plezalsko druščino, ki pa sem jo občudoval in z njenimi izgubami prizadeto sočustvoval – najprej za menda najmlajšim padlim Tauzherjem, potem posebej za Jugom, ki mi je veljal za osrednjo alpinistično osebnost in za najhujšo izgubo, pa tudi za drugimi; ne vem, zakaj se mi je med temi De Reggi, ki ga nisem poznal osebno, zdel prav tak demoničen osvajalec ostenij kakor Jug. Vse to so borni osebni spomini opazovalca iz prikrajka na plezalstvo Jugove dobe. Nanje se omejujem in ne mislim prav nič pomnožiti dosedanjega pisanja o Jugu alpinistu.

Tudi k nekdanjim razpravljanjem o Jugu kot o obetavnem strokovnem filozofu ne nameravam prispevati nič drugega kot le kratko informacijo v tem odstavku. Spomnim naj, da so v zborniku »Dr. Klement Jug« z leta 1926 dr. France Veber in oba Jugova bližnja prijatelja in prav takšna »vebrovca«, kakor je bil on, Zorko Jelinčič in Vladimir Bartol hipertrofično pisali o Jugovi filozofski pomembnosti in da je njihova pretiravanja takoj zavrnil Josip Vidmar v svoji Kritiki. Pred petnajstimi leti je Janko Blažej ob izidu drugega – skromnejšega – zbornika o Jugu, v katerem je bilo težišče bolj

na Jugu alpinistu, prav presodil, da »Vidmarjeve sodbe ni nihče ovrgel« in da zato »velja za sprejeto« (Knjižici o Jugu na rob, PV 1957, str. 242). Le mimogrede naj omenim, da se od te Blažejeve sodbe Branko Marušič odmika v nekem sila nejasno napisanem odstavku, kjer obnavlja oba hipertrofična epiteta o Jugu kot »etičnem reformatorju« in o njegovi »genialnosti« (PV 1971, str. 307).

Glas o neki večji – izredni – družbenopolitični pomembnosti Jugove osebnosti za primorske Slovence v njegovem in poznejšem času se je pojavil prav pozno, ko sta pretekli že dobri dve desetletji od Jugove smrti. V zborniku o njem iz leta 1926 še ni nobenega poudarka na tej pomembnosti. Zmotna bi bila misel, da je manjkal le zaradi tega, ker v publikaciji, ki je izšla v Gorici pod fašističnim režimom, ni bil mogoč. Predvsem je bil takrat Jug še preblizu, da bi ga bili prijatelji politizirali. Ostajali so v okviru občudovanja Jugovega značaja, predvsem njegove izredne energije – »močne volje« – tako pri študiju kakor pri premagovanju nevarnosti in pri vztrajnosti v gorah.

Šele ko sta se Jugova doba z njenimi specifičnimi črtami in njegova osebnost z njenimi značilnimi potezami precej odmaknili, ko je Zorko Jelinčič imel za sabo dolga leta, prebita v italijanskih ječah po obsodbi v procesu proti T.I.G.R.-ovcem, in ko je po pridružitvi narodnoosvobodilnemu boju na zaključku svojega idejnopolitičnega razvoja sedel k pisanju o davnih mladih letih, se mu je ves ta razvoj pomaknil nazaj v čas njegovega druženja z Jugom in s Srečkom Kosovelom kot študentoma in je v naslednjem spominskem amalgamu – ki ga navaja Marušič v začetku svojega sestavka (PV 1971, str. 307), ne da bi ga bil v čemer koli spoznal za poprave potrebnega – spojil v eno nekaj nezdružljivih dogajanj: »Duhovno bolj dognana, posebno visokošolska mladina, se je pričela zbirati okrog dveh osrednjih osebnosti, Klementa Juga in Srečka Kosovela, ter krožka njegove revije Mladina. Obe (osebnosti) sta pomenili poudarek mladostnih energij in iskrenega iskanja pristnih socialnih vrednot ter poglobljenega kulturnega izživljanja... ki naj bi zrevolucioniralo... našo mladino pred nevarnostjo fašizma in pred trhlostjo tedanjega življenja. Prezgodnja smrt jima je preprečila, da bi izčistila svojo pot, toda krožek okrog njiju je bil že toliko izoblikovan, da se je lotil obrambe ogroženega javnega življenja.« (Primorska mladina in T.I.G.R. pod fašizmom, Koledar Gregorčičeve založbe za leto 1947, str. 57.) Ta Jelinčičev amalgam »Jug–Kosovel–krožek okrog Juga in Kosovela« se ne sklada z dejstvi in ga je takole razstaviti v njegove zapovrstne sestavine: Jug, Kosovel in Jelinčič so bili le do leta 1924 na ljubljanski univerzi bližnji somišljeniki. Kot takšen je Kosovel še leta 1923 v Učiteljskem listu (str. 52) postavljal »etični socializem, tj. nauk Krista... Tolstoja« nad marksizem ali »materialistični socializem«, katerega je dajal v nič, češ da mu »je kultura, umetnost, znanost, vzgojeslovje – hlapec želodca«. S takšnim – še prav nič zrevolucioniranim – pogledom na razgibane boje v takratni družbi je Kosovel lahko še v letu 1923/1924 stopil skupaj z Ivom Grahorjem v uredništvo ljubljanskega liberalnega študentskega glasila Vidovdan. Leta 1924 pa so se ti somišljeniki razšli. Kosovel se je nagnil na levo k revolucionarnim nazorom, ki se jih je dotlej bolj otepal kakor pa se k njim nagibal, in v tem obratu ga je krepko utrdil Grahor po svojem moskovskem romanju, ki ga ni opravil samo zase, marveč za ves svoj primorski krog – kolikor mu je bil kdo iz njega pripravljen slediti. Jug Kosovelovega obrata ni več doživel, a tudi Jelinčič v Gorici mu je ostal odmaknjen, čeprav ne popolnoma odtujen – vendar tudi njega ni bilo v tistem krožku, ki je jeseni 1925 s Kosovelom na čelu in z Ivom Grahorjem prevzel Mladino iz agrarno-liberalno-vebrovskih rok in jo spremenil v levičarsko glasilo.

Takšna je prava podoba dogajanj, ki jih je Jelinčič krivo skrčil v svojem amalgamu. Jelinčič sam ga dve desetletji pozneje ni vnesel v spis, ki ga je sestavil skupaj s soavtorjem iz istega goriškega kroga ne zgolj na temelju spominjanja pod naslovom »Adrija na Goriškem pred prvo in po prvi svetovni vojni« (Jadranski koledar za leto 1965). V tem spisu je sicer nemalo nezanesljivih spominskih trditev, vendar tam ne najdemo politiziranega Juga in nobenega »krožka okrog Juga in Kosovela«. Naj tu opozorim, da Marušič žal tu ni zajel informacije, ki bi bila obvarovala njegov sestavek pred najhujšo vrzeljo, namreč informacije o tistih, ki so že v Jugovi dobi – tj. ne

šele v času organizacije T.I.G.R. – »predstavljali vedno večji delež v posebno živahni in revolucionarni obliki boja proti fašizmu« (str. 171).

Drugi tvorec legende o Jugovi družbenopolitični pomembnosti je Vladimir Bartol, ki je bil prav tak bližnji Jugov prijatelj in občudovalec. Domnevno je poznal Jelinčičev amalgam, a ga ni prevzel. Sam je poznal Juga le kot filozofa, vzvišenega nad političnim vrvenjem, a na temelju nekih pripovedi, katerih zanesljivosti ni preveril, si je zamislil, da si je Jug »od Vebrove filozofije izposodil metodo in nekaj izkušenj, jih praktično prilagodil za svoje rojake ter začel takoj predavati po Primorski«, pri čemer da se je izkazal kot »izredno sugestiven predavatelj«. Da o teh Jugovih predavanjih Bartol iz lastnega spomina iz časa, ko je pripadal njegovemu najožjemu prijateljskemu krogu, ni vedel ničesar, lahko sklepamo iz njegovih dveh opozoril, da je celo med Jugovimi študijskimi tovariši v Ljubljani »le malokdo vedel za njegove predavateljske turneje po... Primorski« in da so le »bolj poučeni vedeli ali vsaj čutili, da je to prva priprava za odpor in upor« (H ‚Kritikam' Josipa Vidmarja, Razgledi – Trst 1952, str. 367). Takšne »bolj poučene« priče tistih Jugovih »predavateljskih turnej« pa so prisotne le v Bartolovi kombinaciji, ki se je nato razrasla v naslednji amalgam: »Iz mladinskih organizacij, ki so jih fašisti postopoma razpuščali, je izšel... narodnoobrambni pokret, v katerem srečamo spet med prvimi voditelji Klementa Juga, ki predava po primorskih krajih in vaseh o psihologiji, o sociologiji in etiki, s čimer skuša najprej oblikovati odporniški karakter mladine.« (Nekaj opažanj o zgodovinskem čutu in tipologiji dobe, Razgledi 1955, str. 31.)

Bartolov amalgam se razstavi v svoje zapovrstne sestavine takole: Prav lahko ugotovljivim Jugovim predavanjem na Primorskem je sledila leta 1924 njegova smrt v Triglavski steni, šele po njej – v letih 1926–1927 – so fašisti »postopoma razpuščali mladinske organizacije« in je na totalno poteptanje vsakršnih pravic slovenske in hrvaške manjšine v Primorju odgovoril z znamenito akcijo iz razpuščenih mladinskih društev izrasli »narodnoobramni pokret«, ki ga Jug ni niti slutil, kaj šele vodil!

Tisto Jugovo predavateljstvo, ki ga je Bartol predstavil kot skrivnostno-ilegalno in ki ga je silno povečal v preusmerjevalno družbenopolitično vplivanje – v čemer sta mu v precej zmanjšanem obsegu sledila Jelinčič v drugem zborniku o Jugu leta 1957 (str. 21) in Marušič (PV 1971, str. 307) – pa se nam ob bližjem ogledu pokaže kot nedvomno zaslužna, a bolj skromna prosvetna dejavnost strokovne narave in nevelikega obsega.

Iz Jelinčičevega biografskega orisa je razvidno, kako intenzivno se je Jug posvečal strokovnemu študiju, v počitniških odmorih pa plezalskim »turnejam«. Za predavanja v prosvetnih društvih na Primorskem mu je preostajalo le jako malo časa. Jelinčič navaja, da je v decembru 1922 in v januarju 1923 predaval v Gorici in okolici »o vesti, o svetovnem in življenjskem nazoru, o spolnem problemu in o historičnem materializmu« (Dr. Klement Jug 1926, str. 43). Naj popravim najprej le časovni podatek: prvi dve predavanji je napovedala v okviru »Akademskega ferialnega društva Adrije« klerikalna Goriška straža septembra in oktobra 1922 in se je zaradi enega izmed njih dne 25. oktobra hudo vznemirjala pod naslovom »Spoštujte svetinje svojega ljudstva!«

Jugovo predavanje »O človeški vesti« je po njegovi smrti objavil dr. France Veber z uvodno pripombo, da Juga »jasno označuje kot neustrašenega pionirja v boju zoper sodobni materializem«. V uvodnem delu predavanja je Jug odklonil vse politične ideje kot bistveno enostranske, a z največjim poudarkom se je spravil nad socializem (komunizem), ki »se je oprijel v boju zoper vero materializma«, ne glede na to, da le-ta »sili ljudi k dobičkaželjnosti in k zametavanju kulturnih dobrin... ne le umetnosti in znanosti, temveč tudi življenja po vesti«. Po Jugovi sodbi so socialistični voditelji »s svojimi materialističnimi nauki spravili ljudstvo mogoče še v večjo temo, nego je bilo v njej, dokler je še verovalo«, in bil je prepričan o tem, »da revolucionarni duh ne bo pospeševal kulture, marveč jo bo močno oviral« (Gruda 1925, str. 63–64).

Ob opozorilu na nedvomno značilen politični pomen takšnega – vebrovsko protimaterialističnega – »obračunavanja« s socializmom (komunizmom) v času fašistične ofenzive in komunistično-socialistične samoobrambe proti njej naj vendarle poudarim

okolnost, da Jug ni zavračal socializma (komunizma) v imenu neke druge sprejete politične ideje, marveč da se je po vebrovsko postavljal na »nadpolitični« znanstveni piedestal, s katerega je razglašal, »da skuša ljudstvo iz nevednosti reševati edino – znanost, ki ni nobena politična ideja in ne skuša ljudi obvladati, marveč le želi ljudstvo privesti do resnice«; tako je le – nepolitična – znanost pravična, medtem ko »medsebojni boj za oblast nad masami privede politične ideje do pretiravanja lastne pravilnosti in napačnosti drugih idej«, medtem ko »ima vsaka ideja nekaj dobrega in nekaj slabega na sebi, kakor vsak človek« (prav tam). Če pri tem uporabimo kot odločilen kriterij, ali v neki politični ideji prevladuje dobro nad slabim ali narobe, moramo presoditi, da je Jug v »materializmu« ljudskih množic, ki je ogrožal stari družbeni red, videl večje zlo kakor v ohranjevanju tega reda kot varuha – kulture! Tu pri njem je – prav tako kakor pri Vebru – šlo le za navidezno »nadpolitičnost«, ob kateri je ostajala privezanost na staro družbo neomajana in je bilo npr. mogoče odkrivati »nekaj dobrega« tudi v – fašizmu in priznavati zasluge – »trdi roki, s katero je tvorec fašizma hotel rešiti italijanski narod«, kakor navaja po pripovedovanju nekih bralcev Jugovega dnevnika Marušič (PV 1971, str. 307).

Prav v Jugovi vebrovski »nadpolitičnosti« moramo iskati obrazložitev, zakaj se je Jug opredeljeval do političnih strank le odklonilno ali – da govorimo z Marušičem – zakaj ni »bolj konkretnih podatkov in dokazov za njegova politična stališča« (prav tam, str. 305), in zakaj je bil vendarle »zunaj vseh formalnih političnih struj«, čeprav se od »narodnjaške liberalne skupine« ni odtrgal (prav tam, str. 307). S to skupino ga je vezalo nasprotstvo do njenih političnih nasprotnikov – tistih s cerkveno-verskega in onih s socialnega ali razrednega vidika – tj. nasprotstvo do komunizma (socializma) in klerikalizma, ki sta po njegovem oba ustvarjala le »slepe prepričance«. Jug je bil potemtakem le liberalec per negationem, saj se v svojem – vebrovskem – omalovaževanju vseh političnih idej in strankarskih voditeljev tudi nobenemu liberalnemu vodstvu ni približal. Približno takšna obrazložitev izhaja iz celote podatkov o Jugovem političnem statusu. Marušič se ji je – pač že podzavestno – ognil in se je dal zanesti v mit o njegovi družbenopolitični pomembnosti z zatrjevanjem, ki je docela v zraku – saj prvič nima nobene zveze s prejšnjimi ugotovitvami pisca in mu drugič manjka sploh sleherno oporišče – češ da je bil Jug »eden izmed tistih mladih nosilcev tradicij slovenskega liberalizma (med mladino), ki se je umikala ostarelemu vodstvu zato, da bi uveljavila svoj koncept narodnoobrambnega reformatorskega dela« (prav tam). Tu imamo – Marušičev »amalgam« političnega mita o Klementu Jugu!

A vrnimo se iz tega mita »v oblakih« na tla Jugovih goriških predavanj, ki so se šele pri Bartolu razrasla v »predavateljske turneje« z značajem »prve priprave za odpor in upor«. Med njimi je Jugov ožji rojak in študijski tovariš Peter Zavrtanik v nekrologu v Edinosti dne 24. avgusta 1924 omenil kot zadnje – predavanje »o grehu in zadoščenju« (ki ga Jelinčič ni navedel), in je presodil, da »na splošno ni bilo pravega razumevanja niti med ljudstvom niti med inteligenco za njegove teorije«, do katerih »je on kot mlad ostroumni znanstvenik še[le] sam ... prodrl, ne meneč se za to, naj [= če] se mu priznajo ali ne«. Da Jugova zahtevnost do poslušalcev ni bila mala, priča tako besedilo predavanja o vesti kakor tudi dispozicija za predavanje o »grehu in zadoščenju«, ki jo je objavil Bartol v drugem zborniku o Jugu iz njegove literarne ostaline (str. 62–64). Tu je najprimernejše mesto za omembo, kako se je izjalovil njegov načrt, da bi septembra 1923 priredil v vasici Nemci na Trnovski planoti »psihološko-pedagoški tečaj« za učitelje. Najavil ga je na učiteljskem delegacijskem zborovanju julija 1923 takole: »Pripravljen sem imeti ... tečaj o psihologiji, ki je za učitelje tako potreben.« (Učiteljski list 1923, str. 180.) Jelinčič je v nekrologu za Učiteljski list (1924, str. 158) poročal o tem: »Lansko leto se je Jug udeležil [učiteljskega ‚socialnega'] tečaja pri Sv. Luciji kot živahen debater – mladosten, zdel se je po vnanjosti – še nezrel študent; njegovim izvajanjem med debato pa je bilo težko, skoraj nemogoče slediti brez strokovno-modroslovne predizobrazbe. To je bil bržkone tudi vzrok, da se ni vršil [njegov] ‚pedagoški tečaj'.« V biografskem orisu leta 1926 pa je zapisal, da do tečaja ni prišlo, »ker menda ni bilo zanimanja med učiteljstvom«. Očitno je šlo Jugu za strokovni tečaj, ki ga je le pod pritiskom mita o njegovi druž-

benopolitični pomembnosti Jelinčič v drugem zborniku o Jugu (str. 21) aktualiziral s primesjo nekih – neizkazanih in neizkazljivih – »novih dognanj, ustreznih posebnim narodnostnim prilikam za privzgojitev duha odpora proti italijanskemu raznarodovalnemu pritisku«; v tem je Jelinčiču sledil tudi Marušič (PV 1971, str. 307).

Bartol je v Jugovi ostalini našel tudi besedilo Jugovega predavanja o historičnem materializmu. Pri tem je krivo menil, da je Jug to predavanje »imel na nekem učiteljskem tečaju na Primorskem« (v drugem zborniku o Jugu, str. 66). Na dnevnem redu nobenega teh tečajev ni bilo nobenega Jugovega predavanja. O historičnem materializmu pa so prireditelji teh tečajev dali predavati le – dr. Henriku Tumi, ki se je prav tako kakor oni postavljal na stališče tega materializma!

Preostalo je še poglavje o Jugovih »diskusijskih doneskih na učiteljskem ‚socialnem tečaju' na Mostu na Soči« julija 1923, o katerih vemo nekaj že iz Jelinčičevega nekrologa v Učiteljskem listu in ki jih omenja tudi Marušič (PV 1971, str. 307). O morebitnih Jugovih debatnih nastopih po predavanjih Ivana Rejca (župnika pri Sv. Luciji), Karla Oswalda, Izidorja Cankarja in Engelberta Besednjaka ne vemo ničesar. Neka spominjanja na Jugove posege v debato pa se vežejo na zadnje predavanje na tistem tečaju, ki ga je imel dr. Henrik Tuma pod naslovom »Uvod v sociologijo« (Učiteljski list 1923, str. 143). Tu naj dam prednost svojemu spominjanju: Poleti 1922 mi je spodletelo, da bi preživel del počitnic na domu prijatelja Vladimira Martelanca pri Sv. Ivanu v Trstu, kamor so me z njim vred povabili tudi njegovi starši; po ilegalnem prehodu meje pri Uncu so me prijeli laški financarji in vtaknili v postojnski »pržon«, iz katerega so me vrnili z vlakom čez mejo na Rakek. Naslednje leto 1923 pa sem prebil ves september pri Sv. Ivanu kot legalen popotnik in ob tej priliki mi je Martelanc, ki se je nekaj tednov prej udeležil učiteljskega tečaja na Mostu, pripovedoval o ostri debati med Tumo in Jugom o marksizmu, ki ga je Jug skušal spodbijati – pač z vebrovsko argumentacijo – nakar si je Tuma mladega Vebrovega adepta močno izposodil in ga izzval k ostri reakciji.

Po mojem ne more biti dvoma o tem, da je prav o tej debati med Jugom in Tumo slišal Bartol, le da jo je potem – zajet v krivo predstavo o množtvu Jugovih »predavateljskih turnej« – pomnožil v trditvi, da je Jug »pri svojih predavanjih po Primorskem večkrat naletel na dr. Tumo in imel z njim nekaj vročih debat«. Znajdemo pa se le na učiteljskem tečaju na Mostu, ko iz neposrednega nadaljevanja izvemo, da je Bartolu »o teh besednih trčenjih pripovedoval ... predsednik Združenja primorskih učiteljev, ki je ta [pa ne – Jugova!] predavanja vodil« in ki se je spominjal, »da je bil Klement Jug nenavadno napadalen nasproti dr. Tumi, v katerem je gledal zagovornika planinske starokopitnosti«. Tudi če ne bi vedeli, da Tuma ni nikoli zastopal »planinske starokopitnosti«, bi nam moralo biti jasno, da si takšne debate ob predavanju o sociologiji sploh ni mogoče zamisliti! A vse kaže, da Bartolu, ki je bil v drugi polovici dvajsetih in v začetnih tridesetih letih precej časa odsoten iz ožje domovine, in tudi drugim sestavljalcem drugega zbornika o Jugu sploh ni bil znan Tumov boj proti »planinski starokopitnosti«, saj med »spise o Jugu« (str. 157) niso uvrstili Tumove knjige Pomen in razvoj alpinizma iz leta 1931 z navedbo strani (zlasti str. 199–201), kjer je bolj kakor kdor koli pred njimi povzdigoval na ščit Klementa Juga kot osrednjega predstavnika – »tip« – mladega slovenskega alpinističnega rodu v tisti dobi. Na koncu pripovedi o »vročih debatah« med Jugom in Tumo, ki so se tikale le marksizma, ne pa planinstva, je Bartol dodal še iz lastnega spominjanja, kako mu je Jug užaljen potožil, da se je Tuma ob neki priložnosti ponorčeval iz njunega filozofskega učitelja, »češ kakor je nekoč strašil po Königsbergu Kant, tako straši zdaj po Ljubljani Veber« (Nekaj opažanj o zgodovinskem čutu in tipologiji dobe, Razgledi 1952, str. 566). Misliti si moramo, da se je Jug v debati na Mostu nekaj skliceval na Vebrovo avtoriteto, kar je sprožilo Tumovo ironiziranje ljubljanskega propovednika protimaterialistične filozofije. Iz svojega spominjanja navajam dogodek, ki priča o tem, kako nedotakljiva veličina je bil Jugu Veber. Zaradi neke ne dovolj spoštljive omembe Vebra je Jug s protestom zapustil ustanovni občni zbor »pedagoško-socialnega krožka« na ljubljanski univerzi; ustanovitelju in predsedniku krožka Franju Žgeču se ni posrečilo pomiriti ga. Spominjam

se, da je tedaj veljalo: Le omeni Vebra v Jugovi navzočnosti z nezadostno spoštljivostjo, pa ga boš razkačil! To je v debati na Mostu dosegel Tuma.

Poleg obravnavanih ni nobenih drugih Jugovih družbenih vprašanj se tičočih izjav, ki bi jih bilo treba še pretresti, ker bi lahko predstavljale kakšno oporišče za legendo o Jugovi preusmerjevalni družbenopolitični pomembnosti.

Videli smo, da se je ta mit rodil le iz nedopustnih amalgamov, obravnavanj nesočasnih dogajanj kot istočasnih in povezovanj nepovezanih dogajanj. Tako je tudi pri Janku Blažeju, ki ga je obnovil zadnji pred Marušičem in čigar formulacije le-ta navaja in sprejema, češ da je Jugova »močna... osebnost... aktivno pomagala oblikovati svoj čas« in da »je pustila za seboj globoko sled«, ker da je Jug »povzdignil svoj glas« takrat, ko »je bila fašistična nevarnost na obzorju« in ko »so bili tudi najmočnejši komaj dovolj močni«, in da tako »Jugov vpliv sega preko bazoviških žrtev v leta narodnoosvobodilne borbe in dalje v naš čas« (PV 1957, str. 245, navedek in sprejem pri Marušiču v PV 1971, str. 309). V tem – tretjem po vrsti – amalgamu je Blažej kot žrtev obeh prejšnjih (Jelinčičevega in Bartolovega) krivo zamislil, kakor da bi bila »fašistična nevarnost« v Jugovem času šele »na obzorju«, kakor da je bilo treba za osveščenje o njej čakati šele na Jugov »glas« in kakor da bi ga bil le-ta odrešilno »povzdignil«. Nič od vsega trojega ne drži.

Marušič sicer k Blažejevemu amalgamu pravilno pripominja, da »je povezava Jugove osebnosti z aktivnim in bojevitim primorskim antifašizmom lahko le hipotetična, nikakor pa ne povsem sprejemljivo in potrjeno dejstvo« (PV 1971, str. 309), toda v tej pripombi vsebovana negotovost ga ni odvrnila od novega napora, da bi politiziral Jugovo osebnost. Posebnost tega napora je v težnji po liberalni monopolizaciji narodnega odpora primorskih Slovencev in »primorskega antifašizma«. Marušič se nemara ni zavedal, da njegovo poudarjanje Jugove narodne zavednosti in zavesti o potrebi odpora proti poitalijančevanju (prav tam, str. 307) vodi bralca v krivo predstavo, kakor da bi ta zavednost in zavest ne bili vseprimorsko pravilo, veljavno tudi za neliberalne Primorce, ampak nekaj specifično Jugovega ali na njegovo strankarsko okolje omejenega. K političnemu mitu o Jugu ga priteguje predvsem njegova – liberalna plat, kakor zlasti izraža Marušičev predzadnji stavek: »Primorsko podtalno antifašistično gibanje pa je imelo svoj izvor in največji odziv prav pri skupini, ki ji je bil Jug najbližji« (prav tam, str. 310).

Posebno huda je Marušičeva omejitev »primorskega antifašizma« zgolj na – tri leta po Jugovi smrti – ustanovljeno »tajno antifašistično organizacijo... z izrazito bojnimi cilji – fašističnemu nasilju odgovarjati z (borbenimi) akcijami« (prav tam, str. 309).

Marušič je tako temeljito izbrisal iz svoje »podobe dogajanja« vsakršen antifašizem na Primorskem v Jugovi dobi in v treh letih po njegovi smrti, kakor da ne bi bil nikoli ničesar čul o njem, in neuki bralec si mora ob njegovem sestavku misliti, da se je fašistično nasilje na Primorskem pojavilo šele malo pred ustanovitvijo organizacije T. I. G. R.

Ni si seveda moči zamisliti, da Marušič ne bi vedel za tolike prejšnje pojave »aktivnega in bojevitega primorskega antifašizma« v odporu proti sistematskemu fašističnemu nasilstvu tako nad – sprva še enotnim – socialističnim delavskim in kmečkim gibanjem kakor tudi nad vsem, kar je vidno pričalo o obstoju slovenske in hrvaške manjšine v primorskih mestih. Tudi pri Jelinčiču je lahko bral o »socialistih in komunistih, ki so predstavljali vedno večji delež v posebno živahni in revolucionarni obliki boja proti fašizmu« že v Jugovi dobi (Jadranski koledar za leto 1965, str. 171), in v Bartolovi »tipologiji« tiste dobe je lahko našel – z antifašizmom neločljivo povezani – tip »mladega slovenskega levičarskega revolucionarja«, ki se je ločeval od drugih s »trdno ideologijo in jasnim ciljem pred seboj, za katerega uresničenje se je bil pripravljen boriti do skrajnosti«, s »pogumom za tveganje« in s »prezirom za meščansko udobje in družabno kariero« (Razgledi 1952, str. 571).

Ne, v Jugovi dobi ni manjkalo antifašizma, ki bi ga bil moral šele on obuditi, in nobene vrzeli ni v primorskem antifašizmu, ki bi jo morali z njim zapolnjevati. Nikakor tudi ne gre podeljevati bodisi liberalstvu v celoti ali kateri posebni liberalni skupini

monopola na narodno zavednost in iz nje izvirajočo voljo do odpora proti raznarodovalnemu pritisku pod Italijo nasploh in proti stopnjevanemu fašističnemu posebej. Prav bi bilo, da bi se vsi poslovili od takšnih aprioristični teženj in da bi tudi s primorskega vidika okrepili prizadevanje, da bi se v našem zgodovinopisju »zedinili za skupno metodično pot, ki nas bo odvedla k skupni podobi naše naglo se odmikajoče polpreteklosti« (D. Kermavner, O nekaterih spornih prijemih v slovenski politični zgodovini, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja X/1970, str. 225.

VZPON

DANILO CEDILNIK

Počasi, počasi je drsela roka po hladni skali, kot rahel veter, ki je nosil iz doline vonjave julijskih gozdov. Občutljivi prsti so zaznali vsako vdolbinico, vsako grbinico in s svojo izurjenostjo iskale oprimek, zadosti velik za nekaj členkov, da bi se ga oklenili in obdržali telo v steni. Glava je bila obrnjena navzdol, lice se je dotikalo skale. Plezalčevo telo je bilo napeto kot pero. Noga se je opirala na majhen, komaj viden stop, medtem ko je bila druga le naslonjena na gladko steno. Z levo roko se je držal v višini pasu. Čutil je, da ga levica ne bo več dolgo obdržala v steni, vendar nobenega naglega giba ni smel narediti, saj bi takoj izgubil ravnotežje. Tako je desnica le počasi lezla navzgor.
Bila je močna in lepa. Rjava, zagorela koža je imela polno belih lis, sledove že zdavnaj zaceljenih ran. Nekaj brazgotin je bilo še nezaceljenih. Te so bile od nedavnih vzponov. Tu in tam pa je bila koža opraskana in odrgnjena povsem na novo; ranila jo je ostra skala ali pa jo je oplazilo kladivo, ki se je odbilo od klina.
Prsti so obstali. Majhen oprimek je ponudila stena plezalcu in ljubeče so ga pobožali, ko so zdrsnili prek njega ter ga ocenjevali. Potem so se mišice in kite napele in prsti so se zarili v oprimek, v skalo, da je iz njih izginila kri. Lice je podrsalo ob steno, ko je obrnil glavo ter pogledal navzgor na roko z belimi, brezbarvnimi členki. Čutil je, koliko časa bo zdržala. Premotril je gladko steno nad seboj. Tam levo je bila majhna luskica.
Oprimek.
Pogledal je navzdol. Globoko skozi sivo modro meglo je videl grušč pod steno, pas umazanega poletnega snega in malo nižje po dolini ruševje. Vmes pa gladke plati in previsi, sivi, molčeči. Zopet je podrsal z licem ob skalo, ko je pogledal proti desnici. Nobenega čustva ni v njem vzbudil pogled navzdol. Morda občudovanje nenavadne drznosti, s katero je bila ustvarjena ta navpična stena. Verjetno je pogledal prepad pod seboj iz navade, nagonsko. Sam ni vedel zakaj.
Padec?
Roka bi popuščala in noga bi drsela. Z vsem telesom bi se krčevito oklepal stene, toda noga bi zdrsnila, da bi za hip obvisel le na rokah, potem pa bi zletel iz stene, roke bi še grabile za oprimkom, stena pa bi se zavrtela. Za hip bi zagledal ruševje tam doli, v sivomodri dolini. Zelenje bi se pomešalo z modrim nebom in nebo bi postalo zeleno in dolina modra. Videl bi razčlenke v steni, vsako nadrobnost in v nekaj trenutkih padanja bi se v njegovih mislih zvrstilo polno podob, polno obrazov. Morda pa bi videl le en obraz. Začutil bi udarec, stisnilo bi ga prek pasu in prsi, da bi mu zastala sapa, klini bi žvenketali ob steni, on pa bi še vedno padal, medtem ko bi se vrv raztegovala kot elastika. Vedno tanjša bi bila, kot struna bi brnela, ga rezala v telo in zaustavljala. Zdržala bi obremenitev, toda tam gori pri soplezalcu bi se pordečila, ko bi z bliskovito naglico zdrsela skozi njegove roke. Strahoten udarec bi vrgel prijatelja v steno, ga stisnil in potlačil v tla, vrvi bi bile napete kot kite na roki in varovalni klin bi se ukrivil. Ali bi zdržal?

Ni mislil na vse to. Tega se je bil že zdavnaj odvadil. Le pogledal je navzdol, odsotno, z mislimi nekje daleč v dolini.
V desnici je čutil bolečino in prsti so mu že skoraj otrpnili. Toda še vedno se je gibal počasi, kot da tega ne občuti. Vedel je, da bo roka držala oprimek toliko časa, da bo našel z levico novega. Vedno je bilo tako; še zdavnaj potem, ko je mislil, da se ne bo več obdržal, so se močni prsti še vedno oklepali luskice in ga držali v steni. Navzgor se je odplazila levica. Tesno ob steni, da je dlan drsala ob skalo. Obstala je ter se vrnila nazaj. Zopet se je oprijela prejšnjega oprimka v višini pasu.
Prekratek sem.
Premaknil je nogo, da se je vzpel na prste. Levica se je ponovno vzpenjala. Visoko nad glavo je bila in oči so jo vodile. Stegnjena je segala proti oprimku. Mišice so se napele, telo se je vzravnalo in vzpelo, raztegnilo kot vrv. Prsti so zagrabili za oprimek, sunkovito a točno. Nekaj hipov je obvisel na rokah. Premenjal je noge ter se ozrl naokrog. Vrv je bila le enkrat vpeta in tisti klin je bil zabit v razpoko daleč pod njim. Nekaj centimetrov je lezel v skalo, nazadnje pa je samo še brnel. Držal pa je dovolj, da se je vzpel v njem in se prebil sem gor.
Povzpel se je na rokah, noge so nekajkrat v prazno podrsale po steni, nato pa se je podplat le oprijel ozkega, navzdol nagnjenega stopa. S trenjem je stal na njem. Nekaj časa je bil nepremičen, v tem položaju, kot da bi čakal, kaj se bo zgodilo. Tesno je bil prižet k steni, da so ga prsi odrivale od nje, ko so valovile v močnem dihanju. Utrip srca je čutil v steni, kot da bi tudi njej bilo srce. Kot ljubimca v tesnem objemu.
Ozrl se je navzgor.
Razpoka.
Desnica je počasi popustila, da so se otrpli prsti sprostili. Zdrsnila je po plati navzdol do prsi, kjer so bili na pomožni vrvici drug pri drugem nanizani klini in vponke. Iskala je mimo vponk, otipala leseno zagozdo, zdrsela prek dolgih aluminijastih klinov ter se nazadnje ustavila na šopu kratkih prečnih klinov. Napete mišice na nogah so rahlo trepetale in zdelo se mu je, da prsti vlažni od potu, drsijo navzdol. Končno je odprl vponko in izvlekel klin. Topla dlan je podrsala navzgor, stiskajoča hladno kovino, ki mu je pomenila življenje. Potisnil je klin v razpoko. Previdno ga je spustil in malo podržal roko pod njim, če bi kako izpadel. Nato je roka segla po kladivu. Zopet se je vzpenjala, medtem ko je plezalec opazoval levo roko in klin. Kot da bi ju s pogledom prisilil, naj ostaneta na svojih mestih. Prvi udarec je bil plašen in rahel, kot prvi dotik dveh rok. Klin se je malo pobesil, vendar se je globlje zapičil v razpoko. Naslednji udarec je bil odločnejši. Čudovito pesem sta zapela klin in stena plezalcu. Kladivo je udarjalo po železu, po skali naokrog, utrujena roka se je krivila, noga je drsela in levica je popuščala. Kladivo je spustil iz roke, da je zanihalo na tanki vrvici.

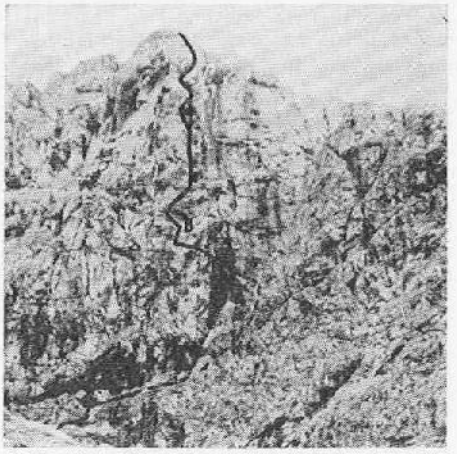

Vtaknil je prst v uho klina ter ga preizkusil. Značilna kretnja vsakega plezalca.
Držal bo.
Segel je po vponko. Sprva prehitro, da se je zataknila za pomožno vrvico. Nato pa se je pest pognala kvišku, stiskala vponko ter jo vpela v klin z enim samim zamahom, telo pa je obviselo na desnici.
Prsti na levi roki so bili še vedno skrčeni in otrpli, ko je potegnil vrv za seboj. Zgrabil jo je z zobmi, da jo je ponovno potegnil, nato pa vpel v klin. Še enkrat je vzel kladivo in zabil klin do kraja. Obvisel je na vrvi, počival, z nogami uprtimi v steno. Nato je vtaknil v uho klina lestvico, spodvil nogo in udobno obsedel v njej.
Dan je bil jasen, soparen in zastrt z belo zaveso meglic.
Zrak je trepetal nad vročimi dolinami.
Mirno se je vzpel v lestvici in se držal za vponko v klinu. Segel je daleč navzgor ter stopil v zadnjo špriklo lestvice. Nato je plezal dalje prek previsne stene. Lestvica se je iztaknila, obvisela v zraku, daleč od stene. Nagnjen nazaj se je potegnil prek previsa, da so le noge za hip gledale prek robu. Vrv se je ustavila in zapel je klin.
Pridi.
Sklanjal se je prek roba, zavarovan na klinu in se prijazno smehljal. Hladen veter je vel iz dolin. S seboj je nosil vonjave julijske vročine. Rahlo me je pobožal po rokah in telesu, mi poljubil obraz in se poigral ter se zapletel v lase, ki so silili izpod čelade. Potem pa se je razgubil po počeh in previsih in odnesel s seboj moje misli daleč čez grebene proti drugim dolinam.

SPOMINSKA SMER METODA GROŠLJA

Prvič sem bil v smeri 1969. leta v oktobru z Borom Krivicem in Djurdjo Šušević. Takrat smo prišli do tretje votline. Naslednji dan sva z Borom preplezala do višine treh raztežajev nad rumenim previsom. Plezala sva v dežju. Bivakirala sva neudobno v stremenih pod slapom vode. Zjutraj sva se spustila iz stene.
24. julija 1971 sva ponovno prišla pod Planjo. Vstopila sva ob 5. uri popoldne in bivakirala pod rumenim previsom. Naslednji dan ob 20. uri sva bila na vrhu Planje. Smer sva plezala za obletnico prijateljeve smrti.

Opis smeri

Vstop ob vzdožju črnih mokrih previsov. Po gredini desno v graben pod svežim rumenim odlomkom stene. Dva raztežaja po grabnu in levo navzgor v manjšo votlino. Nato po polici levo in okrog robu navzgor v veliko votlino. Prek luske rahlo navzdol in spust ob vrvi (5 m) v tretjo votlino. Po široki polici do stebrička in okrog njega prečnica v levo (K) približno 4 m, nato pa naravnost navzgor 2 raztežaja do velikega rumenega previsa v sredini stene (B). Tukaj se konča prvi, lažji del stene. Levo okrog previsa in desno navzgor do police, kjer sva bivakirala ob prvem poizkusu. Namesto desno okrog roba, sva tokrat plezala naravnost navzgor prek previsne poči (K). Smer poteka dalje 4 raztežaje v območju zajede (mestoma –VI), ki jo zapira velik črn previs. V teh raztežajih je ostalo nekaj klinov. Pod omenjenim previsom levo, raztežaj do roba. Nekaj metrov navzgor, nato pa težavna prečnica v desno (VI) in poševno navzgor proti desni prek previsa na slabo stojišče (KK). Dalje raztežaj do nagnjene gruščnate police. Na desnem delu police prek previsa in levo prestop v plitev kamin. Po njem navzgor prek luske v graben. Naprej še nekaj raztežajev v lažji svet in dalje proti vrhu Planje.
Stojišča so večinoma dobra. Za smer je značilna izredna zračnost in izpostavljenost. Uporabljala sva dve vrvi (8 in 11 mm), 25 vponk, 35 klinov (od tega sva jih pustila v steni 20) in vsak eno lestvico.

Višina stene 550 m
Čas plezanja 17 ur
Ocena V+, A_2

BLIŽNJICE

ING. IGOR ŠOLINC

Bilo je na Komni, na starega leta zadnji dan. Veljalo je izkoristiti čudovit sončni dan in oditi nekam na nesteptani sneg. Lenoba pa je zapeljiva stvar in v kosteh nam je še tičala dolinska utrujenost in tako je bila ura deset, ko smo si pripeli smuči in zagrizli v strmino tam za Planino na Kraju: Janka, Mojca in jaz, natanko v tem vrstnem redu. Namenili smo se na tisto prijetno postopanje po zasneženih robovih gor in dol, brez pravega cilja in namena. Pozimi in če je lepo vreme, je to ena najlepših stvari, ki jih poznam. Spomladi na turnih smukih ponavadi hitimo od ene koče do druge in od enega vrha do drugega in ko pridemo na tisto čudovito pobočje s 500 m višinske razlike, o katerem smo sanjarili celo poletje in celo zimo, je navadno ali prezgodaj in sneg še ni dovolj odjenjal ali pa prepozno in se potem otepamo s težkim južnim celcem. Ta dan pa je bilo drugače; sneg je bil ravno pravšen in tudi v celem se je dalo zavijati v širokih lokih, da se je prašilo za smučmi in toplo je bilo, kot le redkokdaj v trdi zimi. Kot opravičilo za pot smo dejali, da gremo malo filmat tja, kjer še ni smučin, kot morebiten možni cilj pa smo navedli Bogatinsko sedlo, da vidimo, če bomo lahko kljub bolj skopi snežni odeji zapeljali do Krnskega jezera. Nahrbtnike pa smo pustili v varstvu četrtega iz naše družbe, ki si je v copatah hladil ožuljene noge (produkt najboljših, najdražjih in najčudovitejših smučarskih čevljev). Žalostno nas je opazoval, ko smo izginjali za robom.

Lepa je Komna. Že izpred doma na Komni je čudovit razgled na Bohinjske gore od Črne prsti in Rodice, pa čez Vogel. Podrto goro in Kuk in čez oba Bogatina do Lanževice na zahodu. Bolj mrki na prvi pogled in nekoliko bolj oddaljeni nam zapirajo pogled proti severu vzvali ponosnega Triglava. Tam daleč proti vzhodu pa leže vse daljne in svetle kot lep spomin Kamniške Alpe in Storžič je njih prvi stražar. Komna pa ni samo tisti košček zemlje med domom na Komni in kočo pod Bogatinom, njeni razgledi so vse obsežnejši. Eden najbolj znanih je gotovo tisti z Bogatinskega sedla. Samotni, na eno stran odsekani Krn vsakogar očara in morda je zato pot od koče pod Bogatinom pa do Bogatinskega sedla tako obiskana. Lepa je in primeren uvod v tisto, kar nas čaka na njenem koncu. Počasi nam zapira razgled, dokler tavamo po številnih kotanjah in globelih na njenem začetku, ko pa zagrizemo v zadnjo strmino pod sedlom, se začne razgled spet odpirati in kot slovesen finale se na vrhu, tam kjer se pot prevali na primorsko stran, prikažejo Krn in vse tiste tako lepe, a vendar tako malo obiskane gore okrog njega.

Tisto jutro pa na tej poti ni bilo mnogo smučin. Dom na Komni in Koča pod Bogatinom sta se šele polnili z mladino vseh starosti, ki je prišla v gore slavit prihod novega leta in le dva mlada fanta sta v zgodnjem jutru odhitela k Bogatinu na obisk. Zložno smo se vzpenjali za njunimi sledovi in se še in še ustavljali povsod, kjer nam je bilo kaj posebno všeč in takih kotičkov je na Komni dovolj. Včasih pa smo se ustavili kar tako, vtaknili bonbon v usta, se naslonili na palice in uživali v pogledu, ki je veselil oko, in v toplih sončnih žarkih, ki so božali kožo. Uživali smo v tistem prijetnem in tako redkem občutku, da se nam nikamor ne mudi in da smo lahko zadovoljni in srečni že na poti, ne šele na cilju. To je blaženi občutek svobode. Najbolje ga pozna tisti, ki se mu drugače vedno mudi.

Tam nekje na pobočju Srednjega vrha, kjer se zimska pot spusti v kotlino, preden se v enem samem velikem loku povzpne na Bogatinsko sedlo, so smučine, katerim smo sledili, v ravni črti prečkale strmo pobočje. Menda smo se najprej še nameravali spustiti tja, kamor je kazala prijazna puščica zimske markacije, pa je Mojca zagledala malo višje lepo ruševje, ki je, vse pokrito z debelimi ledenimi svečami, le malo kukalo izpod snega. Ta čas, ko je pripravljala svojo težko in neokretno kamero, pa sva midva z Janko ugotovila, da bi bilo pravzaprav neumno spustiti se v senčno dolino, ko smo že tako lepo visoko pod vrhom. Smučine so kazale naprej in tik pod

sedlom sva videla oba fanta, kako sta se s smučmi na ramah zagrizla v tisto zadnjo strmino. Plazov se ob tem času in snegu ni bilo bati, v tem sva si bila edina. Med tem je tudi Mojca že posnela svoj kader in z veselim glasom oznanila »naprej«. Pot, pravzaprav sled naših predhodnikov, se je čisto rahlo spuščala po strmem pobočju, prav šolski primer poševnega smuka. Janka se je spustila prva, na sredini jo je malo zaneslo, da je malo zakolobarila s palicami sem ter tja, a se je vendar lepo ustavila. In ko se je obrnila, je nekaj na njenem obrazu zadržalo Mojco, ki se je ravno hotela spustiti. Strmina je bila velika, pa je raje po delih podrsavala ob smučini, na najstrmejšem delu pa si je pomagala z ruševjem, ki je ravno tam gledalo iz snega malce nad potjo. Nisem razumel, zakaj se tako obotavlja in zakaj se tako krčevito oprijemlje vej. Tudi Janka je z nasprotne strani napeto opazovala prizor in se glasno oddahnila, ko sta bili spet obe skupaj. Svarilo, da naj se raje ne spuščam, in pa dejstvo, da mi ni bilo prav jasno, kaj je groznega na tem spustu, me je pripravilo do tega, da sem jo tudi jaz raje previdno ubiral za njima. In ko smo bili spet vsi trije skupaj, sem lahko ugotovil, da sem tudi imel vzrok za previdnost. Strmo pobočje se je malo pod našimi smučinami prevesilo še v hujšo strmino, ki se je po nekaj metrih brez prehoda končala z lepo prepadno steno. Kdor bi nad njo zdrsnil, bi doživel prosti pad vsaj petnajst metrov globoko in vprašanje je, kako bi ga prestal. Z vrha pa vsega tega ni bilo videti, pobočje je bilo sicer res strmo, a navidez enakomerno zasneženo, natanko tako, kot so tista, po katerih smo se tolikokrat spuščali tam z »Gracij« nad Krajem. Seveda, če bi bolj natanko pomislili, bi se spomnili, kakšen je ta svet poleti. In vsak človek z zdravim razumom bi brž ugotovil, da se zimska pot gotovo ne spusti brez vzroka navzdol v luknjo in potem spet iz nje, ko bi se dala to globel obkrožiti tudi po robu. Le malo pozno je bilo za tako razmišljanje, tiste pol urice hoje, ki smo jo prihranili, nas je zapeljalo, da smo sledili neznani bližnjici; in tiste pol ure smo potem spet zapravili, ko smo se menili o prestani nevarnosti. Čisto po pravici povedano: Pot tam nad steno sploh ni tako nevarna, če je človek previden. Tisti pa, ki bi iz kakršnega koli vzroka zdrsnil, pa bi težko odnesel celo kožo. Malce manj razigrani smo odšli naprej proti sedlu.

Novo leto je staro tri ure, ko ležim v svoji postelji in gledam v strop. Spodaj v jedilnici še niso vsi končali s praznovanjem in slišati je petje, smeh in kričanje, a to niti ni vzrok, da ne morem spati. Vino, petje in družba so me zaposlili doslej, da nisem razmišljal o včerajšnjem dnevu, sedaj v samoti pa mi je spet prišel pred oči. Mojco je bilo strah, ko je drobila nad navpično steno; kaj če bi napravila napačen korak? Zakaj se nisva vsaj midva vrnila in bi naju Janka počakala lepo na varnem? Kasneje, s sedla, smo videli nekaj skupin, ki so prišle do tistega prehoda in se obrnile, videli pa smo jih tudi nekaj, ki so prečkale, lepo počasi in s smučmi na ramah, tako da je nastala prava pot. Zvečer v koči smo se pogovarjali o tem in Miha je vedel povedati, kako si je ravno tam v lanski zimi neki profesor razbil nos in kakšno srečo je imel nekdo pred dvema letoma, ko je zdrsnil na snegu, vendar tam, kjer je pečin že konec in se je padec končal le z nekaj desetmetrsko vožnjo po trdem snegu in z buško, ko so za njim pridrčale smuči. Lepo, a tudi Miha je bil eden tistih, ki je včeraj odšel za nami na sedlo – natanko po tej poti. Kaj je v nas, da se vedno tako radi vnemamo za bližnjice, za tiste varljive minute, ki nam jih prihranijo in to vedno in povsod, še takrat, ko imamo dovolj časa?

Spanec me počasi premaguje, misli in sanje si slede v pretrganem, neenakomernem ritmu. Poslednji pijanci, ki jih odločna Štefka naganja v ležišča, se zaletavajo po stopnicah in na spodnjem ležišču se premetava Janka. Te preklete bližnjice, le kolikokrat so me že zapeljale, prav tu, na Komni že mnogokrat. Lani na novega leta prvi dan sva se z Janko prva vračala s Komne, mudilo se nama je na avtobus in tam, na robu, kjer se zadnjikrat vidi Dom, sem zatrmoglavil po bližnjici skozi jarek. Pa ni bil jarek, lijak je bil, vedno ožji in vedno bolj zaraščen in vesela sva bila, ko se je končalo vse skupaj z lepim prepirom, pa s tem, da sva zamudila avtobus. Pa lani poleti, na Bogatin sva šla in pa na Mahavšček; vroč, brezoblačen dan je bil, midva pa sva bila brez vode in tako sva se odločila, da jo bova ubrala kar po bližnjici na Komno. Natančno sva videla, kod morava iti: naravnost navzdol po pobočju, skozi

dolinico in potem še skozi kakšno in prišla bova na planino Govnač. In prišla sva tja, vendar po večurnem tavanju in prebijanju skozi gosto ruševje. Lepo nama jo je takrat zagodla, bližnjica.
Še vedno je ropot v koči, vsaka soba se oglaša na svoj način: ta poje, druga smrči in nekje se na glas hihitajo. O čem sem že razmišljal: aha, že vem, bližnjice. Mar se človek ne bo nikoli nič naučil iz izkušenj? Mar so tako zapeljive tiste minute, ki jih prihrani? In velikokrat bližnjice ne prinesejo niti navidezne koristi. Pravijo, da se opica, ki je prijela za gorečo vžigalico, ognja ne dotakne več; ali morda za človeka to ne velja? Morda pa se ravno v tem človek loči od živali.
Bilo je na Komni, na novega leta drugi dan. Odločili smo se, da bomo šli do Krnskega jezera: Janka in Mojca, Matija in jaz. Pa spet smo imeli zamudo in sonce je že sijalo, ko smo tovorili nahrbtnike in težko fotografsko ropotijo in smuči proti Bogatinskemu sedlu. In ko smo prišli na tisto strmo pobočje pod Srednjim vrhom, ko se zimska pot spusti v kotlino, smo se za nekaj trenutkov ustavili, da si obrišemo pot s čela. Po počitku smo pogledali na uro, ugotovili, da smo zelo pozni, in potem smo zavili na desno, na bližnjico čez strmo pobočje.

PO SVOBODNIH SMUČINAH ČEZ HRIB IN DOL

JERNEJ ZUPANČIČ

Majske sobote in nedelje. Prelepi sončni dnevi. Kam? Vsekakor v gore. Na društvu je kot v panju.
Plezat?
Smučat?
Zmaga sneg! Kdo bi sedajle rinil v stene, ko bo za plezarijo časa čez vse leto, spomladanske smuke pa bo kmalu konec.
Hitro se zmenimo: v soboto na Kredarico, v nedeljo smuk Za Cmirom v Vrata.
Sončno sobotno jutro. S prijateljem težko otovorjena korakava iz Mojstrane v Krmo. Vsebino nahrbtnika sem močno omejil, da so v njem samo najpomembnejše stvari, pa je vseeno zelo težak. Za nama veselo prihupa spaček. Poln je. Prijatelji nama pobero nahrbtnike in se odpeljejo. Na svidenje, vidimo se na Kredarici. Ostanejo nama samo smuči. Daleč v Krmi ob praznem avtu najdeva svoja nahrbtnika.
Zgornja Krma. Naproti nama vriskaje pripeljejo štirje smučarji. Srečni so.
Pooblačilo se je. Nad Kurico zaideva v močno naelektren pas. Čeprav nama preti strela se smejim prijatelju. Njegovi dolgi lasje mu štrlé navpično na glavi. Okoli glav nama brenči. Vsak čas bo treščilo, midva pa sva edina tarča. Tvegava. Ne uleževa se v sneg, greva naprej. Po desetih minutah sva zunaj nevarnosti.
Kredarica. Meteorologova sobica je polna. Do devete ure zvečer se nas nabere dvajset. Kuhamo, poslušamo radio. Večer mine v veselem razpoloženju.
Ob petih zjutraj čaj, kruh, med, maslo, vmes ropotanje z derezami in cepini. Gremo na Triglav. Pet ljudi in en pes. Sneg je trd kot kost. Čevlji dobe pomočnika: dereze. Za meteorologovega psa pa ni pomoči. Navežemo ga na vrv. Na nevarnih mestih obupno cvili. Boji se.
Rdeči Aljažev stolp, ob njem pet ljudi in kuža. Kako lep si, Triglav, kadar si bel! Samo pozimi te še obiščem. Poleti je pri tebi preveč ljudi. Takih, ki ne gredo v gore, ampak na Triglav. Po žig in po zavest, da so stali na najvišji gori v Jugoslaviji. Spomladi in pozimi, ko si najlepši, te obiščejo tisti, ki te imajo zares radi!
Triglavski ledenik. Neskončna snežena strmina. Na njej pa sveže vijuge. Sneg je še trd in pod smučmi hrusta kakor skorja lepo zapečenega kruha.

Od nekod se oglasi: »Na Staničevo!« Zapodimo se navzdol. Prečimo nevaren in zelo strm plaz. Poležemo ob kočo in se izročimo soncu. Čakamo, da sonce omehča snežišča Za Cmirom. Zares, človek se sprosti. V nedeljo si ne nadene bele srajce in kravate, v zamazanih in zakrpanih hlačah se vdaja soncu in goram.
Nekaj minut kasneje nad Staničevo kočo, pod Begunjskim vrhom, zopet navežemo smuči.
En sam spust globoko dol v Vrata. Skorat tisoč petsto metrov višinske razlike. Smučam, padam, zavijam, se ustavljam in se ves zadihan razgledujem po okolici. Čudovito! Sonce žge, prekrasno vreme je. Do pasu gol, nalašč padem. Sneg me prijetno hladi. Zavijam v širokih vijugah. Vriskamo. Sneg je čudovit. Ves predel Za Cmirom je naš. Z grebena med Vrbanovim vrhom in Vrbanovo špico beže gamsi. Prek stene nam pošljejo salvo kamenja, mi pa smo že precej nižje.
Na majhni ravnini se ustavimo. Žarimo od zadovoljstva, na ustih pa je ena sama beseda sreče.
»Gremo nazaj!« Nahrbtnike pustimo kar tam, kjer so, in po dveh urah garanja se ustavimo. Smuči na noge in pravljica se nadaljuje. Široke in ozke vijuge, sneg in padci, vriski in smeh.
Vsi moji smučarski dnevi ob žičnicah ne morejo odtehtati tega spusta. Za včerajšnjih osem ur hoje na Kredarico sem danes bogato nagrajen. Z znojem in težko sapo sem si prigaral tale spust. Ni mi žal. Smučanje ob žičnicah je kakor človek brez duše. Nič lepega ni v njem. Z vlečnico gor, v gneči dol, v gneči do sidra. Vmes pa poplava super in hiper opreme, razkazovanje »visokega« standarda in puhle domišljavosti. Za gore v bližnji okolici se nihče ne zmeni. Malokdo jim privošči pogled. Tudi tistemu ne, ki nebogljen z zlomljeno nogo leži na snegu.
Sestanek pri nahrbtnikih. Vsem je žal, prehitro bomo spodaj. Odpre se nam lep razgled na gore na nasprotni strani Vrat: Stenar, Škrlatica, Rokavi, Oltarji, Dovški križ, Šplevta, Škrnatarica in Kukova špica. Lepa je ta naša slovenska zemlja.
Še nekaj motoviljenja po rušju in moramo si odpeti smuči. Lepo doživetje ne sme biti predolgo.
Pri Bistrici se ustavimo. Dva vročekrvneža se poženeta v tolmun. Brrr! Zazebe me. Voda je vendar ravnokar pritekla iz snega.
Mislil sem, da bo piko na i postavilo pivo pri Peričniku, jo je pa postavil zakonski par, ki je ob makadamski cesti v Vrata na ležalnih stolih poleg avtomobila užival sonce, zrak in oblake prahu, ki so jih naphali avtomobili. Vsak po svoje...

V SEVERNI STENI TROLLTINDA

FRANC VERKO

Tam daleč v Južni Norveški, ob čudoviti reki in v stenah Trolltinda, sem preživel najlepše dneve plezalne sezone 1970. Veseli glasovi devetih slovenskih fantov so vseh trideset dni zadovoljno odmevali v strmih vertikalah ali pa v šotorih. Prišel je dan, ko sva z soplezalcem Ivekom začela prebirati opise smeri tega gorovja. Že doma sva si želela gladkih previsnih sten Trolltinda. Ko je prenehalo deževati, sva se po šestnajsturni kondicijski turi odločila za angleško smer, za katero sva upala, da jo bova zmogla. Najino željo sva povedala vodji odprave Dušanu Kukovcu. Vzel je knjigo vzponov in pazljivo prečital tehnični opis te smeri. Ko je prebral, je z nasmehom dejal: »Po mojem bosta preplezala nekaj takšnega, kot je bil Klin v Paklenici, le da je angleška smer štirikrat daljša in tehnično nekoliko zahtevnejša.«
Ker sva se odločila, da greva zvečer pod steno, sva ves dan počivala. Spominjam se, da sem bil med pripravljanjem nahrbtnika zelo nervozen. Pri delu so nas zmotili gostje iz Osla, za katere smo po razgovoru izvedeli, da so novinarji. Ker Dušan ni vedel, kdo so ti možje, jim je zaupal, da želimo ponoviti nekaj najtežjih smeri in

preplezati kaj prvenstvenega. Po odhodu novinarjev sva si z Ivčem zadela nahrbtnike in jih odnesla v avto. Dušan naju je odpeljal do farme Fiva, od koder sva imela najbližjo pot do stene: »Fanta, pazita na tehnične napake, v steni varčujta s hrano in vodo, če pa bo zjutraj vreme slabo kazalo, ne vstopajta!«

Po treh urah zmerne hoje po kamenju sva si poiskala bivak v votlini pod velikim snežiščem. Zvečer sva se dolgo pogovarjala. Če ne bi bil prečital opisa smeri, bi verjetno imel mirnejšo vest. Tako pa mi je rojil po glavi odstavek: »Dolga smer, neprekinjene vertikale, tehnično verjetno najtežja smer Severne Evrope, dolžina smeri, skrajna eksponiranost in njena samostojnost, pičle možnosti za umik jo razporejajo med zelo resne podvige.« V glavnem bova prosto plezala, čaka naju nekaj skrajno težkih prehodov s tehničnim plezanjem. Prvi plezalci so plezali oseminsedemdeset ur. Zgodaj zjutraj naju je prebudil velik kamen, ki je neusmiljeno tresknil blizu naju. Pobrala sva stvari in odšla iskat vstop smeri. Po lažjem vzponu sva prišla do njega. Po najinih občutkih tu plezanje še ni presegalo tretje težavnostne stopnje, zato se nisva navezala. Konec te prečke je vodila smer dva raztežaja v cik caku navzgor do naslednje skalne stopnje. Po opisu bi tu moralo biti veliko snežišče, nad njim pa dve zagozdi in začetek šeste težavnostne stopnje plezanja. Snežišča nikakor nisva mogla najti. Odložila sva nahrbtnike in vse prešarila. Vstopa v steno ni in ni bilo. Ponovno sva prebrala navodila. Bila so enaka. Čeprav je bilo vse megleno in je iz megle rosilo, nisva mislila na vrnitev. Z jezo je Ivek dejal: »Če še tako lije dež, ne grem prej pod streho, dokler ne najdem zagozde v razpoki!« Varovana sva iskala prehod. Končno je meni uspelo najti visoko nad glavo leseno zagozdo.

S plezanjem je začel Ivek. Ugotovila sva, da je veliko snežišče skopnelo. Tako je prišlo do sedemmetrskega gladkega previsa, ki ga brez svedrovcev ne bi mogla premagati. Ivek si je razporedil kline različnih dimenzij, si nadel na glavo stremena in tako ves navešen pričel z delom. Hitro je napredoval, le zagozd mu je manjkalo, imel je samo dve. Nekaj časa jih je izbijal. Ko pa je stena postala zahtevnejša, je bilo to delo prenaporno in zamudno. Poskusil je uporabljati Dušanov patent, za katerega smo staknili ime »pik as« ali »lopata«. Zelo smo se norčevali iz teh lopat. Midva sva jih vzela s sabo le za šalo. Kmalu sva ugotovila, da so nama ti klini potrebni. Ugotovil sem, da imajo tri prednosti. Prva je bila ta, da sem jih kar v steni poljubno skoval od dva na sedem centimetrov širine, druga pa, da so z lahkoto držali mojih 85 kg, izbiti pa jih je bilo zelo lahko. Imel sem občutek, da bodo ti klini največ pomagali k hitremu plezanju. Ker je angleška smer bila šele štirikrat ponovljena, sva ji s prijateljem sklenila posvetiti vse svoje sposobnosti. Stena je sicer zelo visoka, okoli tisoč petsto metrov, vendar tako privlačna, da bi jo imenoval za »mis planin«. O osvajanju stene in o prvih vzponih pa sva z Ivekom vedela zelo malo. V roki sva imela skico smeri, pa se zavraga nisva znašla. Bolščala sva v navpično, rahlo previsno steno. Dve paralelni razpoki sta bili nad nama. Ivek poskusi po desni steni, ki je videti krajša. Nekaj časa lepo napreduje, vendar razpoka postaja ožja, po njegovem dihanju ugotavljam, da mora biti ta poševna telovadba zelo težka. V stremenih si je malo odpočil, si ogrel prste, nato pa nadaljeval s komando: »Potegni belo, popusti rdečo vrv, itd.« Iz razpoke ven ni mogel, ker je bilo vse gladko. Užitek ga je bilo videti, ko se je s težavo prebijal in si požvižgaval. Končno je naklonina le popustila in razpoka se je razširila v kamin. S primeži (jumarji) sem hitro prišel do njega. Na stojišču sva se pošalila, si menjala opremo in seveda sem mu pustil tudi težki nahrbtnik. Nato sem splezal do konca kamina, ki se je zopet zožil v previsno poklino. Od tam sem zopet praskal po poči. Še nekaj metrov, po opisu bi morala biti tu velika polica in drugi bivak prvih plezalcev. Vedel sem, da tukaj ne smem pasti. Čevlji so spodrsavali po gladki skali, komaj sem se držal. Tu je šlo zares. Če bi bil tu padel, bi bil oba potegnil v prepad. Ivek je bil brez klina na slabem varovališču. Ta misel me je opominjala na skrajno pazljivost in zagrizenost. S prsti leve roke sem prijel za suličasto skalo, z desnico pa dosegel majavi klin. Nisem vedel, koliko bo ta klin zdržal. Zato si ga nisem upal mnogo obremenjevati. Stopil sem z desno nogo na majavi klin ter z rokami dosegel odličen oprimek, prestopil desno na raz, in bil sem na varnem. Tu je bila tista polica, do katere sva si želela

ta dan priti. Čeprav še ni bilo pozno, sva imela za ta dan dovolj napora. Odpela sva si plezalne pasove ter pripravila zelo sodoben bivak. Navlekla sva nase vso rezervno obleko, zabila dva klina, si sezula čevlje in zlezla v spalno vrečo. Med pridobivanjem kalorij se je Ivek zagledal nekam visoko. Zjutraj mi je povedal, da je videl zagozdo, vendar je sam sebe hotel prepričati, da je ne vidi, češ, tam sploh ne more iti smer.

Okrog petih sva se zbudila, pospravila bivak in pričela z ogrevanjem prstov in premraženih udov. Ivek je čital nadaljnji tehnični opis, jaz pa poslušal. »Plezaš po gladkih previsnih ploščah naravnost nad bivakom. Nato 25-metrska težavna prečka v levo (ocena VI A_2), nato naravnost navzgor nad prvim stojiščem v stremenih, rahlo levo pod razom (ocena VI A_3, zelo slabi klini) in bivak v stremenih.« Čeprav sva prečitala opis, se nama je visoka plošča nad glavo, v kateri je že sinoči Ivek videl zagozdo, zdela nepreplezljiva. Vedela pa sva, da je to edina možnost. Ivek je že bil opremljen z vso plezalno opremo, jaz pa sem ga začel spuščati preko vponke po vrvi osem metrov navzdol. Kmalu je bil pri prvem klinu. Pazljivo ga je preizkusil, vpel vrv in streme ter previdno začel premagovati prve centimetre. V začetku se mi je zdelo, da komaj leze, ko pa sem opazil, da ni kje zabiti klina in da pleza prosto, se nisem čudil. Po kakšnih dvanajstih metrih je godrnjaje zabijal prvi klin. Klini kroparji so se mu pod kladivom zvili, za profilirane pa je bila razpoka preozka. Čeprav sem imel odlično varovališče, sem se bal, da bi prijatelju popustile moči. Gorje, če bi v takem omahnil. Vedel sem, da bi ga v primeru padca obdržal, to pa ne bi bilo vse. Ivek je kmalu našel rešitev in poiskal kratek specialni klin, ki je lepo zapel. Držal bo. Lepo je bilo gledati Iveka, ko se je v stremenu oddahnil, zatem pa začel z večjo moralno oporo in s hitrejšim plezanjem. Razpoka se je širila, tako da je proti varovališču moral kombinirati Dušanove pik ase z lesenimi zagozdami. Vedel sem, da zna biti zelo drzen, če ga skala ujezi. Moral sem ga večkrat opozoriti, naj zabije, če se le da. Ima že staro navado, preplezati kakšen težaven detalj kar prosto. Ker se dobro razumeva, me je ubogal: »Popusti belo vrv, zategni rdečo ali pa obratno.« To je pomenilo, da hitro napreduje. Po dobri uri je prispel do varovališča. Z modernimi primeži je možno res hitro napredovanje. Imel sem občutek, da goljufam prijatelja, ki je moral kot prvi tako trpeti, jaz se pa lahkotno potegujem po vrvi in iz-

---

SIR EDMUND HILLARY iz Aucklanda na Novi Zelandiji je v »Abbottempu 1969/1 napisal članek o moralnih sposobnostih človeka pri premagovanju naporov, o kvalitetah, ki človeka drže pokoncu v najhujših preizkušnjah. Redakcija ga je predstavila kot alpinista, ki je od l. 1951 do 1961 potoval med Himalajo in Antarktiko kot alpinist in raziskovalec vselej z znanstvenim programom. Ni naključje, da je prav on prvi stopil na vrh Everesta. Po l. 1961 se je posvetil Nepalu in manj razvitim državam: Od l. 1963 do l. 1965 je vodil ekspedicije, ki so postavile in opremile sedem šol v nepalskih hribovskih vaseh, l. 1966 pa ekspedicijo, ki je postavila bolnišnico visoko v himalajskem prigorju.

Njegovo razpravljanje o duševnih sposobnostih človeka je spričo njegovih alpinističnih uspehov zelo zanimivo, čeprav ne prinaša bistveno novih pogledov na človeka kot psihofizično bitje. Vendar je vredno branja. Hillary osnuje svoje razmišljanje na človeških idealih o popolnosti svojega bitja: Lepo razvito, trdno, izurjeno telo, ki ima v primeru skrajne potrebe maksimalne zaloge moči. To velja za štadionske športe, tekmovanja in za vsakdanje življenje. Kadar pa se napori raztegnejo na dneve, tedne, leta, pa sama fizična moč ne odloča več, pač pa globoke duševne spodbude in odločnost duha. Poznam, pravi Hillary, raziskovalce in alpiniste, ki so dosegli neverjetne storitve, ne bi pa zdržali deset sekund prve boksarske runde v izločilnem tekmovanju. Seveda, neka poprečna fizična prilagojenost je nujna za vsako početje, vendar sta primerno zdravje in zadostna čilost le orodje duha. Telesna čilost je kakor tesarsko dleto: če je preveč tanko priostreno, ne dela pravih ostružkov in se utegne zalomiti, če naleti na grčo. Nešteto je zgledov, da ljudje odločnega duha premagujejo slabo zdravstveno stanje in telesno šibkost. Koliko je moralo v začetku tega stoletja prestati moštvo kapitana Roberta Scotta pri osvojitvi Južnega tečaja! »V nizkem letu sem preletel 160 km dolgi ledenik Beardmore, po katerem so šli. Strahoten blodnjak razpok vzdolž vrtoglavih vesin. Kako so mogli Scott in njegovi privleči na vrh sani in jih spet spraviti dol! Nepojmljivo.« In vendar niti Scott niti njegovi možje niso bili atleti. Največji in najmočnejši je bil mornariški oficir Evans.

bijam kline. Med plezanjem sem po lvčevem vriskanju sklepal, da ima odlično varovališče. Ko pa sem prišel do njega, je visel na gladki plošči kot netopir. Od tu naprej so se začeli najtežji raztežaji. Klini so bili redki, pa saj jih ni bilo kam zabiti in še ti so se majali. Varovališče je bilo tako slabo, da sva zaradi varnosti zavrtala in zabila svedrovec. Za nadaljnji raztežaj sem bil jaz na vrsti. Splezal sem do prvega klina, v katerem je visel konec stare vrvi. Stopil sem v stremena in se razgledoval. Skala je nad mano videti mokra in spolzka. Odločil sem se za previsno sluzasto žmulo, nad katero se je videla ozka razpoka. Ko sem že splezal kakih 10 m, sem bil prepričan, da nisem več v pravi smeri, saj v takšnih težavah bi morali biti v steni zabiti klini. Ivek je menil, da po opisu kratka razpoka in nato navpična 100-metrska stena popolnoma ustrezata. Nekaj časa je še šlo, vendar je poč postajala vse ožja. Malo počijem, nato pa zopet rinem navzgor. Iz poči ven ne morem, ker je vse gladko. Kline kroparje preklinjam, ker se pod kladivom glave kar krivijo. Na vse mogoče in nemogoče načine se potegujem in odrivam naprej. Tedaj zagledam dva klina, še malo telovadbe in že visim v majavi zapuščini. Najbolj zagnan in koncentriran zaslišim prijateljev glas, da je konec vrvi. Kar sapo mi je vzelo. Saj sem komaj čakal, da izginem od tod. Klina sta bila zabita za poraslo lusko. Prepričan sem bil, da je to varovališče najbolj izpostavljeno v tej smeri. Hotel sem ga okrepiti tako, da sem v edino razpoko nad klinoma zabil še en klin. Zdajci je luska toliko odstopila, da je spodnji klin izpustil. To je bilo dovolj, da sem omahnil. Padec ni bil težak, saj me je prijatelj po enem metru obdržal. Vnovič sem se prepričal, da je z dvojno vrvjo res varno plezanje. Z jezo sem se potegnil nazaj do klinov. Ponovno sem vse pregledal, če se da kje zabiti klin, vendar brez uspeha. Odločil sem se, da zavrtam v živo skalo dvacentimetrsko luknjico in vanj zabijem klin svedrovec. Iveku sem zaklical, kako stojim in da primeže ne sme uporabiti, ker bi praktično oba visela na mojem svedrovcu. Pri veliki obremenitvi bi utegnil še ta izpustiti. Tudi kot drugi v navezi je moral v tem raztežaju dati vse od sebe, saj mu jaz nisem mogel z vrvjo skoraj nič pomagati. Komaj sem sam zdržal napor, saj sem visel v stremenih in tudi krči so me začeli stresati. S težavo sem našel špranjico, zabil kratki klin, ki je šel 2 cm globoko. Vanj sem vpel zanko za samovarovanje. Precej časa mine, preden pride Ivek do mene. Zadihana stojiva ob previsni mokri luski. Ivek mi čestita za to raz-

---

Bil je prvi, ki je popustil, in to najbrž zaradi psiholoških, ne fizičnih slabosti. Od štirih drugih mož je bil en sam, Bowers, športno grajen. Bili pa so polni poguma, odločni in trmasti. Prizadel jih je skorbut, trle so jih grozovite atmosferske razmere, zdržali so neverjetne stvari, da bi ne obnemogli nekaj kilometrov pred ciljem. Lahko je danes grajati Scotta, da ni imel pravega načrta, da so bile v organizaciji hude napake, ki so trasirale pot v poraz in smrt. Scottova ekspedicija ostaja zgled duhovne moči. Dokaz za to je Scott sam, vodja, ki je zadnji podlegel. »Svojo prvo avanturo v Nepalu sem l. 1951 doživel pod vodstvom Erica Shiptona, slavnega angleškega alpinista in raziskovalca, ki je eden od prvih vedel, kakšna mora biti ekspedicija, če hoče doseči uspeh s čim manjšimi žrtvami. V začetku sva šla v tisti del Nepala, kamor Evropejec še ni stopil. Bilo je v monsumskem času, blodila sva po grebenih, visokih kakih 3000 m, v hudournem deževju, v ledenih viharjih. Vsak večer sva zaman iskala suho naravno zavetje, da bi postavila šotor in raztegnila spalni vreči, napojeni z vlago. Če se je za hip kdaj zjasnilo, sva nad seboj zagledala novi sneg na višinah tam okoli. Ko sva prišla do bambusovega stanu, zavetja za živino, sva izgubila zadnje upanje. Bil je komaj še vreden svojega imena. Bil je prazen, vrgla sva svoji rogoznici na magmo blata in gnoja. Bil sem na čelu moštva in sem poskrbel, da so se v stan stisnili vsi nosači. Premočen, prezebel in obupan sem se zrinil v kot. Tam je na tnali sedel Shipton z odprtim dežnikom, s pipo v ustih, in bral, na videz mirno, ob sveči, ki je cvrčala, zamirala in spet plapolala. Na Shiptonovem je bila ena sama vedrost. Vsi smo ga občudovali in smo se zahvalili z zaupanjem. Skratka, prišli smo k sebi. Zame je bila to lekcija, kako važna je za človeka in družbo hladnokrvnost, pristna ali narejena, in lekcija o tem, kako se je treba obvladati v stiski.

Tako je pametno obnašanje, kakršnega imajo tudi nepalski Šerpe, ki so po naravi navajeni na višine in mraz. Čeprav so majhni, prenašajo velikanska bremena po terenu, na katerem se izkažejo kot neustrašeni hribovci. Ni jim primere. Noben šampion katerega koli »civiliziranega« naroda še ni pokazal take odpornosti.

težaj. Soglašava, da tako težkega mesta, kjer bi se plezalo prosto, nisva imela še nikoli, odkar plezava. Kmalu nato sem zaslišal neko godrnjanje nad glavo.
»Ali je težko?«
Kljub globokemu dihanju ni priznal. Malo višje sem zaslišal žvižganje. Pomenilo je, da je plezanje skrajno težko, da med žvižganjem premišljuje, kako bo ukrepal. Zopet sva morala dati vse od sebe. Ponovno nama je od napora postajalo slabo. Bila sva že tako izčrpana, da sva začela vlažni mah ožemati in sesati. Ivek je v zankah visel in oblizoval mokro skalo. Da bi imela vsaj umazane vode! Oba sva trpela, saj v prečki tudi drugemu primeži nič ne pomagajo. Ta prečka me je spominjala na najtežji raztežaj v Klinu, le da sem bil tukaj še bolj izčrpan. Zelo mi je bilo žal, da sem prijatelju, ki je tu plezal prvi, očital, kaj »mučka« tako dolgo. Neusmiljeno sem udrihal po klinih, ki niso in niso hoteli iz stene. Dva trmasta klina sem pustil kar v steni, po težkem boju s skalo sem se prebil do prijatelja, ki je z zelo suhimi usti visel kot muha na šipi in me varoval. Zdaj sem bil jaz na vrsti. Plezal sem prečno po strmi steni, sledil policam do vznožja previsnega kamina, ki bi ga po opisu lahko obšel po levi poči. Ker pa mi kamini bolj ležijo, sem se odločil zanj. Plezanje mi ni delalo velikih težav, zato sem kmalu stal na varovališču. Ivek je začel plezati močno previsno poč, nato pa še mojstrsko premagal 15 m prečnico skrajne težavnostne stopnje, in tako prišel na dobro stojišče. Vode pa nikjer! Ura je bila okrog desetih zvečer. Izčrpana in žejna sva izgubila vsako upanje, da bova stala kdaj na vrhu Trolltinda.
Poiskala sva mesto za bivak, zabila kline za samovarovanje in se na kratko vpela. Ker sem jaz izbiral, sem mu hotel vrniti dobroto iz Paklenice in mu odstopil boljše mesto. Ko sva plezala Klin, je Ivek visel v zankah, jaz pa sedel in spal. Tu pa je bilo narobe, le da je bilo zame toliko bolje, ker sva bila v spalni vreči, pa mi je bilo topleje. Kljub lakoti se nisva upala jesti, saj je bilo pred nama še poldrug dan težkega plezanja. Kot mrtva sva zaspala do osmih zjutraj. Žvenk vponk in zabijanje klinov me popolnoma predramita, da gledam z glavo navzgor, kot da bi štel zvezde. Vedela sva, da se bo zopet začelo plezanje, ki ga ne moreva več imenovati alpinistični užitek, temveč nečloveško garanje. Skala je postala mokra in algasta. Ko sem preplezal do mesta, na katerem sem nekoliko lažje stal, sem jo lizal, kot da bi

---

Videl sem ženo tega plemena, majhno, ne več mlado, kako je zdržala po težkih poteh od Kathmanduja do Khumjunga zdržema 17 dni s tovorom na hrbtu. Prišlo mi je na misel, da stehtam žensko in tovor. Žena 25 kg, tovor 26 kg. Nikoli ni zastajala, nikoli ni bila zadnja. Sel, ki je l. 1953 ponesel v Kathmandu novico o našem Everestu, je v 4 in pol dneh pretekel 290 km hribovske poti. Evropejec bi to komaj zmogel v 7 dneh, saj je 67 km po težkem svetu za en dan zares huda reč (če računamo 4–5 km na uro, znese to 16 do 18 km ur hoje na dan).
Oktobra 1966 je naša ekspedicija postavljala bolnišnico v vasi Khunda v višini 3960 m. Material smo pripeljali z avioni, vendar ga je bilo treba do vasi nositi dva dni. Bremena so bila težka 27 do 32 kg, pot težka, s hriba na hrib, z najtežjimi prehodi. Eno od bremen, generator za aparat z žarki X, je tehtalo 72 kg. Vaščan iz Khunde, zelo močan, ga je prevzel sam, ne samo, da bi se postavil, tudi zato, da je dobil dvojno mezdo. Prvi dan je prišel iz Khunde – že to je bila storitev (drugi so rabili dva dni) – in si je natančno ogledal pot. Naložil si je tistih tričetrt centa, mi pa smo gledali, kako izginja v orjaških hribinah. Brez zamud je v enem dnevu prekobalil hrib in dol, nato pa s strašnim bremenom preplezal 900 m visoko pečevje, po katerem se pride v Khundo. Ob treh popoldne je spustil breme z ramen. Ni kazal kake posebne utrujenosti in je mirno sprejel dvojno plačilo.
Ne poznam nobenega našega alpinista, ki bi v takem času kaj takega zmogel. Teža tega človeka? 63 kg.
Izjemen Šerpa – ne ravno redek – ima razen fizične moči tudi nenavadno duševno moč in energijo. Tensing Norgay (po navadi beremo transkripcijo Norkay), moj spremljevalec pri vzponu na Everest je tudi silen nosač. Odlikovala ga je nezlomljiva odločnost. Bivanje pod šotorom v višini 7925 m terja predvsem vzdržnost. Videl sem šerpe, ki so bili zelo močni, pa so morali nazaj, šibki na pogled pa so zdržali. Nad 7500 m je življenje za vsakogar, tudi za šerpe, samo še boj. Fizična moč ni pomoč, če človeka ne podžiga odločnost, da doseže ideal.« Ni razlogov, da bi Hillaryju ne verjeli.

bila namazana z medico. Tudi prijatelju ni bilo do smeha. Tu je bil blaten 40 m previsen žleb, ki je zahteval skrajno previdnost in umirjeno prosto plezanje VI. stopnje. Ivek ga je naskočil zelo razpoložen, verjetno je želel čimprej priti skozenj. Noben plezalni pripomoček mu ni mogel pomagati, samo nebeški kavlji, katerih pa naša odprava ni zmogla. Nisem se ga upal ogovarjati. Stojišče sem močno okrepil, tako da bi Iveta lahko obdržal, pa kaj, ko to ne bi nič pomagalo, saj je bil že kakih 20 m visoko, tako da bi bil verjetno padec smrten. Bil sem verjetno enako napet kot soplezalec. Približno po eni uri je napetost popustila. Prvič sva spregovorila. Rešil naju je zanesljiv klin, v katerega se je Ivek vpel in si odpočil. V drugi polovici tega raztežaja je bil žleb bolj moker. Ko sva prišla tu skozi, sva bila vsa blatna, raztrgana in izčrpana. Nič ni pomagalo, vedela sva samo, da druge rešitve ni, kot da greva naprej. Ustnice so se nama od pomanjkanja tekočine začele luščiti in postajale črne. Na varovališču je rastla široka rastlina, podobna naši praproti. Nisva vedela, ali je strupena ali ne. Nervozen sem jo začel žvečiti, da bi dobil vsaj malo sline. Kakšnih deset metrov me je ločilo do prvega klina. Nisem znal več plezati. Slabo sem lovil ravnotežje, delal sem vse preveč na silo. Trudil sem se, da bi bil vsaj v tem raztežaju umirjen, pa se ni dalo. V nelepem stilu sem se privlekel do prvega klina. Takšnega zračnega mesta pa še ne. Kakšnih 800 m stene je že za nama. Torej še 400 m. Malo nad glavo zagledam v poči nekaj klinov. Stegujem in stegujem se za njimi, a vse zaman. Hovard in tovariš sta bila res mojstra, da sta spravila to železo v poč. Vem le to, da sva z Ivekom stala na širši polici in preklinjala tehnični opis. Med počivanjem sva si ogledovala penečo se Raumo in steno tam čez, v kateri so se mučili Duli, Giš in Dani. Mahoma se mi je zmeglilo pred očmi. Nato sem imel občutek, da pred menoj vse miglja. Vedel sem, da je vse to od prevelikega fizičnega in psihičnega napora. Zmasiral sem si senca, pa je bilo bolje. Sreča, da nama je vsaj vreme naklonjeno! B in C vitamin si deliva kot čudežno hrano. Medtem pa razvozlava vrv. Lep čas traja, da uspeva. Potem delo steče. Ivek je plezal, jaz pa opazoval črne in mokre pečine ter ga varoval. Kje je nadaljnji prehod? Na kraju kamina za ostrim robom se je izoblikovala visoka streha, ki je ustrezala opisu. Dolgo sva rabila, da sva prišla preko. Naprej pa je šlo dva raztežaja lažje. Dosegla sva mesto, kjer sta prva plezalca osmič bivakirala. Nama tukaj ni bilo treba bivakirati, saj je bila ura

---

ZGODNJE POMLADANSKE CVETLICE KRAŠKIH SENOŽETI

Prvi znanilec bližajoče se pomladi na sežansko-komenskem Krasu je progasti ali mrežasti kočun (žafran) = **Crocus variegatus,** ki se pojavlja že februarja s pepelnatolila cveti. Na osojnih mestih z debelejšim slojem zemlje, kjer trohni in prepereva staro listje, se pokaže iz tal v prvih marčnih dneh pomladanski kočun = **Crocus vernus** z lepimi vijoličastimi cveti. Že pred tem pa cvete mali zvonček ali dremavka = = **Galanthus nivalis.** Sledi mu trobentica ali brezstebelni jeglič = **Primula acaulis.** Z njo se počasi prebuja ozkolistna pljučnica ali rokavičke = **Pulmonaria angustifolia.** V brestovih gajih na severnih pobočjih vrtač (kraških dolin) raste prelepa dvolistna modro cvetoča morska čebulica **Scilla bifolia.** Na bolj pustih tleh in na jasah pa se hkrati pokaže še ves v volno zavit gorski kosmatinec ali mavka **Anemone montana.** Tu pa tam naletiš na senožet, ki je kar po vsej površini porasla s sinje modrim kraškim sviščem ali svedrcem **Gentiana tergestina.**

Dolgo se pogled ne premakne od tega čudovitega neboglasnika. Kmalu za sviščem se pojavijo bedenice, jurjevke ali ključavnice **Narcissus angustifolius,** pasji zob ali tobakarce **Erythronium dens-canis.** Njegova rastišča so vrtače z debelo plastjo zemlje v severnih legah. Rastlina je ilirski florni element. Cveti so rdeči, podobni korčkovim (**Cyclamen**). Okoli grmovja raste lepa modra hruščica, grozdek ali kodeljica **Muscari racemosum.** Ima plemenit vonj. V bližini te cvete blagodišeča razprostrta košeničica **Genista diffusa.** Sončne ravnice ali košenice ima rad trobarvni grahor **Lathyrus versicolor.** Na takih prostorih dela družbo grahorju kukavica dišeča mošnjica **Orchis morio.** V rdečih in modrih odtenkih se nam ponuja s prav razkošnim cvetjem francoska grebenuša, ramšela ali katarince **Polygala nicaeensis.** Naj omenim še modro cvetočo navadno mračico ali gumbke **Globularia willkommii.** Vse te se pojavijo že pred koledarskim začetkom pomladi. Nekatere med njimi pa dosežejo višek v aprilu (mali traven). Manj pomembne in manj mikavne sem opustil, jih je pa še dolga vrsta.

Josip Ukmar

komaj dve popoldan. Čakalo naju je še trdo delo, vse do devetih zvečer. Izčrpana, raztrgana, žejna in lačna sva počasi nadaljevala pot. Previsni kamini so nama vzeli še zadnje moči. Morala sva odnehati s trmastim plezanjem. Žejna sva bila do onemoglosti. Celo uro sva porabila, da sva pojedla po eno pest orehovih jedrc in se nekoliko odpočila. Nato sva se podala v zelo težavno mokro poč preko previsov do vznožja vršnih žlebov (VI). Po žlebu pa je bilo lažje. Kakšnih 150 m stene ni preseglo V. stopnje. Nato sva vstopila v zadnje težko mesto v smeri. To je bila 80 m visoka poč v levo, ki je držala do polic, kjer je angleška naveza devetič in zadnjič prespala noč. Tudi midva sva tukaj bivakirala in celo prišla do pol litra umazane vode. Menda sta Angleža, ki sta pred tednom četrtič ponavljala to smer, pustila konservno škatlo na takšnem mestu, da se je vanjo natekla deževnica. Bivak je bil tu tako udoben, da sva si čez noč sezula tudi čevlje.

Drugo jutro sva začela že ob štirih. Za naju se je začel zlati dan, poln upov in obetov. Bolj sva se bližala vrhu, tem previdnejša sva bila. Na dobrih varovališčih, kjer je padec lahko obdržati, sem zabil kar po dva klina, po nepotrebnem. Vedno me je spremljala Čopova parola, da je en meter pod vrhom še vedno bližje dnu kot pa vrhu. Okrog desetih dopoldan sva splezala na vrh. Petintrideset težkih ur in tri mrzle noči. Nikoli ne bodo pozabljene, saj so bile premagane. Tako prisrčno, preprosto, srečno in tako čudovito je bilo tam gori, da se mi še danes razširijo prsi, če se spomnim slovesnega stiska prijateljeve roke in njegovih solznih oči. Kako lepo je, če se trudiš, čakaš, čakaš in po velikem naporu le uspeš.

Zajetni trolltindski vrhovi so prestregali hrupe iz dolin. Nad vsem pa je sijalo žarko sonce in lepa bela svetloba. Ko sva vso lepoto zajela na filmski trak, sva že zaslišala vriske naših fantov. Šli so nama naproti. Kdo bi drugi tako preračunal, kdaj bova izplezala, če ne naš šaleški oče alpinistov – Dušan! Prišel je s snemalcem Bromanom, oba sta bila natovorjena z nahrbtniki, polnimi dobrot. Med čestitkami so se mi solze kar same ulile po licu. Dušan je že dolga leta alpinist. Plemenit je in mehkega srca. Vedel je, da si bova po štirih dneh boja s steno in samote želela ljudi, pa je prišel skoraj na vrh.

V nama pa se je rodila nova želja, še zahtevnejša. V teh dneh na Norveškem bi rada preplezala nekaj prvenstvenega. To nama je pozneje uspelo.

PRED JUTROM ROJENA

DR. BIBA KLINAR

To je zgodba z gore, ki jo pozna veliko ljudi, mnogi od njih jo imajo radi.

Tisto pozno popoldne zadnji zapuščamo njen vrh.

Kmalu je noč.

Kapljice vlage, z elektriko nabite, vsesajo vase luno kot košek marjetice, ki ji je veter strgal bele liste.

Potem je tema in mi ostanemo na gori. Svet se zmanjša v nagnjeno polico s počjo na sredi, v štiri ljudi in v mraz med njimi. Okrog sebe si omotamo tanek list kovine; po dva se v srebrni maternici skrita vsadita gori v trebuh. Črna plodovnica med njima drug k drugemu prenaša nespretne gibe bitij brez oči, zaprtih v gubo skalnega grebena. Poslušam grom, ki z zračnimi mehovi buta po bokih gore, milijoni oblih krogljic padajo previsu čez ramena. Sodra, potem sneg. Roka nad glavo otipa, kako se usloči plodnik, sneg pa v bela vedra s kovinskim dnom še naprej pada. V trebuhu skrita si med seboj sposojava toploto iz krvi, vmes me spreleti za hip: bog ve, če tam, v prejšnjem svetu, človek še zmeraj drug drugega ubija?

Zdajci veter, in še preden se zaveva, napihne aluminijast meh v srebrno jadro, ki nama podivjano uide iz rok v žametasto morje. Tako sva zgodaj, davno še pred zoro, gola rojena v široko dlan noči.

Moder in siv svet naokrog je iz porcelana, s pepelnatimi križi, pod njimi ovce iz kositra, ulite so v sleherno vdrtino.

Zdaj si prepletava roke in vse telo s kačjo močjo, vsak krč upogne hrbet dvema, ki ju zebe.

In vendar prihaja k meni, v ta nevarni svet iz mraza, druga za drugo pravljica. V njej se udrem v postelj tople zemlje, ki so jo trde roke kmeta zgreble z milijoni rdečih krogljic, nebo nad mano razpade v mozaik med listi drevja in dež iz zvezd in iz kresnic pada na mene. Blizu je kostanjev drevored, gladina velike vode je v zrcalu obrnila svet na glavo. Pod mano si segrete trave luščijo semena in onkraj ograde se jagode pijane, med orglanjem, kotalijo vanje. Za hip gre skozme vse življenje: iz drobovja se s klicem rojeva reka, roža, školjka, ptica, kamen in ljudje. Potem umre, ko med prsti nad seboj zdrobim ledeno svečo.
Ozvezdja možganovine že bledijo, zakoni komaj da še veljajo vzvodom rok, blagoslovljena pa se mlečna reka zliva med nje vsakič, ko se dvojček premakne. Ne spi. To je dobro za oba. Polica kjer čepiva, je vse bolj gladka in jaz prevečkrat že odhajam v spanje in vedno težje se iz njega vračam k njemu. Spet tisoč zlatih konj in roj metuljev zdrvi s kresa na obali v vijolični ocean in utone. Za njimi zdrsne mesec v vodo kot češnjev cvet v ječmenovi poljani.
Koščki lune so že nizko med oblaki. Kot sirup gosta misel ubogljivo viha palce na nogah, ki jih že komaj čutim. Ure prigovarjam vsaki celici telesa, naj grize drugo. Kožo med nočjo in mano stresa drget. Svet se napenja in spet upada; na hrbtu mu jezdim na rob bakrenega oblaka, ki se sprehaja v vrtu borovničevega mesta – potlej padem na zemljo. Drobec za drobcem na vrtiljaku časa – vsi enaki in vendar vsakega posebej shranim za življenje, ki mi še ostane. Za čuda, tokrat se strah v meni ne premakne. Spokojno, kot na gladkem morju barka ribe čaka vsako jutro še zarana, da jo hiše na obali že poznajo, mi ušesa prisluhnejo golobom dneva, ki prihaja.
Čeprav to jutro sonce ne vzide s petelinom na ramah, luč zlatih bliskov skozi ranjeno nebo na vzhodu nazadnje le skaplja z nebes na mrzla tla.
Počasi, s trdimi koleni, pobožno stopimo vsi štirje v dragoceno jutro.

ČLOVEK IN GORA

META ROTOVNIK

Zemlja se plazi v noč. Odtenki mesečine valovijo z reko. Na kamnitih pregradah ugašajo.
Blizu smo, že čutim mir na višavah in vendar je še zelo daleč. Ujeti smo v neizmerno črno gmoto.
Obrazi trepečejo pred nočnimi sencami in jaz jim ne morem vzeti širokih žrel, razprtih šap. Otepamo se jih s kričanjem, s pesmimi, s krohotom, kakor da bi se ragali grozi. Enolične korake presije luč iz kmečke izbe.
»Kako lepo, kako čudovito«, pravi notranji glas. Ostani tukaj. Z jutrom se boš sklonil k zemlji, z nočjo bo legla vate skrb za njene plodove. Upognjen boš stopal po poteh, zavidal boš človeku, ki se ti bo nasmehnil in pohitel naprej. Nehote boš tudi ti hotel naprej, a nujnost te bo pahnila nazaj. Vedno znova.
Odhajamo. Besede lezejo za nami, ogrožajo mehko toploto ognjišča in se ragajo lepoti. Še na ležiščih zvončkljajo, tuj jim je pokoj. Ko vstane jutro, so zaspane. Molče se zakadimo v steno. Sonce, sonce, siva večnost.
Nikjer ni konca. Bežimo v kočo, iz nje na vrh. Prekrit z meglo nam ne da ničesar. O pač! Otrok vpije: »Oče, žig!« Smejimo se, norčujemo se. Le zakaj naj buljim v brezobličen sklad sivine? Naj se poskusim vtihotapiti med kapljice in drse zaznavati oblike?
Vrnemo se v nemiren beg z grebena na greben, s sedla na sedlo. Sita sem vsega – lakote, nemira, megle, minut.
Ležem na vrh. Nikjer ni prepada. Poskušam postati misel. Vzdigujem se, vsa obzorja so pred mano, pa me glasovi ugrabijo, da skočim pokonci.
Zgrbljeni se pomikamo pod stenami. Nebo grozljivo temni. Iz nevidnih veder lije dež. Težko korakamo skozi žalostno sivino. Obrazi so zaprti. V koči nam ponudijo prenočišče zastonj. Kakšna čast! Ker nismo navajeni pretirane pozornosti, gremo naprej. Za nami pogledujejo razočarane oči. Ovce pretresljivo blejajo. Nebo se prepleta z jasnim mrakom. Potopimo se med dišeče macesne. Iz spokojnosti planejo misli in posedejo na vrhove. Vse mehke se vračajo in drhte spet zakipe v svetle slutnje.
Zlato jutro. Z njegovimi žarki se smejimo življenju.

BLEJSKO SREČANJE

ING. PAVLE ŠEGULA

Ko smo se v začetku oktobra 1970 vračali s simpozija o reševanju z letali in helikopterji, je v nas zelo živo tlelo naročilo sklepa letnega občnega zbora I. K. A. R.: »V letu 1971 je treba organizirati V. konferenco o plazovih«.
Nihče izmed nas, udeležencev iz Jugoslavije, ni dvomil, da so bile oči tovarišev ob tisti točki dnevnega reda uperjene v nas, saj smo v komisiji za plazove že od njenega začetka; najbolj aktivni, Švicarji, Avstrijci in Nemci, pa so organizirali v tem času že po dve oziroma po eno konferenco o plazovih.
Predlog je tudi doma naletel na ugoden odmev. Sprejeli so ga tovariši iz komisije za GRS pri PZS, potrdil UO PZS in predsednik koordinacijske komisije za GRS pri PZJ.
Zelo odločno in samostojno smo začeli vsak na svojem področju odmotavati klobčič dolžnosti: program, povezavo z bodočimi udeleženci, izvedbo razstave, namestitev udeležencev.
Upali smo, da bosta konferenca in zasedanje I. K. A. R. dala svoj prispevek tudi k odločitvi o oblikovanju službe za napovedovanje plazov pri HMZ SRS.
Tako je po bliskovo minul čas vse do petkovega večera 12. novembra 1971, ko smo si po enoletnem obdobju zopet stisnili roke s starimi znanci in novimi člani naše organizacije iz Španije in Francije, ko smo se spoznali z bolgarskimi tovariši, kandidati za članstvo v I. K. A. R.
Večina je bila presenečena nad lepoto Bleda, čeprav slabo vreme ni dalo do veljave igrivim jesenskim barvam in romantičnemu vzdušju.
Presenečeni so bili vsi nad domačnostjo in neponarejeno neposrednostjo hotela Golf. Osvojila jih je topla domačnost dvorane Gozdnega gospodarstva Bled, v kateri smo zborovali naslednja dva dni, presenetil salonček, v katerem so se na mizah lesketale vaze s šopi rdečih nageljev, ko smo se zbrali k zasedanju I. K. A. R.
»Herrgott wie nobel!« je menil naš stari Rudi Campell, ko smo se šalili na tovariškem večeru.
»Ne vem, kam naj ležem. Na preprogo, na divan ali v posteljo. Vse je tako lepo in nedosegljivo!«

Reševanje v gorah in v plazovih uživa nedeljeno priznanje vsakogar in je s tem deležno določene prednosti v tistih navznoter in navzven. To so jasno pokazale pozdravne besede Bineta Vengusta, dr. Mihe Potočnika, predsednika občinske skupščine Radovljica tovariša Kajdiša in predsednika I. K. A. R., Ericha Friedla. Vsakdo, kdor je že kdaj sodeloval v eni sami reševalni akciji, bo hočeš nočeš priznal, da ta

---

BLEJSKI SREČANJI 1971 V SLIKI IN BESEDI

1. Veselo srečanje, dr. Miha Potočnik v družbi z L. Grammingerjem in njegovo soprogo.
2. Predsednik I. K. A. R. Erich Friedli v pomenku z Andréjem Griselom, prevajalcem in udeležencem konference.
3. Gospa Ruth Eigenmann je bila pozorna in dobrodošla gostja.
4. Stane Kersnik in Bine Vengust, že trideset let tovariša v dobrem in slabem.
5. Dr. Rudi Campell kljub vsakim letom (77) ne miruje. Za konferenčno mizo z dr. Hosslijem z Züricha.
6. Melchior Schild, predsednik komisije za plazove I. K. A. R. Vedno resen in odrezav, sicer pa dober tovariš in odličen strokovnjak.
7. Španijo sta tokrat zastopala nova delegata: J. H. Goytisolo in dr. M. Anglada.
8. Dr. A. Robič in M. Salberger, »varuha Zelenice«.
9. Poljaka Ustupski (desno) in M. Bielecki (sredina) v pogovoru z zastopnikom iz ZRN, Hiblerjem.
10. Italijanska delegacija: F. Garda, A. Borgna, B. Toniolo, F. Gansser. Številčno močni in simpatični.
11. Dr. E. Rabofsky, avstrijski pravnik, specialist za pravno obravnavo nesreč v gorah in plazovih.
12. Na seji komisije za plazove. Borgna in Math zavzeto poslušata, kaj bo povedal Čeh ing. M. Vrba.
13. Tudi Francozi v novi postavi: prijatelja Burdet in Piguillem sta si že pridobila naše simpatije.
14. Helmut Adelsberger je mlada moč. Nasledil je upokojenega L. Grammingerja v UO GRS ZRN.

prednost ni iz trte izvita, saj temelji na globoki zavesti reševalcev in njihovi požrtvovalnosti.
Konferenca o plazovih na Bledu je to misel v celoti potrdila, saj že podatek o 112 mrtvih, ki so jih pobrali plazovi v zimi 1970/1971 v evropskih državah, priča o težavnosti nalog, s katerimi ima opravka GRS, kjerkoli deluje.
Potrjena je bila znova misel, da je najpomembnejše preprečevanje nesreč z vzgojo in pripravo slehernega državljana, ki namerava svoj prosti čas prebiti v naravi in se razvedriti s hojo v gore in na dilcah po zasneženih bregovih.
V tej dejavnosti smo gotovo že veliko dosegli, žal pa bodo njeni nosilci vedno ostali praznih rok, če bodo iskali dokaze o uspehu.
Čarobne formule, ki bi povedala, koliko ljudi smo rešili s preventivnim delom, ni in tako ostajamo tudi tokrat brez odgovora samo s prepričanjem, da naše delo ni zaman.
Seveda moramo posegati tudi po drugih ukrepih in se včasih lotiti povsem novih prijemov. Tako na Bledu s priporočilom organizacijam, da naj prek upravnih organov in urbanistov zagotove varno gradnjo zimskošportnih objektov. Po tej zamisli bi v skrajni posledici noben investitor ne mogel dobiti lokacijskega in gradbenega dovoljenja za gradnjo, če prostor ni varen pred plazovi ali kako drugo nevarnostjo.
Seveda to ni vse o konferenci, a naj mi bo dovoljeno, da se ne mudim preveč, saj bodo o tem govorile druge publikacije. Nujno pa se mi zdi, da se spomnim švicarskega učitelja Schneiderja, simpatičnega mladega moža in očeta, ki ga je pobral plaz in ga spustil v svobodo šele po dolgih urah ujetništva v svojem mrzlem objemu. Njegov primer je eden izmed tistih, ki povedo, kako človeka plaz preseneti tam in tedaj, ko ga nihče ne pričakuje. To je primer, ki pove, kako včasih le srečno naključje prepreči najhujše in kako se je še mesece in mesece po rešitvi treba boriti, da bi rešeni ostal živ.
Opis dogodka in zahvala preživelega reševalcem sta polna simbolike, saj so besede rešenega hkrati zahvala vsem reševalcem, kjerkoli na svetu.

Podobno učinkovito in gladko kot konferenca o plazovih je potekalo tudi zasedanje I. K. A. R.
Tokrat so se ob najstarejših članih in ustanoviteljih znašli na novo sprejeti Bolgari kot deseti in najmlajši člani komisije, s čimer je z izjemo Albanije in Romunije zaokrožen in zaobsežen ves osrednji evropski gorski svet s središčem v Švici.
Seznanili smo se z novimi zastopniki Španije in z dvema ljubeznivima predstavnikoma FFM iz Francije, katerih priljudni nastop spričo dolgoletnega mrtvila s strani francoske GRS obeta le najboljše.
Ob razvoju programskih smernic I. K. A. R. za leto 1972 nam je bila dobrodošla tudi navzočnosti ge. Ruth Eigenmannove iz Milana, predstavnice dobrodelne Fondation Internationale »Vanni Eigenmann«, ki že skoro deset let učinkovito podpira vse tiste posameznike in organizacije, ki si prizadevajo, da bi našli nova in učinkovitejša pota za iskanje zasutih v plazu.
Blejsko srečanje je že za nami, naše delo pa teče po starih tirih oplemeniteno z novimi smernicami, ki smo si jih začrtali tiste novembrske dni.

---

15. Tereze Entraut, njenega soproga in Draga Bozje iz Sarajeva smo bili posebno veseli.
16. Med tovariškim srečanjem je naša narodna noša prišla še posebej do veljave.
17. Franz Holtzer, vodnik lavinskega psa, je ves zaljubljen v svojo žival. V zaupnem pomenku s predsednikom avstrijskega BRD, H. Auerjem.
18. Dr. Neureuther, predsednik zdravniške komisije I. K. A. R., ni nikoli brez komentarja.
19. Ing. A. Gayl je star znanec naših gora in jadranske obale. Sicer pa je med prvimi poznavalci plazov v Avstriji.
20. Brez W. Marinerja (levo) bi bila sodobna reševalna oprema dokaj revnejša. Wastl pa slovi tudi po reševalnem priročniku in pa po mnogih vrhunskih alpinističnih dosežkih.
21. Dr. Paul Gut, pisatelj in zdravnik nezgodnik iz St. Moritza. Kolikor je imel na Bledu prostega časa, je skušal razvozlati uganko rentabilnosti hotela Golf in nizkega penziona. Odšel je nepotešen.
22. E. Herlec v družbi »šefa recepcije GRS« in kiparja, reševalca M. Keršiča.
23. C. Grilc in dr. F. Srakar v pomenku s tovariši.
24. Veliki dan za bolgarske tovariše. Postali so člani I. K. A. R.
25. Razstava, ki jo je pripravil arh. V. Kopač s pomočjo M. Keršiča in z eksponati U. Zupančiča ter tovarišev iz Mojstrane, je imela veliko občudovalcev.
26. Učitelj Schneider iz Švice. Njegova rešitev je hkrati drugo rojstvo in velika izkušnja. Absolutne varnosti ni.
27. Dr. O. Schimpp iz Salzburga se že dokaj let daje s plazovi.
28. Mladeniča iz Tržiča, tokrat brez dilc in nahrbtnikov.
29. Pa še Kranjčani. L. Smolej, ing. T. Jamnik in Z. Jaklič.

Posnel inž. Pavle Šegula

STORŽIČ POZIMI

MIHA MARENČE

Veselo je skakljala Lomščica v dolino, njeno žuborenje se je vtihotapilo v tišino zimske prirode. V mir in tihoto je škripal sneg pod nogami.

Ni se nama mudilo. Večkrat sva se ustavila, poslušala čudovite melodijo in gledala igro zimskih barv na smrekah in jelkah v soncu in snegu.

Že v mraku sva pritovorila v dom pod Storžičem. Bila sva edina obiskovalca. Toplota in mir sta kmalu prinesla spanec na oči.

Jutro ni obetalo najboljše. Redke snežinke in oblaki so o tem govorili. Vendar naju to ni dosti motilo. Cilj je bil tam gori na vrhu. Morda nama bo sonce prišlo celo naproti – kaj se ve.

Koraki so se vdirali v celec plazišča pod steno. Pot naju je gnala na greben. Tu sva se navezala v eno življenje. Res, bilo ni tako hudo pretresljivo in naporno, vendar doživetje, vredno dejanja.

Na vrhu sva si stisnila roki. Imela sva še dovolj sape za tisto »Sijaj, sijaj sončece . . .« – in res je pokukalo skozi meglene oblake.

Takšna si torej gora kranjska v snegu tu zgoraj! Veličastna, človek pa je tako nebogljen in majhen; vendar neizrečeno srečen, če stopi v takem dnevu na tvoje bleščeče téme.

Nazaj je šlo kakor za stavo, kakor da bi nama sreča dala peruti. Še enkrat sva se ozrla v domu pod goro, ji zavriskala v pozdrav in se spustila v dolino.

Vikrče 3. III. 1971.

SLOVENCI V TUJIH GORAH

ING. PAVLE ŠEGULA

Lofotsko otočje

Gore Lofotskega otočja so v alpinističnem svetu Evrope že znane, v njih je precej smeri vseh težavnostnih stopenj. Od julija 1971 dalje so se tujim vzponom pridružili še vzponi alpinistov APD Ljubljana. V stenah nad Kirkefjordom na otoku Möskonesoy so opravili pet prvenstvenih vzponov med III. in VI. težavnostno stopnjo, ponekod so bila potrebna umetna sredstva, celo svedrovci.

Odprava sedmih mož je tabor postavila 8. julija 1971 v Kirkefjordu in tam prebila trinajst večidel deževnih in neudobnih dni. Pri vzponih so se pokazali tudi vplivi nepretrgane noči, posebnost, ki se je človek zave šele takrat, ko ga utrujenost in izčrpanost opomnita, da bo treba misliti na počitek.

Naziv odprave	Udeleženci odprave	Član PD	Uspeh odprave
1. JAOH	Janez Rupar, vodja	APD	prvenstveni vzponi na vrhove
	Janez Gradišar, član	APD	
6. 7.–	Franc Jeromen, član	APD	Brasrasfind, 300 m, III.
30. 7.	Rudi Rajar, član	APD	Krokhamertind, 400 m, IV, V
1971.	Jošt Razinger, član	APD	Breiflogtind, 500 m, V, VI
	Gregor Rupnik, član	APD	Meraftestind, 300 m, IV, V
	Vlado Schlamberger, član	APD	Kickhamertind, 350 m, IV +

IZ SOLČAVSKE PRETEKLOSTI

JOŽE VRŠNIK

V Solčavi so bile do druge vojne (1941) velike, močne kmetije, na njih pa močne družine. Če rečem v Solčavi, ne mislim samo na vas Solčavo, pač pa na vso širno njeno okolico, na solčavsko kotlino, vso bivšo občino Solčavo.
Že domačih članov rodbine je bilo skoro na vsaki kmetiji kar lepo število, k družini pa so se šteli tudi hlapci, pastirji, dekle in še kak par starejših, za delo že nesposobnih ljudi. K tem je bilo treba še najemati dninarje ob večjem delu. To so bili gozdni delavci, kosci, žanjice in nosači v novinah pridelanega žita. Obrtniki so se na kmetijah kar vrstili. Treba je bilo krojača, čevljarja, mizarja, kovača, šiviljo kar vsako leto, tkalca, tesarja, zidarja, sedlarja, kakega kopača za vzdrževanje potov pa tudi. Kdor je hotel kmetijo vzdrževati v redu, je moral obnavljati vse sproti, kdor je nekaj zamudil, ga je pozneje stalo toliko več in še so se za njegova poslopja prepirali mojstri Popravil, Podprl in Podrl.
Tako je na vsaki količkaj večji kmetiji prisedlo k mizi manj kakor petnajst ljudi malokdaj, več kakor dvajset pa velikokrat. Zato se je kuhalo v velikem piskru in zajemalo z veliko žlico. Nič čudnega. Dolg je bil delaven dan in delo naporno. Tako je prišel nekoč v Covc (na kmetijo Covnik) že dolgo pokojni župnik Janez Janc ravno opoldne, ko je bila velika družina pri kosilu. Opazoval je ljudi, s kakim tekom so jedli in koliko krapov so pospravili. Ko so odšli na delo, je župnik rekel: »Ko bi bil Veliki vrh krap, bi ga vaši ljudje kar kmalu pojedli«.
Hrana je morala biti dobra in obilna, če ne je prišla hiša na slab glas, in delavcev ni bilo mogoče dobiti. Za tako velike družine so morale biti v kleti in kašči velike zaloge živil. Žito so pridelovali z velikim trudom na njivah, še z večjim pa v novinah. Velikokrat ga je zapadel sneg na njivah, ko še ni bilo požeto, drugič kdaj ga je omlatil veter. Včasih je pridelek zmanjšala suša pa toča ali dolgotrajno deževje. Kraj res ni ugoden za pridelovanje žita. Kupovati žito ali mleko je bilo težko tudi potem, ko je cesta zvezala Solčavo s svetom (1894), ker je prevoz s konji od železniške postaje v Šmartnem (45 km) vse blago preveč podražil. Dokler pa ceste ni bilo, je bil prevoz moke od Ljubnega do Solčave skoraj nemogoč, ker je bilo treba z vozom šestintridesetkrat čez Savinjo, pod Iglo pa kar naravnost po Savinji. To je bilo ob povodnji težko in nevarno. Kadar so plavili po Savinji tisoče kubikov lesa, je bilo nemogoče. Tudi s koroške strani prevoz žita ali moke ni bil kaj prida boljši, zato je bilo treba žito pridelati pač doma. Primanjkljaj žita je morala nadomestiti živina z mesom. Tudi živino odrejati ni bilo lahko, vendar tako hudo kakor z žitom le ni bilo, zato je bilo živine veliko in prekajenega mesa v kašči ni tako hitro zmanjkalo. Vsi pa niso imeli živine ali vsaj ne dovolj, zato so si pomagali z divjačino. Ob razmerah kakršne so bile, je kar razumljivo, da je bil skoro vsak odrasel Solčavan lovec ali, če raje tako kdo hoče, divji lovec.
Vole so spitali, kolikor je bilo mogoče, prodali so jih pa v Železni Kapli celovškim mesarjem in zanje dobili lep denar. Par težkih volov je dalo denar za plačilo hlapcem in deklam v celem letu, pa še za obleko, obutev in za davke. Bike so mesarji slabše plačevali in težje jih je bilo spraviti na sejem, zato so jih raje doma pobili, meso pa v dimu posušili in obesili v kašti. Krave so prodajali za pleme, kolikor so pač mogli, starejše živali so pa tudi raje doma pospravili, kakor da bi jih za slabo ceno prodali.
Na debelo zrejene ovce so v Železni Kapli ali v Velikovcu lahko dobro prodali, pa jih je tudi za dom še dovolj ostalo. Ovca je bila vedno dobrotnica hribovskega človeka. Dala mu je jagnjičke, volno, meso in denar. Kot plačilo za vse to je dobila pozimi najslabšo krmo in velikokrat še te premalo. Pri vseh svojih dobrih lastnostih ima ovca še to, da je neuničljiva, kakor je rekla Vaudnova Ančka. In je resnica, če le eno obdržiš čez zimo in jo spomladi spustiš iz hleva, ovca srednjih let gre tako daleč, da nekje najde mrka (ovna). Jeseni se pa vrne z enim ali dvema jagnjičema. V obeh vojnah je ljudem prihranila lakoto, tisoč let je živela za človekovo korist, časi in osvobojeni medvedje pa ji groze, da jo bodo uničili. Pa bo vzdržala. Ni šment!
Podobno kakor ovci se je godilo tudi kozi. Novi časi so uničili kozje trope, tistih nekaj živali, ki še živijo, so pa zasužnili. Vsaka zase ali kvečjemu dve skupaj mekečeta zaprti v temnih in tesnih hlevčkih, sonce pa redko vidijo v svojem bednem životarjenju. Le takrat, ko jih ženejo h kozlu. Tudi koza je bila z mlekom in mesom zmerom tam, kjer jo je človek potreboval.
Pri velikem številu ljudi je bila tudi potreba po mesu velika, še toliko večja, kadar je bilo pomanjkanje moke. Takrat je bila kolina kar pogosto, če ne velika, pa majhna. Ljudje, ki življenja na hribovskih kmetijah ne poznajo, govorijo in pišejo, da je kolina domač praznik. Pa to ni praznik niti za ljudi, še manj pa za živali. Dr. France Avčin je zapisal: »Življenje se ohranja z življenjem«.

Tako se je z leti zbrala precejšnja količina kož. Ker je bila tudi poraba usnja velika, je bilo kože treba dati usnjarjem v stroj, odvečne pa prodati.
Na Ljubnem so bili usnjarji: Jošk, Jur in Kolenc, na Rečici pa Kolenc in Banko. Vsi so imeli dovolj dela in dober zaslužek s kožami doma zaklanih živali. Kože bikov so udelovali (ustrojili) nekaj za podplate, nekaj za jermenje, konjsko in pogonsko. Bikovi podplati so slabi, zato so kmeti in čevljarji kupovali od usnjarjev podplate, ki so bili ustrojeni iz kož težkih volov ali uvoženih bivolov.
Kravje kože so »udelali« na črno, to je v usnje za težke čevlje, telečje za boks, svinjske na črno, usnje za čevlje ali na »belo« (podloga, sovti), ovčje na »flažir« – belo usnje, kozje na meh ali na črno.
Na dan sv. Blaža (3. febr.) so se usnjarji pripeljali v Solčavo in sprejemali kože. Takrat je vsak kmet pripeljal precejšnje breme kož in natančen popis, kako želi imeti kože ustrojene. Usnjar je vsaki koži usekal številko, s katero je imel kmeta vpisanega. Prepisal je tudi list, na katerem je bilo popisano, kako naj bojo kože ustrojene. Na gospojnico (15. avgust), ko so usnjarji pripeljali ustrojene kože v Solčavo, je vsak kmet dobil iste kože, ki jih je 3. febr. oddal, in tako ustrojene, kakor je naročil. Pomote res niso bile popolnoma izključene, a bile so redke, ker je vsak usnjar želel s solidnim delom in poslovanjem ohraniti zaupanje strank in še druge pridobiti.
Na dan sv Blaža so usnjarji odpeljali iz Solčave po pet lojtrčnih vozov s kožami visoko naloženih in kakor seno z žrdjo povezanih. Toliko, morda še več, so jih naložili tudi v Lučah in na Ljubnem. Tako so bili usnjarji dobro preskrbljeni za delo in za zaslužek, kmetje pa za usnje. Tudi to je čas potisnil v zgodovino in pozabo.

NAD SLAPOM

JANEZ VOLKAR

Na stojišču, že visoko nad snegom, čakam soplezalca, da pride za menoj.
Na drug strani doline silijo v nebo Zeleniške špice, razbite in divje, razorane z globokimi grapami in posejane s skupinami macesnov. Tako čudovito bele so, da jih gledam še potem, ko pride Miha do mene.
Ozrem se na znani vrh, na Macesnovec. Spomnim se nanj, spet vidim stoletne macesne, nekatere brez vrhov in vej, a vendar žive. Nekatere je narava že premagala. Zdaj trohnijo njihova debla in iz njihovega lesa poganja novo življenje. Žraven njih pa rastejo krepki mladeniči, zeleni in košati, da jih je veselje pogledati. Kmalu jih bodo utrdili zimski viharji, in nagnili se bodo. Njihovo kljubovanje viharjem je kakor človeški boj z usodo.
Pogledam po strmi in gladki steni. Kako mogočna je morala biti sila, da ji je vdihnila življenje! Vendar – tudi po tej divji, nedostopni in neprijazni steni, bo nekoč plezal človek. Gnala ga bo čudovita in nepremagljiva sla po odkrivanju, gnala ga bo po poti, po kateri ni pred njim še nihče pobiral stopinj. Na vrhu bo veselo zavriskal.

Čudno, nekdo je res zavriskal. In še enkrat. Predramim se iz razmišljanja in pogledam kvišku: strm zid me loči od njega, ki je nad menoj in se mi smeji. Zaženem se, vendar me stena hitro ustavi. Miha ima pred seboj najtežji raztežaj. Strma poč je krušljiva, na vrhu jo kot venec lepša košat previs, bi pisalo v kakšni zanimivi plezalni zgodbici. Položaj je resen. Miho vleče ven, ker ima težak nahrbtnik. Pripravljen sem na vse. Počasi, prav počasi se premika in končno je previs za njim. Toda zdaj ima pred seboj nagnjeno plat, na videz brez oprimkov. Začuda hitro je čez. Ko sem sam tam, razumem. Oprimki so res bujni in stopi široki. Še nekaj raztežajev po lažjem svetu in že sva se razvezala. Zvil sem vrv, Miha je uredil železje. Ko sva stopila do rušja, je pred nama na snegu obstal gams. In še eden. Cela čreda, petdeset živali. Vedno sem občudoval te živali, njihovo lahkotno plezanje po pečinah in drzno dričanje po snežiščih. Danes so me presenetile z mirnostjo. Ko sva se jim približala, so leno izginile v bližnjo grapo.
Tako sva lezla proti vrhu Planjave. Še opazil nisem, da je sonce začelo zahajati. Skale so se obarvale rdeče-rumeno, nebo se je prelivalo v modrih barvah, sneg je postal zelen, sonce temnordeče. Bilo je kot v pravljici, nepopisno lepo. Barvnih odtenkov je bilo toliko, da jih ne bi mogel ujeti niti z najboljšim filmom.
Tam na desni je skalnat rogelj, ves okovan v žareče sveče, bile so kot piščali na orgljah. Njihova mehka pesem je donela po vsej snežni širjavi. Ko stopim v rogljevo senco, se vse na mah spremeni. Skale postanejo črne, sneg zamolklo siv. Vendar le za hip, kajti senco spet prebijejo sončni žark. Njhova moč pa je vse bolj slabela, dokler se sonce ni potopilo za obzorjem.

Vrh. Le Triglav še lovi in odbija sončne žarke. Silen je pogled z vrha v tisočmetrsko globino, v Logarsko dolino na slovenske vršace od Triglava do Pohorja. Še silnejše pa je doživetje, ki nama ga je podarila gora. Njej se morava zahvaliti za vso lepoto, opojnost in draž.
Po dolinah so se začele prižigati luči. Pod Sukalnikom so nama že zasvetile zvezde in v temi sva prišla na Sedlo.
Plezala Miha Lah in Janez Volkar, 6. XII. 1970.

MIHU V SLOVO

JANEZ VOLKAR

Črno telo je zaplavalo skozi prosojni zrak. Prevrnilo se je na hrbet, spremljalo ga je padajoče kamenje. Neskončno dolgo je letelo, za trenutek obviselo v zraku, nato pa udarilo ob skale. Padlo je čez previs. Šele zdaj se je vrv napela. Soplezalec je padec zadržal, zdržala sta tudi klina.
Potem je vse utihnilo. »Miha, Miha!« Spet in spet ga je tovariš poklical, a odgovora ni dobil. In nikoli ga ne bo dobil. Dve uri in pol je še zdržalo njegovo mlado srce, potem pa se je čaša njegovega bivanja napolnila.
Podil se je pod Grintovci in kmalu je začel zahajati vanje. Najprej je prehodil markirana pota, in obiskal vse vrhove. Potem so prišle na vrsto lovske steze. Ko je tudi teh zmanjkalo, je prišel v AO. Najprej je opravil lažje vzpone, potem vse težje. Tudi pozimi je stal na vseh vrhovih Grintovcev. Gotovo bi še mnogo let nosil kline za pasom. Toda smrt je močnejša od človeka. In včasih človek dela napake, ki se jim pozneje

Miha Lah (9. dec. 1950 – 5. junija 1971). Nesreča se je zgodila v Čmaževskem turnu jugovzh. od Male Kalške gore

sam čudi. V alpinizmu je dovolj ena sama. Zgodi se, da ne bo imel priložnosti napraviti nobene več. Kljub vabljivosti gora mu je bila prva skrb šola. Po končani gimnaziji v Kamniku, se je vpisal na VŠTK v Ljubljani in je bil dober študent. Igral je rad rokomet, pozimi pa smučal. Bil je tudi načelnik odseka za gorska pota pri matičnem društvu. Kot mladinski vodnik je sodeloval v mladinski komisiji pri PZS.
Ne morem verjeti, da ne bom več slišal njegovega sobotnega pozdrava. »Greva? Jutri bo vreme držalo!« Šla sva, čeprav se je vreme podrlo in so tovariši ostali v dolini. Nikoli več se ne bova skupaj podila na smučeh po Veliki planini, iskala gamsje prehode, nikoli več ne bova navezana, nikoli več skupaj uživala srečo na vrhu.

Tiskarski škrat je v 11. številki Planinskega Vestnika grdo šaril po gorah SZ.
Tamkajšnji alpinisti vedo za štiri sedemtisočake, Pik Komunizma (7495 m), Pik Pobeda (7439 m), Pik Lenina (7134 m) in Pik Korženevske (7071 m), od kdaj sta v morju vrhov Pamira in Tjenšana še dva sedemtisočaka in kako jima je ime, doslej še ni znano. Že iz gornjega tudi sledi olajšanje za Pik Komunizma, ki ga je škrat mimogrede olajšal za 1000 višinskih metrov. Tistih 6495 m bo pač treba naprtiti na grbo kateremu drugemu snežnemu velikanu v SZ.
Kolikor mi je znano, je najlažji sovjetski sedemtisočak Pik Lenina. Tamkajšnji alpinisti mu pravijo kar »Boljšoj Elbrus«. Na vrh prilezeš z dobro porcijo vrlin, vendar brez enega samega klina (razen, če si izbereš smer, ki je težja in ki jih tudi ni težko najti). Pik Pobede bo užaljen, če mu pride na uho tole naše razvrednotenje. Če ne zavoljo drugega, je težji zavoljo večje višine. Ing. P. Šegula

DRUŠTVENE NOVICE

TRIDESETLETNICA BITKE NA STOLU (20. II. 1942–20. II. 1972)

20. februarja 1942 je moralo štirideset partizanov jeseniške Cankarjeve čete pod Stolom pri Baragovih pastirskih kočah sprejeti neizprosen boj s preko 2000 Nemci in domačimi izdajalci.

Ivanka, Slovenko, Živan, Čiro, Štepsel, Tomaž, Vasja in drugi so ves dan vztrajno odbijali sovražnikove napade. Na pragu Prešernove koče je padel tudi prvoborec Jože Koder doma iz Baške grape.

Stol je res pomemben v naši planinski zgodovini.

Ob dvajsetletnici velike bitke na Stolu so se zbrali 25. februarja leta 1962 na Stolu prvoborci in sklenili postaviti novo Prešernovo kočo. 21. avgusta leta 1966 je bil odprt reprezentativen Prešernov planinski dom. Prvemu zimskemu pohodu na Stol leta 1962, ki se ga je udeležilo 42 navdušenih planincev, lovcev, smučarjev in alpinistov, je leta 1967 sledil drugi z 82 udeleženci.

Vsakoletni zimski spominski pohod na Stol v počastitev bitke 20. februarja 1942 je postala prava množična manifestacija. Kakor vsako tako bo tudi letos AO PD Jesenice skupaj s postajo GRS Jesenice v sodelovanju z drugimi gorenjskimi planinskimi društvi in organizacijami ZZB NOB pripravil vse potrebno za VII. zimski pohod na Stol.

Organizatorji pohoda na Stol se bodo potrudili, da bo za prijetno bivanje v vseh planinskih postojankah poskrbljeno. Gorski reševalci bodo skupaj z izkušenimi visokogorskimi smučarji, plezalci in alpinisti poskrbeli za varnost. V veliki meri pa je vse to odvisno od udeležencev. Nekulturno vedenje ne spada na spominski pohod. Stol utegne biti nevaren v primeru globokega snega, požleda in meglé. Zato priporočamo vsem udeležencem, da bodo na turi in vzponu primerno oblečeni in opremljeni. (palice, cepini, dereze, rokavice, gorski čevlji, naočniki itd.).

Vsak udeleženec se bo VII. zimskega spominskega pohoda na Stol v počastitev tridesetletnice bitke na Stolu seveda rad udeležil na lastno odgovornost. Organizatorji ne morejo prevzeti odgovornosti in obveznosti za vse tiste, ki bi se ne ravnali po navodilih gorskih reševalcev in vodnikov.

Vse poti na vrh Stola iz Zelenice, prek Belščice in od Valvazorjevega doma bodo dobro zaznamovane. Reševalci in drugi spremljevalci ne bodo odgovarjali za tiste, ki bi hodili svoja pota.

Uroš Zupančič

OB VIŽMARSKEM TABORU

Lani je minilo natanko sto let od shoda v Vižmarjih pri Ljubljani. Na njem so se zbrali številni zavedni Slovenci, ki so enako čutili kakor njihovi govorniki – takratni prvaki slovenskega političnega in kulturnega življenja. Prišli so na vozeh in peš od vseh strani, v narodnih nošah, s pesmijo na ustih in vročimi željami v srcih – z željami po zedinjeni Sloveniji. Bil je velik praznik.

Napise, ki so jih takratne oblasti prepovedale, smo brali tudi tisto sončno nedeljo v letošnjem oktobru. Na ta pomembni jubilej smo se pripravili tudi planinci.

Verjetno ga ni planinca, ki ne bi vedel, da smo letos prvič praznovali svoj dan – Dan planincev. Takrat sta bili dve pomembni manifestaciji: izročili smo zavarovano pot na Bavški Grintovec njegovim obiskovalcem in poslali prižgano plamenico z vrha Triglava na vižmarski tabor. Plamenica v obliki cepina je v rokah planincev prehodila Karavanke in Kamniške planine in se zvečer pred vižmarskim shodom ustavila na Rašici.

Na vrh narodnega heroja Staneta Kosca na Rašici so jo prinesli prizadevni člani PD Železničar pod vodstvom tov. Kušarja. Tu smo jih pričakali Raščani. Nekaj besed je spregovoril tov. Jože Bostič, nato pa je po sprejemu sledil prijeten planinski večer. Na vrhu stolpa smo izstrelili rakete in prižgali ogenj. Sprejema sta se udeležila podpredsednik PZS ing. Tomaž Banovec in tajnik PZS tov. Jože Rajer.

Naslednji dan, v nedeljo zjutraj, je štafeta krenila proti Vižmarjem. Nosili so jo člani MO PD Rašica, jamarske sekcije Železničar, PTT PD Lj. matica in pionirji-planinci os. šole St. Kosca iz Šmartnega. Položili smo tudi vence ob spomenikih heroja S. Kosca, žrtvam vasi Rašica in v Šmartnem, kjer je počila prva partizanska puška.

Na tabor smo prišli s plamenico, s planinsko in slovensko zastavo. Naš prihod so naznanile fanfare, nato pa je sledil naš pozdrav: »S Triglava, ki je bil in bo simbol našega ponosa. Vam, tov. predsednik, izročamo plamenico, s katero prižgite taborni ogenj kot znamenje spoštovanja do vseh, ki so v daljni in bližnji preteklosti delali za slovenstvo, jugoslovanstvo, svobodo in socializem!« S plamenico smo prižgali taborni ogenj – istočasno je zadonela jugoslovanska himna. Sledil je slavnostni program in za njim ljudsko rajanje.

Miha Marenče

NOVA PLANINSKA TANSVERZALA V BOSNI

V Tuzli je bila dne 2. oktobra 1971 odprta »Tuzlanska planinska transverzala«. Organizator te krožne planinske poti je PD »Konjuh« iz Tuzle. Ob otvoritvi smo se pogovarjali o transverzali s tov. Perom Simonitijem, ki je eden od agilnih planincev tega društva:

»Pri nas v tuzlanskem bazenu ni planinske tradicije, razen nekaj malega v Tuzli. Imamo sicer še 4 planinska društva, ki pa so številčno šibka. Upravni odbor našega planinskega društva se je že pred več leti odločil, da izpelje transverzalo. Naš namen je bil, da bi tudi tukaj v severovzhodni Bosni spoznali ljudi s planinami. Tako je po daljšem času nastala »Tuzlanska planinska transverzala«. Pričakujemo, da jo bodo mimo domačih planincev obiskovali tudi planinci iz drugih republik.

Delo je terjalo od članov našega društva veliko naporov. Pomagali pa so tudi člani planinskih društev »Poštar«, »Majevica«, »Husinski rudar« in »Svatovac«. Vsi pa so sodelovali z navdušenjem, brez kakršnega koli povračila za stroške, ki so jih imeli na terenu, društvo je plačalo le barvo in čopiče. Ko smo markirali, so nas ljudje čudno gledali in ugibali, zakaj to delamo, spraševali so nas, koliko plače dobimo za to, imeli so nas za zemljemerce in podobno.«

Transverzala poteka po planinskih področjih masivov Konjuh, Majevica, Javor, Ozren. Raztezajo se med Savo, Drino, Krivajo in Bosno. Najvišji vrh doseže transverzala na planini Javor – Igrišnik 1518 m. To planinsko področje pokrivajo gozdovi iglavcev in listavcev, vmes so travnate jase. Planina Javor je močno podobna Pohorju. Znana so rudna bogastva teh planin. Tu kopljejo premog, boksit, magnezit, azbest in druge rude. Središče je Tuzla, ki je znana po solnem rudniku. Na planini Javor raste posebne vrste smreka, Pančićeva omorika, imenovana po botaniku Pančiću, ki jo je prvi odkril.

Največja znamenitost na transverzali je kanjon Drine. Iz kote Ljubica (1243 m) padajo strme stene do reke Drine na 218 m nadmorske višine. Iz Igrišnika na planini Javor so lepi pogledi tja do Durmitorja, Maglić planine, na planine Zapadne Srbije in Srednje Bosne. Široki pogledi se ponujajo obiskovalcu tudi iz Konjuha. Iz preteklih dob je poznano mestece Srebrnica, kjer so kopali srebro, svinec in cink že Rimljani. V srednjem veku so rudnik eksploatirali srbski vladarji, ki so za ta dela najeli Sase. Po njih je ostalo ime vasice Sase. Srbski vladarji so tod kovali denar. Pod Ozrenom ležita znamenita samostana Paprača iz 16. stol. in Lovnica iz 14. stol. V drugi svetovni vojni so po poteh transverzale hodili in se borili partizani narodno osvobodilne vojske. V borbi proti Nemcem je na planini Javor padel 20. januarja 1942 legendarni Čića Romanija, komandant odreda in 60 proletarcev iz proletarske brigade. Na tem področju leži vasica Šekovići, ki je vso dobo okupacije ostala svobodno ozemlje. Po preboju v V. ofenzivi julija 1943 se je na Javoru in nad Kladnjem pod Konjuhom nekaj časa zadrževal vrhovni štab.

Planinsko društvo ima 2 planinski koči na Ozrenu in enega na Svatovcu ob umetnem jezeru Modrac v bližini Lukavca. V podnožju Konjuha je neoskrbovana lovska koča, ki je stalno odprta, malo pod vrhom Konjuha pa je neoskrbovano zavetišče. V Šekovičih imajo ribiči svojo kočo, ki leži ob transverzali. Na Majevici je delavski počitniški dom in lovski dom. Skrajni rob planine Javor se imenuje Sušica. Tam stoji lovski dom, ki je stalno odprt.

»Kot vidite, nimamo dosti planinskih objektov. Zaradi tega in zaradi konfiguracije terena smo za pridobitev uporabili transverzalni znak točkovnega sistema. Transverzala ima 30 kontrolnih mest s skupno 580 točkami. Za transverzalni znak je potrebno zbrati najmanj 150 točk. Kontrolno mesto ima lahko največ 40, a najmanj 5 točk, odvisno od višine kontrolne točke in od možnosti za dostop. Za obhod vseh kontrolnih mest je potrebno okoli 130 ur hoje. Minimalno število točk, ki jih mora planinec zbrati, če hoče pridobiti znak, pa je mogoče doseči v 3 do 4 dneh hoje.« Vse informacije o transverzali daje Planinarsko društvo »Konjuh«, Tuzla, Solana.

St. Kos

PABERKI S FOTO RAZSTAVE »NARAVA 1971«

Pod pokroviteljstvom Skupnosti za varstvo okolja v Sloveniji in skupščine občine Škofja Loka je bila v galeriji osnovne šole »Ivan Tavčar« v Gorenji vasi nad Škofjo Loko foto razstava na temo (ne)zdrava narava. Fotografije so prispevali člani fotokluba PZS pod mentorskim vodstvom mojstra umetniške fotografije Vlastje Simončiča. Koncept razstave je bil prirejen tako, da je »boljša« polovica razstave prikazala neoskrunjeno podobo narave, druga polovica pa posledice človekovega zla in delovanja. Mojstri kamere so se zazrli v intimnosti človekovega sožitja z naravo, rastlinami in živalmi, pa tudi v njegov surealistični vsakdan. Kompozicija razstave s tako široko razstavljeno in diametralno nasprotno vsebino je pogumna stvar, posebej če se lotimo tako zahtevne in kritične vsebine, kot je prikazovanje človeške kulture z nelepe stvari. Foto klub PZS je vrsti uspelih, estetsko oblikovanih razstav dodal

s to razstavo novo poglavje v svojem razvoju.

Razstavo je odprl mentor foto kluba mojster Vlastja Simončič, za njim pa je nekaj klenih misli prispeval prof. doktor ing. Franče Avčin. Otvoritve so se udeležili še dr. Miha Potočnik, predsednik PZS, Zdravko Krvina, predsednik SOB Škofja Loka, prof. Stane Peterlin za Skupnost za varstvo okolja, predstavniki PZS, prosvetni delavci in učenci in drugi.

Dokumentacijo o onesnaženi naravi je pripravilo 5 avtorjev, umetniško razstavljeno fotografijo pa je prispevalo 31 avtorjev. Fotografije so bile povezane v simbole: človek žival, rastlina, voda, zemlja in zrak. To je bil tudi znak letošnje akcije Narava 1971.

Iz obhoda po razstavi posredujemo nekaj nestrokovnih vtisov: Slavka Rozman posreduje v sliki človeško topel stisk roke, ki ju loči 80 let razlike. Vlado Eleršič predstavlja prizadevanje kmečkega para na polju. Marija Rojnik razstavlja prvo nagrajeno fotografijo z nedavne fotorazstave Treh dežel 1971. Dr. Iztok Janša prikazuje otroške oči ob prvih skrbeh. Andrej Zdravković je s fotografijo pokazal človeku najbližje bitje v naravi. Kako svoboden je let ptice Vasje Doberleta na sinjem nebu, kako umirjena je Paša Albina Šmona! Tej fotografiji pridružuje Jolanda Pečnik pastirsko idiliko. Marija Zdešar uporablja prebujenje pomladi na robu gozda. Umirjena in elegantna je pokrajinska poezija Vlastje Simončiča v slikah Jutro in Noč. Težko bi se odločili, ali je Ledena mesečina poetičnejša od slike Po dežju. Sledé originalne zamisli dr. Antona Simona – človeška projekcija na paralele kozolca in dr. Luke Pintarja sled preživele narave – amonita v skali. Poglavje o živali izpopolnjujeta z več slikami Jelka Simončič in Vladimir Pleničar s kozorogi na sprehodu, poglavje o rastlinah Vasja Doberlet s kljubujočim macesnom, dr. Luka Pintar s povečavo kranjske lilije in Peter Mrše s fotografično upodobitvijo macesna.

Vodne motive razstavljajo Hani Cankar, Tomaž Sočan in Lučka Petrič. Stane Kvaternik nastopa s Kmetijo Pri Polajnarju, Metka Vergnion z motivom iz Kranjske gore in Marija Česnik z večno lepo silhueto Jalovca.

Izmed naslednjih fotografij na obhodu po razstavi naj opozorimo na Simona Fišerja Odločitev, na Jaka Bregarja Letnice na štoru in na dr. Rafaela Podobnika Pod previsom. Izlet dveh src v nepokvarjeno naravo predstavlja Marjan Česnik. Svileno predivo narave – Srobot – razstavlja Mara Jakša.

Na splošno lahko podčrtamo, da je razstava lep uvod v leto 1972 – svetovno leto varstva narave. Razstava je poučna. Pritrditi moramo besedam, ki jih je v spominsko knjigo zapisal dr. Miha Potočnik, predsednik PZS:

»Če bi rastline in živali ter voda, zemlja in zrak znale govoriti, bi rekle človeku: Ostani z nami in med nami, kajti tudi ti si del narave! S tem ko uničuješ nas, uničuješ tudi sebe!«

Tone Strojin

OBČNI ZBOR PD ŠKOFJA LOKA

Konec novembra so se škofjeloški planinci v velikem številu zbrali na občni zbor.

Poročilo predsednika Miloša Mraka, odbornikov za finance, gospodarstvo in planinska pota, vodje mladinskega odseka in nadzornega odbora so bili prava parada samih uspehov o delu društva. Članstvo se je pomnožilo natanko za 100 članov, tako da šteje društvo danes skupno 1184 članov, od tega 163 mladincev in 55 pionirjev. Organizacija torej raste.

Planinska dejavnost se lepo odraža v številnih izletih. Odrasli so jih imeli 27 s 442 udeleženci, mladincev pa je odšlo na izlete 142, 14 izletov pa so imeli pionirji.

Živahno dejavnost so Ločani pokazali pri sodelovanju v orientacjskih pohodih. V treh pohodih so si priborili po enkrat 1., 2. in 5. mesto. Povezava s šolo je odlična, izvedli so tudi številna predavanja.

Markacisti so pripravili grebensko pot na Lubnik, obilo časa pa so vložili v pripravljalna dela okrog »loške planinske poti«, ki naj bi obsegla vse najlepše vrhove na območju Loke in bo odprta že leta 1973 ob 1000-letnici obstoja Škofje Loke. Požrtvovalni delavci so že določili in preskusili traso, čaka jih le še markiranje in opremljanje poti.

Društvo je opravilo vse potrebne pogovore s kmetijskim posestvom Škofja Loka, da bi čim preje prišlo do gradnje novega objekta na Blegošu. Koča naj bi bila že konec leta 1972 pod streho.

Zavoljo požrtvovalnega dela oskrbnice Mirke Taler in društvenih delavcev, ki so pridno dežurali prek nedelj, praznikov in prostih sobot, je bila bilanca koče na Lubniku letos pozitivna. Žal se tudi temu domu obetajo slabši časi. Oskrbnica odhaja, kako pa bo z novim oskrbnikom in kje ga bo društvo dobilo, se še ne ve. Dom so poleti obnovili, veliko s pomočjo vojakov garnizije Škofja Loka, ki so v postojanko pridno nosili težko opremo.

Z vestnim delom si je društvo pridobilo ugled in dobre stike z občinsko skupščino Škofja Loka. Skupščina je sklenila, da bo društveno dejavnost podpirala mimo proračuna ZTK.

Loške planince srečujemo februarja na Stolu, na vseh prireditvah PZS in PZJ, s pravim planinskim poletom aktivno praznujejo svoj dan in skrbe za pod-

mladek. Tako so v čast družbenim organizacijam v občini in vsej naši planinski srenji.
Udeleženci občnega zbora so sprejeli sklepe za delo v letu 1972 in sprejeli predlog, da se članarina poveča na 20 din letno za vse člane. Članarina za mladince in pionirje ostane nespremenjena.
Zbor so pozdravili predstavniki PD Železniki in Žiri, podpredsednik občinske skupščine L. Malovrh, predstavnik turističnega društva Škofja Loka. V imenu UO PZS je zbor pozdravil ing. P. Šegula.

Ing. Pavle Šegula

MO PD VRHNIKA V LETU 1971

Mladinski odsek PD Vrhnika je bil ustanovljen leta 1964. Vsako leto je priredil vrsto pomembnih akcij; tabore, izlete, predavanja, vodil je planinsko šolo na dveh osnovnih šolah.
MO PD od svoje ustanovitve ni zabeležil toliko akcij kakor ravno v letu 1971. Začeli smo s planinskimi predavanji v domu JLA. V januarju smo povabili Staneta Belaka-Šraufa, ki nam je prikazal diapozitive s Hindukuša 1970, v februarju se nam je predstavil prof. Mirko Kambič in nas popeljal s čudovitimi diapozitivi po deželah Sredozemlja. Marca je odsek organiziral planinsko šolo na Mrakovi in Cankarjevi šoli. Mladim planincem smo predavali o hoji v gore, opremi in nevarnostih v gorah. V aprilu pa smo priredili prve izlete v vrhniško okolico. Najprej smo obiskali Planino nad Vrhniko, drugi izlet je bil s kolesi v Horjul, od koder smo se povzpeli še na Koreno. Junija smo se povzpeli na Janče v Zasavju in na Kamniško sedlo. Julija je odsek organiziral dvodnevni izlet na Grintovec in Kočno, konec tega meseca pa so se začele priprave za naš sedmi poletni tabor. Prvi tabor smo postavili v Tamarju 1965, naslednje leto je bil v Krnici, 1967 v Martuljku, 1968 v Kamniški Bistrici, 1969 v Tamarju, 1970 v Vratih. 1971 smo ga spet postavili v Krnico, trajal je od 30. julija do 7. avgusta. Iz tabora smo obiskali vse lažje dostopne turistične in planinske točke. Ogledali smo si Trento in izvir Soče, se povzpeli na Sleme, Mojstrovko, Kriško steno. V tabor smo povabili dva znana slovenska alpinista Uroša Župančiča in Mitjo Koširja. Uroš nas je peljal v dolino Pišnice in nam omogočil ogledati si skrite lepote izvira tega alpskega potoka, zvečer pa nam je predaval o zgodovini slovenskega planinstva. Mitja Košir nam je poleg predavanja o nevarnostih v gorah prikazal še diapozitive o svojih vzponih v domačih in Centralnih Alpah. Tabora se je udeležilo 50 planincev.
V septembru smo organizirali izlet v dolino Triglavskih jezer, v oktobru izlet na Blegoš, v novembru pa na Kal v Zasavju, v decembru smučarske izlete v vrhniško okolico in predavanje.
V tem letu se je v planinsko društvo vpisalo 60 mladincev in pionirjev. Veliko pionirjev tekmuje v akciji pionir-planinec. Planinski sekciji na obeh osnovnih šolah skrbno zapisujejo vse akcije v planinske kronike.

Boža Leskovec

ALPINISTIČNE NOVICE

ODISEJA NA NANGA PARBATU, tako se glasi naslov pripovedi Reinholda Messnerja o drugem vzponu na Nanga Parbat. O tem smo že marsikaj poročali, ni pa bilo priložnosti, da bi jo kratko, vendar z epsko zaporednostjo posredovali. Messnerjev članek o vzponu po 4500 m visoki steni Rupala, za katero trdijo, da je najvišja na svetu, je izšel v RM 1970/10. Poročali smo tudi o Messnerjevi knjigi, ki o vsem tem in o vsem drugem, kar se je zgrmadilo na zadnji Nanga Parbat, govori še obširneje. Reinhold Messner je razmeroma hitro postal velika osebnost sodobnega alpinizma. Priznati mu je treba, da je svoj začetni entuziazem znal združiti tudi s smislom za poslovno stran alpinizma. Ima svojo šolo in moderno agencijo Alpinismus International in to sredi alpinistične »Meke« – Dolomitov. – Po prodoru do tabora 4 sta se brata Messner morala umakniti v tabor 3, kjer so ju blokirali plazovi snežnega snega deset dni. 15. junija 1970 so se po enem mesecu spet zbrali v bazi. Končno se je vreme izboljšalo in teden dni po posvetu v bazi je bila odprta pot do tabora 5 na koti 7200 m, prav tako pa pot na vrh, čeprav je grozil monsun. Signalna raketa je bila rdeča, čeprav bi morala biti modra. Bilo je 27. junija, Reinhold je vstal ob dveh, bujenje o polnoči je prespal. Baur in brat Günther se nista zbudila. Stopil je v mesečino in v globoke žlebiče Merklovega ozebnika, pretrgane s skoki. Edini tovariš mu je bila lastna senca. Prišel je do kamina, ki ga je spomnil na izstop v Philipp-Flammovem izstopu v Civetti. Tudi v Civetti je

bil sam. Tu pa ni bilo izstopa. Moral je nazaj, čeprav mu je daljnogled iz baze kazal to mesto kot prehodno. Že je mislil kapitulirati, ko je opazil na levi strani skoka prehod čez navpično pečino v sipek, nov sneg nad njim. Tedaj je začutil, da je za njim prišel Günther.

Ni bilo mnogo besed, jasno je bilo, da bosta šla naprej na vrh. V zgodnjem jutru sta prečila proti desni, da bi prišla na greben, počasi, iskaje redke skale, ki so štrlele iz snega. Pristop na vrh je bil za Messnerja najmočnejše čustveno doživetje: Pred seboj je videl Rakiot Peak, Srebrno sedlo, bil je na točki, na kateri je moral z bratom govoriti o Buhlu, o njegovem vzponu, o Merklu in Welzenbachu. Pred njima je bil vrh, zasnežena piramida, zaradi katere je blizu nje umrlo 33 mladih ljudi. Sem in tja je čez greben zaplala megla, ki je spreminjala daljave. Vendar vrh ni bil daleč, primikala sta se mu, Reinhold prvi, za njim Günther, ki je snemal, snemal. Na vrhu sta ostala celo uro, na cepin sta navezala zastavico Gruppo Alta Montagna di Bolzano. Preden sta zapustila vrh, si je Reinhold hotel natakniti velike norveške rokavice. Ker pa so bile zmrznjene, jih je pustil na vrhu in jih obložil s kamni. Zdelo se mu je, da za ljudi fotografije še ne bodo zadosten dokaz. Ljudje hočejo oprijemljivih dokazov, izjave niso zadosti (Güntherjevi posnetki so ostali v lednem plazu, ostal je en sam Reinholdov posnetek z grebena pod vrhom).

Nato sta začela sestopati. Reinhold je upošteval Güntherjev pomislek, da je sestop po isti poti tvegan. Bivakirala sta v višini 7800 m na sedlu, v smeri, ki se jima je zdela lažja. Za bivak nista imela drugega kot termično folijo. Güntherjevo stanje je bilo tako, da je Reinhold moral klicati na pomoč. Kakih 100 metrov pod seboj je zagledal Felix Kuena in Petra Scholza. Niso se mogli sporazumeti in jasno mu je postalo še bolj, da se bo moral vračati po drugi strani.

Ko se je vrnil k Güntherju, se je uprl na cepin in rjovel, sam ni vedel kaj. Günther mu je dejal: »Zdaj si ti izgubil pamet.« Po glasu je Reinhold presodil, kaj je Günther v njegovi kratkotrajni odsotnosti prestal. S težavo se je Reinhold zbral. Günther je ponovno izjavil, da morata takoj sestopiti, da še enega bivaka ne bo prestal, da pa Merkl ne pride v poštev. Reinhold je vedel, da ostane samo en izhod, po zapadni strani, po katerem je Mummery l. 1895 – izginil v nepojasnjenih okoliščinah. Dobro, da sta prejšnjo zimo temeljito preštudirala Nanga Parbat. Če je Mummery tu prišel tako visoko l. 1895, bosta že kako prišla do pastirjev v dolini Bazhin. In sestopila sta po nepretežkem svetu. Do polnoči sta prišla do skalnega rebra, ki ima ime po Mummeryju. Počivala sta tri ure, Günther je prišel k sebi in ob treh sta po lažjem svetu nadaljevala, proti jutru sta bila že v lahkem svetu, zunaj nevarnosti. Günther je hodil počasneje, Reinhold ga je od časa do časa počakal. Ledenik se je položil, sonce ni bilo daleč, zašumela je voda, Reinhold se je vrgel na tla in pil, pil. Ko se je ozrl, Güntherja ni bilo za njim. Morda je šel naravnost, da bi prej prišel na kopno, do zelenja, ki ni bilo daleč. Minila je ura iskanja, čakanja, klicanja. Güntherja od nikoder! Reinhold se je zagnal nazaj. Iskal, klical, nič! Pozabil je na utrujenost, na lakoto, brodil je po ledeniku, ki se je omehčal, prispel do mesta, kjer je videl Güntherja zadnjikrat. Sledov ni bilo več, ne njegovih ne Güntherjevih. Na klicanje nobenega odgovora. Tedaj zagleda Reinhold sled plazu. Komaj živ omahuje navzgor, večkrat zaspi, mraz ga zbudi, spet kliče, kliče. Blodi med bloki, po ledeni brozgi, brez upa, sam ne ve več čemu, vso noč. Sine sonce, brata ni nikjer.

Reinhold ostane na ledeniku še ves dan, čaka, ne more iti s kraja, kjer je ostal brat. Pod večer se umakne z ledu in zaspi do jutra. Zdaj zaznamuje mesto, kjer je prespal, oprta svoje stvari in odtava nizdol. Ob potoku sezuje čevlje, prsti na nogah so mu pomodreli. Sledi dolga brezpotna kalvarija, dokler ne obnemore, pade in zaspi. Vso noč in še dopoldne. Najde stezo, pritava na travnik, naleti na tri drvarje, jim težko dopove, da že tri dni ni jedel, popije mleko, pomelje kos kruha, drvarji poskrbe za streho. Naslednji dan ga deček popelje do vasi Diamir. Komaj se še drži na nogah. V Diamiru zamenja nepremočljive hlače za pet jajc in za kokoš. Prebivalci so se hoteli okoristiti, ponoči je bil ob to in ono, razjezil se je in odšel, pa ne daleč, kajti noge so mu odpovedale in še dobro, da sta ga srečala dva oboroženo domačina, si ga naložila na ramena in prinesla do vasi. Tu so naredili nosila in ga nosili proti Gilgitu. Rešil ga je jeep oziroma pakistanski oficir, ki ga je popeljal v kasarno, mu dal jesti in piti in še umivalnico.

Da pa je oskrbel človeka, ki prihaja z Nanga Parbata, pa ni verjel. Še 20 km do mesta Gilgita. Tam je tisti čas prišel dr. Herrligkoffer in nekateri tovariši. Osem dni je minilo, kar je Reinhold z njim govoril – telefonsko.

Balada bratov Messner se je končala. Njeno analizo so vzeli v roke juristi, časnikarji in svetovno javno mnenje.

TENSING, ki je s Hillaryjem pristopil na Everest, je o IHE izjavil, da so bili alpinisti nedvomno kos plezalskim nalogam v višini 8000 do 9000, čeprav sta tam gori vedno dve hudi preizkušnji – mraz in viharji. Vrh je dosegljiv, če mraz malo popusti in če se viharji poležejo.

To pa je zelo redko. In če sreča ni mila, morajo obrniti tudi najboljši. – V IHE je sodeloval tudi Tensingov nečak Navang Gombu.

HUBERT PETERKA je tudi v naših plezalskih krogih izpred vojne precej znano ime, po vojni pa ga poznamo predvsem kot alpinističnega kronista, ki s svojo dokumentacijo sega tudi v naše Alpe. Za njegovo več kot 50-letno delo so ga 4. febr. 1971 imenovali za častnega člana ÖAC (Österr. Alpen Club), ki že 93 let zbira za svoje člane najuspešnejše avstrijske in druge alpiniste. S častnim članstvom ÖAC ne razsipa, saj je Peterka komaj enaintrideseti dosegel to čast. (Med temi je bila sprejeta v ÖAC tudi naša Mira Marko Debelakova).
Doslej si je zabeležil 510 prvenstvenih vzponov in pravijo, da jih kani doseči 600. Med drugim je bil na Kavkazu, kjer je kot drugi stopil na Ailamo. V klubskem glasilu je dolga leta vodil alpinistično kroniko, ki pomeni dragocenost za vse alpske revije. Napisal je tudi vodnik po Glocknerju in Venedigerju, odlikoval pa se je tudi kot gorski reševalec.

ING. ERWIN SCHNEIDER, ki smo ga skozi zadnjih 20 let spremljali na njegovih potih po svetu, je l. 1971 praznoval 65-letnico rojstva. Posebej ga je počastil ÖAV, saj se ima Schneiderju zahvaliti za mnoge svoje dobre karte, posebej za njene geodetske, fotogrametrične osnove. Ing. Schneider je bil v svojih mladih letih povezan tudi z našo deželo in na to še ni pozabil. Rodil se je l. 1906 v St. Joachimstalu na Češkem, v rudarskem središču, v ljudsko šolo pa je hodil v Idriji, ki ni bilo nič manj slavno rudarsko središče stare Avstrije. Realko je dovršil l. 1924 v Salzburgu, l. 1934 pa je diplomiral na montanistiki v Berlinu. Med študijem je bil v Sikkim – Himalaji, Pamiru, v Andih in si pridobil veliko alpinistično reputacijo. Tudi po diplomi se ni zaposlil. L. 1934 je bil na Nanga Parbatu in za las je manjkalo, da s Petrom Aschenbrennerjem ni stopil na vrh. Kot »zbiralec sedemtisočakov« spada Schneider v vrh svetovne elite himalajcev. L. 1936 je bil v Cordilleri Huayhuash kot geodet in je posnel gorsko pokrajino stereofotogrametrično ter valoriziral karto 1 : 50 000. Potem je s sodelavci začel delati za kartografijo Alpenvereina in do l. 1964 opravil vrsto del, ki vsa žanjejo mednarodno priznanje. Poleg tega je izdelal sijajne karte v raznih merilih za andsko področje, za Mt. Kenio pa l. 1963 in 1964 v merilu 1 : 10 000 in 1 : 5000. Vrh njegovega dela pa so himalajske karte: Everest 1 : 25 000 (1957), nenadomestljivo delo za vse kasnejše ekspedicije, Khumbu Himal (1965) in Likhu – Khola-Tamba Kosi (1968), mnogo kart pa je še v delu. Njegovi geodetski posnetki so sad velike izkušnje v terestični stereo-fotogrametriji in alpinistične kondicije, saj njegova stojišča za snemanje linij leže med 5000–6000 m, pa tudi više. Njegovi posnetki ledeniških področij bodo dragoceno gradivo tudi za bodočnost.
L. 1959 ga je vpisala innsbruška univerza v častno knjigo in mu podelila odlikovanje »Excellenti in litteris«.

VARSTVO NARAVE

ZNAMKE ZA LETO VARSTVA OKOLJA ZN 1972

Ko je leta 1970. CEPT slavila leto varstva narave, je tudi jugoslovanska PTT emitirala dve znamki s to temo in z upodobitvijo rjastega sleča (Rhododendron ferrugineum) in brkatega sera (Gypaëtus barbatus).

Emisijo je najavil poseben prospekt v raznih jezikih, s katerim je JPTT rjasti sleč pravilno slovensko imenovala, nasprotno pa so brkatega sera »prekvalificirali« v – bradatega orla (čeprav spada med jastrebe)...

Žal je serija izšla šele zadnji mesec v letu (uradno najavljena za 14. 12., dejansko v prodaji šele 16.–18. 12.), zato seveda ni mogla propagirati varstva narave, razen tega pa v tako nizki nakladi, da vrednota za 3,25 din s podobo sera na poštnih linicah v SRS sploh ni bila v prodaji in so jo morali mnogi filatelisti kupovati z devizami v inozemstvu ali od prekupčevalcev v drugih republikah.

PTT Vestnik je najavil izid serije tako, da je rododendron imenoval »alpska roža«: najbrž je poročevalec imel v rokah samo nemški prospekt, v katerem je za Nemce pravilno najavljena »Alpenrose«, kar pa strokovno slabo podkovani prevajalec ni pravilno razumel. Da se taki spodrsljaji, ki škodujejo našemu ugledu v tujini in doma, ne bi ponavljali, sem že 29. 12. 1970. spomnil republiške zavode za varstvo narave na svetovno leto varstva narave pod okriljem Združenih narodov leta 1972 in predlagal, da naj bi strokovne službe vzele v roke to akcijo, da bi se v bodoče izognili »zadregam«. Ob sodelo-

vanju vseh zainteresiranih in pristojnih instanc (vključujoč Združeno PTT podjetje v Ljubljani, Prirodoslovno društvo Slovenije in Skupnost za varstvo okolja Slovenije) smo delno uspeli.

Ker zaradi prehude prenatrpanosti emisijskega programa znamk v letu 1972 nismo mogli prodreti s predlogom za posebno serijo, slično tisti v ČSSR za 20-letnico Tatranskega narodnega parka, smo sedaj zadovoljni s kompromisom. Vsakoletna tradicionalna serija šestih znamk za dan mladosti 25. 5., je v lihih letih posvečena rastlinam, v sodih letih pa živalim. Zato smo se sporazumeli, da bodo leta 1972 upodobljene živali, ki so v Jugoslaviji ogrožene in zaslužijo posebno varstvo.

Znano mi je, da so predložene žličarka, črna štorklja, ruševec, sredozemska medvedjica (Monachus albiventer). Medtem ko mi šesti motiv ni znan, smo se za SR Slovenijo dogovorili in predlagali skalnega plezalca (Tichodroma muraria), ki je že zelo redek ptič v naših planinah, živi pa razen v Alpah še v Pirenejih, Karpatih in od Balkana do severnoiranskih planin. Zaradi lepih barv na perju (kardinalsko rdeč, bel, črn, pepelnato siv) ter značilnega ritenskega plezanja, pri čemer frfota s krili kakor metulj, je posebno prikupen »soplezalec« gornikov.

Seveda imamo še vrsto drugih živali, ki so ogrožene (nekatere so že bile upodobljene na naših znamkah kot močeril ali proteus, brkati ser že dvakrat, pelikan, orjaški krešič, apolon, alpski kozliček in dr.), npr. krokar, planinski in ribji orel, ruševec, divji petelin in še mnoge. Upoštevati pa moramo tudi barvne kompozicije v upodobitvah na znamkah v celi seriji, zato smo dali prednost plezalcu.

Omenim, da so isto ptico že upodobile na znamkah naslednje države: Romunija 1959, Poljska 1960, Češkoslovaška 1965, celo Albanija 1968 in Švica 1969.

S serijama za varstvo narave (1970 in 1972) se bo JPTT vključila v tematiko varstva narave na znamkah sicer pozno, upamo pa, da bo emisijska politika JPTT v bodoče bolj hodila vštric s problematiko, ki jo povzroča nagli razvoj »potrošniške družbe« tudi pri nas z vsemi dobrimi rezultati in tudi žal z negativnimi spremljevalnimi pojavi – z uničevanjem narave, onesnaževanjem okolja – ki zahtevajo ustrezno državljansko vzgojo tudi iz »nivoja« poštnih znamk. Tako delajo vsaj v drugih kulturnih državah pa tudi v mnogih nerazvitih, namreč s kulturno emisijsko politiko na etičnem nivoju: žal o naši zadnji seriji za varstvo narave nimamo dobrega mnenja, saj jo »prekupčujejo« pri nas po ceni 40 din, čeprav je nominala samo 4,50 din. Tako »uspešno« sodeluje direkcija PTT Jugoslavije s špekulantskimi prekupčevalci v tujini in to pod plaščem delavskih samoupravnih pravic!

Mirko Šoštarič

PITNA VODA IN LEDENIKI

600 ledenikov ima Avstrija. Med njimi so največji Sulztalferner, Kasselwundferner, Gurgler Ferner, Hallstätter, Gosau, Gefrorene Wand-Kees. UNESCO je dal prešteti in premeriti alpske ledenike za raziskovalno nalogo, koliko pitne vode je shranjene v alpskem ledu. Ali je že čas za to? Sodeč po alarmih, ki dokazujejo, da so zaloge pitne vode pod zemljo in na zemlji zaradi naraščajočih potreb v industriji in zaradi onesnaženih voda vedno manjše, gotovo.

SKRIVNOST GORSKEGA JEZERA

V Kirgiški republiki imajo jezero, ki presiha dvakrat na leto, spomladi in jeseni izgine povsem. Glaciologi so si s tem dolgo razbijali glavo, l. 1970 pa so rešili uganko. Ledeni bloki, ki plovejo po tem ledeniškem jezeru, od časa do časa zadelajo »sifon«, po katerem ledeniška voda odteka v dolino. Ko se jezero napolni, se bloki dvignejo iznad rova, ta se odpre in jezero se začne prazniti. Ledene koré znova zadelajo izliv, jezero ponovno nastaja – več milijonov m^3 vode gre v jezersko vrtačo in proces se ponovi.

NARAVNI PARK NA DONU

V gornjem toku veletoka Dona so na neki vzpetini ugotovili 700 vrst rastlin, ki so obstajale že pred ledeno dobo. Lani so to področje oklicali za državni naravni park. Sovjetski botaniki sodijo, da je relikte tu odložil ledeniški tok. Na vzpetini živi vegetacija skozi vse leto. Celo iz snežnih zametov so vidni listi daphne-Julia, zimzeleno grmičevje, ki raste na zemlji vsaj milijon let. Na kamenitih bregovih Dona raste mahovje, ki izvira iz kamene dobe (po »Der Tourist« 8/1971).

PREVEČ GOZDNIH CEST

O avstrijskih gozdnih cestah vemo, da jih je zelo veliko (5500 km) in da jih utemeljujejo tudi z njihovo uporabnostjo za turistične namene. Spomladi 1971 so avstrijski gozdarji zapisali, da bodo mrežo gozdnih cest še povečali za 4000 km. To utemeljujejo s pomanjkanjem delovne sile v gozdarstvu. Varuhi narave ugovarjajo tej gostoti cest, ki preveč posegajo v podobo narave, jo industrializirajo in ji s tem pačijo njeno prvobitno podobo. Menijo, da bi dodatne gozdne žičnice odvoz hlodovine bolje opravile,

poleg tega pa jih po opravljeni sečnji lahko pospravimo in predenemo in postavimo drugod, kakor se pač delo odkaže. Ker nam normativi za gozdne ceste glede na gozdne površine niso znani, bi to stališče avstrijskega varstva narave težko ocenili. Gotovo hipertrofija gozdnih cest lahko močno spreminja rekreacijsko vrednost gozda, tudi če so ceste prirejene za turistični promet. Svojo socialno funkcijo ima nedotaknjeni gozd, na drugi strani pa tudi ceste, posebno če z njimi pomagamo hribovskim zaseljem in saminam. Do kompromisa, ki bi upošteval vse dejavnike in obzirno odmerjal korist in škodo, res ni lahko priti. Še posebej je to težko pri izkoriščanju gozda, ki je večji dobrotnik človeštva, kot ponavadi mislimo (20 odraslih smrek »pokriva« potrebo po kisiku za enega človeka. 1 ha smrekovega gozda porabi letno 28 000 t ogljikovega dioksida in oddaja 21 000 t kisika). Če krčimo gozd, slabimo zrak.

CAI ZOPER VERTIKALNI PROMET

CAI (Club Alpino Italiano) je soglasno sprejel ostro resolucijo zoper gradnjo novih žičnic in drugih podobnih naprav, obenem pa za disciplinirano oskrbo nadelanih in zavarovanih poti. Resolucija utemeljujejo s tem, da so vse take naprave planinstvu malo koristile, kvečjemu so poskrbele za klientelo v manj obiskanih kočah.

IZ PLANINSKE LITERATURE

OD HUDIČEVEGA STOLPA DO STREHE SVETA

(Von Teufelssturm zum Dach der Welt)

Športna založba v Berlinu (Sportverlag Berlin) je izdala knjigo z zgornjim naslovom. Na kratko smo o njej poročali že ob prejemu. Knjiga je bogata in zanimiva dokumentacija vzhodnonemške državne naveze, ki je tudi v naših Alpah v bližnji preteklosti preplezala zelo težke in pomembne smeri (Travnik, Triglav, Špik) v zimskem času. S tekstom in slikami je v knjigi naš alpski svet zelo lepo predstavljen. Bralci PV so nekaj tega brali tudi v slovenskem prevodu, saj so vzhodnonemški alpinisti, ki so plezali pri nas, zelo ekspeditivno pošiljali poročila tudi naši redakciji. Avtorji knjige so doma v Dresdenu, člani BSG Motor Schockopack): Karl Däweritz, 35, dolgoletni trener državne naveze, sedaj športni učitelj, Uwe Jensen, 34, znanstveni sodelavec v centralnem inštitutu za lesno tehnologijo, Werner Rump, dipl. inženir. V knjigi so dali svoj imenitni plezalski obračun – za seboj imajo velike stvari v Tatrah, v Julijskih Alpah in Grintovcih, v Kavkazu, v Altaju in Pamiru. Med avtorji manjka Kurt Richter, ki ga je vzel Eiger. Verjetno se je ta knjiga zaradi njegove smrti toliko časa zamujala.

T. O.

PLANINE OB MEJI

Letošnji društveni letopis PD Maribor-matica je namenjen proslavi 70-letnice PD Ruše kot najstarejšemu planinskemu društvu ob naši severni meji, hkrati pa tudi 50-letnici največjega mariborskega planinskega društva PD Maribor-matica. Če k jubilejnemu gradivu in pregledu dela obeh društev jubilantov prištejemo še leposlovno berilo ter zanimive potopise, botanične in arheološke prispevke, je zbrano gradivo več kot samo društveni letopis za dve leti.

V Sloveniji je malo tako podjetnih PD, ki bi upala v samostojni založbi proslaviti svoj jubilej. Nemalo zaslug gre pri tem uredniku, ki mora dobesedno »izkopati« gradivo, obenem pa navidez suhoparno društveno kroniko popestriti.

Uvodnemu poročilu inž. Josipa Teržana o 70-letnici PD Ruše in kronološkemu pregledu razvoja MO PD Ruše, ki ga je prispeval Stanko Poglajen – oba prispevka sta bogato dokumentirana – sledi poročilo Cirila Verstovška na proslavi 50-letnice PD Maribor-matica. Pri PD Maribor moramo podčrtati zapis Dušana Vodeba o začetkih AO Maribor in pregled dela MO PD Maribor-matica (Blanka Matičič). Zgodovinskim zapiskom, ki imajo zaradi jubilejev prvo mesto, sledijo drugi prispevki. Tone Purg razmišlja o rekreativnem in vzgojnem pomenu planinstva in o akciji Pionir-planinec. Mirko Šoštarič, znani mariborski planinski delavec in velik pobornik varstva narave, nadaljuje s četrtim opisom mariborskega izletniškega okoliša. Z vsestranskim znanjem in pregledom opisuje poti po Dravskem polju v Haloze. Poučno in zanimivo branje avtorja zavezuje, da ob prvi priložnosti napiše vodnik po mariborskem okolišu za širši krog bralcev. Stanko Pahič odkriva višinske spomenike iz zadnjega srednjega veka. Svoji študiji dodaja pregled virov ter nekaj fotografij in skic. Tone Wraber z njemu lastno botanično zavzetostjo opisuje floristično popotovanje po Pohorju. Sledita prigodna prispevka Cirila Hoče-

varja o pohorskem samotarju Tjužu in Miše Krasovic – Pertlove »S Franjem Bašem po Savinjskih planinah«.
Planine ob meji zaokroža spominski članek o dr. Franu Mišiču, avtorju knjig »V čaru in žaru šumovitega Pohorja« in »Lik in mik zelenega Pohorja«, ki ga je prispeval inž. Josip Teržan. Sledi zapis o Mateju Svetelu, transverzalcu in vodji izletniškega odreda PD Maribor-matica, jubilejne prireditve matičnega društva in pregled izletov v l. 1971.
Zbornik je uredil prof. Franc Vogelnik, dolgoletni urednik tega glasila in znan mariborski planinski delavec. Glasilo je izdalo PD Maribor-matica, obsega 122 strani revialnega formata in se naroča pri PD Maribor-matica.

Tone Strojin

HERMANN BUHL: NANGA PARBAT

Naslov izvirnika: Achttausend Drüber und Drunter München 1954

Prevedla Lilijana Avčin
Izdala Založba Obzorja Maribor 1967

Kaj je dobrega dečka pripeljalo v gore? Videl jih je, rodila se je ljubezen, in ljubezen ne sprašuje čemu. Je hrepenenje, ki vodi vedno naprej. Je upor zoper vse, kar jo ustavlja.
Ali je na svetu še kaj lepšega od plezanja? Takoj nad mestom so gore. Ko je bil star osemnajst let, je poznal že mnogo zahtevnih smeri. Reven, toda poln želja. Doživetij je vse polno. Izogiba se morečih podrobnosti. Boj s steno ga razvname, in mir na vrhu napolni tudi besede. Potem pride nekoč sam pod steno. Zdaj je odvisen samo od sebe. Srečen je, ko sredi zraka spoznava svoje meje.
Walkerjev steber – Moram priznati, da mi še nikoli v življenju ni nobena stena pognala tako spoštljivega srha kot tale. Kdo ga premaga, se sprašuje? – Ali bom našel še kaj lepšega in bolj vrednega poželenja? –
Pozna strah, toda moč in razum ga osvobodita. Ob lepoti sveta okrog Mont Blanca izgublja besede. Spozna, da je za visoke gore potrebna še silnejša ljubezen. Ironija v steni Eigerja, s soplezalcem pojeta. Kako je s prečnico bogov? – V tem vremenu lahko pripomore kvečjemu k temu, da se nenadoma približaš bogovom. Da prideš ven, je potreben zadnji napor volje.
Vse to je bila priprava na največjo ljubezen. In največja ljubezen je blizu smrti.
Potem potujejo njegove misli že tja, k nebeškim grebenom Azije, k Nanga Parbatu. Zanj se mora ojekleniti. Zanj mora od sebe zahtevati vse.
Sam je stopal proti njemu, več kot 8000 m visokemu vrhu. Ko je telo že odpovedalo, je samo duh še slutil konec. Garanje in upor, divji upor majhnega bitja.
Prestane noč v višini 8000 m, pri temperaturi –20° C. Mar obvlada volja telo tako močno, da sploh ne čuti več telesnih muk?
– Nič več nisem lastni jaz – le še senca – senca za senco. Broad Peak pomeni nadaljevanje Nanga Parbata. V knjigi končuje s pripovedjo Kurt Diemberger, po Buhlovih zapiskih, seveda. Prihaja na vrh. Buhl ne more več. Sam je in njegovo hrepenenje se razbije v žalost. Potem pa se kot nezemsko bitje prikaže Buhl. Počasi stopa proti vrhu. Človeka pretrese. Od kod ta moč?
– Da v noč greva, toda pred njo slutim luč, svetlejšo od vsega, vse življenje vsebujočo. Življenje samo. –
Ko se vzpenjata na Čogoliso, se zdi Buhlu to najlepši dan njegovega življenja.
– Tu je njegova sled – zatem pa nič več... –
Tako je izginil Herman Buhl v goro.
Buhlova knjiga je polna opisov najzahtevnejših vzponov. Obenem kaže, kako gora oblikuje človeka. Vidimo, kako Buhl zori. Pisanje knjige o svojih vzponih je težavno. Težko je prenesti prvinska občutja v besede, ki so jih ustvarili ljudje. Težko je ujeti ravnotežje med svojo lastno resnico in resnico ljudi.
Mislim, da je ta knjiga poučna za alpiniste, ki jim manjka časa, opreme ali pa so prestrašeni.
In končno – samo tisti, ki zna in hoče darovati, sprejme. Zato je knjiga poučna in mikavna za vse.

M. Rotovnik

HEINZ STEINKÖTTER, PAGANELLA (2125 m)

Paganella s svojo skupino je preddverje morda najlepše dolomitske skupine – Brente. S Paganelle se ponuja čudovit panoramski pogled na dolomitsko skupino Brenta. Heinz Steinkötter se je kot plezalec specializiral za Paganello. Njeno steno dan za dnem preletavajo sence gondol ene najlepše postavljenih žičnic. Soseščina mesta Trenta in njena jugovzhodna stena sta Paganello v zadnjem desetletju vedno znova potiskale v predniji plan dolomitskih plezarij. Tako je v Paganelli nastalo kakih 40 smeri, pri čemer je Steinkötter prizadevno sodeloval od svojih mladih let. Tako je izpopolnil Vodnik po Brenti, ki ga je napisal slavni E. Castiglioni. Ta je Paganelli odmeril samo nekaj strani. Steinkötter spada med najuspešnejše dolomitske plezalce zadnjega desetletja. Ime kaže, da izhaja, kakor Messner, iz tirolsko-avstrijske družine. O njegovih uspehih smo nekajkrat poročali.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

CAF je na skupščini 1971 ugotovil, da ima 22 000 članov pod 25 leti, tj. 40 %. 25 % vsega članstva se po starosti suče med 26 in 40 leti. Opazili so, da je precejšen del članstva nestalnega, da je fluktuacija precejšnja. Zanimivo je, da ima tudi CAF – če lahko primerjamo naše majhne dimenzije z njihovimi – nekake koordinacijske, meddruštvene odbore po šestih področjih. Vzhodni del Francije ima največje število članov v treh področjih, ki imajo seveda tudi največje število sekcij, zahodna Francija pa v treh združuje manjše število članov in sekcij. Pariški bazen ima komaj 5 sekcij in 12 017 članov. Največ članov ima CAF na področju Zahodnih Alp med Lyonom in Marseillom (23 562). Državna podpora CAF se je v l. 1971 zmanjšala, finančne težave CAF so se povečale. Glasilo CAF se je s svojo redakcijsko politiko, ki ga usmerja v razširjeno tematiko (alpinizem, izletništvo, smučanje, znanost) ohranilo na čelu svetovne planinske periodike. Klub poskusoma izdaja, vendar ne v tisku, tudi »Alpinistične informacije« in posebej »Smučarske informacije«. Iz poročila je razvidno, da si CAF prizadeva, kako bi svojo dejavnost čimbolj prilagodil sodobnim pojavom in potrebam, obenem pa tudi voljo, da bi jih usmerjal in oblikoval.

O IHE (MEDNARODNI HIMALAJSKI EKSPEDICIJI) je pisala tudi »Komsomolska Pravda«: Ekspedicija je poleg vsega drugega delala v težkih okoliščinah. Prvi hudi udarec je bila smrt indijskega udeleženca Harša Bahugune. Ni zdržal viharja, ozebel je močno in izčrpan izdihnil. Pravijo, da takega strašnega viharja okoli Everesta v 70 letih, odkar dela meteorološka služba, niso opazili. Ni čuda, če so morali na JZ strani Everesta kloniti taki možje, kot so Vaucher, Mauri in Mazeaud, pri naskoku na vrh pa sta morala odnehati tudi Angleža Don Willans (38) in Dougal Haston (29). »Pravda« ve povedati, da je firma BBC dala 20,000 FS s pogojem, da ekspedicijo spremlja sedmorica filmarjev. Chris Brasher, nekdanji olimpijski šampion, zdaj pa vodilni človek pri BBC, je terjal od alpinistov podpis pogodbe, po kateri naj bi delali po navodilih filmarske ekipe. Alpinisti so se muzali, podpisali pa so. Jasno je bilo, da bodo za naskok na vrh prišli v poštev samo tisti, ki jih preskušnje ne bodo prehudo zadele. Nastopilo je sumničenje, delati je začela nevoščljivost. Gornji bazni tabor so postavili na 5600 m in se razdelili v dve skupini: za plezanje v steni so bili izbrani Amerikanci, Angleži in Japonci, za grebene pa Francozi, Italijani in Švicarji. Prihrumel je snežni vihar in divjal sedem dni. Do monsuna je bilo le še nekaj dni. Dyhrenfurth je sklical »bojni« posvet in predlagal, naj se ekspedicija usmeri samo v jugozahodno steno, nakar sta Mazeaud in Mauri ekspedicijo zapustila. V Kathmandu je dr. Mazeaud, eden najuglednejših alpinistov na svetu, univerzitetni profesor, član francoske vlade in ugleden planinski pisatelj, na tiskovni konferenci v Kathmanduju izjavil: »Hoteli so, da bi jaz Francoz kot šerpa garal Angležem in Japoncem. Nikdar!«
Kdo je kriv, da se je ekspedicija sprta razšla? Tisti, ki so prvi odšli iz tabora? Vodja Dyhrenfurth? Lord Hunt, ki je l. 1953 prvi stopil na Čomolungmo, je izjavil: »Ta škandal je rezultat prevelikega števila udeležencev (32 alpinistov iz 13 dežel), lahkomiselnega obravnavanja mednarodnih odnosov in bremena, ki ga je naložilo na ekspedicijo komercialno izkoriščanje ekspedicije. Chris Brasher je v Londonu časnikarjem dejal, da zaradi neuspeha ekspedicije ni prav nič žalosten. »Imamo na stotine metrov dobrega filma. Najvažnejše je, da smo dobili dramatičen subjekt.«

KATAKOMBE POD ODESO, pravzaprav je kraški svet, v katerem je narava konservirala 42 različnih živalskih vrst izpred ledene dobe. Leže 20 do 25 metrov pod centrom mesta Odese. Odkrili so jih v prejšnjem stoletju, ko so iskali gradbeni material za mesto in so kopali tudi v globino. Pri tem so naleteli na kraške jame, ki so danes podzemski muzej tega znamenitega črnomorskega mesta.

ZAHODNE JULIJSKE ALPE je v novem »Bergsteigerju« 1971/9 obdelal Fred Wiegele, predvsem Mangart, Vevnico, Viš, Poliški Špik in Kanin, vse dosledno z nemškim in italijanskim imenstvom. Kolikor je slovenskega, gre po tipu Veunza in Ponza. Furlanska imena navaja – deloma vsaj v oklepaju.

TURŠKA PLANINSKA ORGANIZACIJA je bila ustanovljena l. 1966. Glavni pobudnik je bil ing. Latif Osman Cikigil iz Ankare. Pred 40 leti je študiral v Dresdenu in že takrat začel zahajati v Alpe. Prirasle so mu k srcu, lani je bil na smučarskem dopustu v Reitu na Gornjem Bavarskem. Zveze med nemškimi in turškimi planinci so zadnja tri leta precej žive.

ALPINE GUIDE SOCIETY OF JAPAN je nova organizacija in šteje 20 članov, ki so opravili izpite v Evropi, čeprav je japonski alpinizem močno razvit. Leta 1971 je bilo v Himalaji na delu 8 japonskih ekspedicij (Annapurna II. Dhaulagiri IV in V idr.).

VREME NA KREDARICI V JULIJU

Srednja mesečna temperatura zraka na Kredarici v letošnjem juliju (5,9°) je bila samo za 0,2° nad dolgoletnim poprečkom obdobja 1955–1967. Ekstremne temperature pa so bile: maksimalna 14,1° (dne 11. julija), minimalna – 5,4° (dne 1. julija).
Srednja mesečna oblačnost (6,4) se je nasproti prejšnjemu mesecu znatno znižala. Zato se je povečalo število ur s sončnim sijem na 148, kar je 31 % od maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v juliju.
V padavinskem oziru je bil mesec julij slabo namočen. V poprečju (obdobje 1955–1967) pade v juliju na Kredarici 225 m padavin. Ker je to glavni poletni mesec, prevladujejo padavine v obliki dežja, dasi tudi snežne padavine niso neznane. Letos so na Kredarici, v mesecu juliju, zabeležili 11 padavinskih dni (od tega samo enega s sneženjem). Skupno je padlo na Kredarici 82 mm padavin, kar je samo 36 % od normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala samo 1 dan. Njena maksimalna debelina je merila 3 cm.
Iz opisanega povzamemo, da je bilo vreme v juliju planincem naklonjeno.

V AVGUSTU

Avgustovski dolgoletni mesečni temperaturni popreček – po podatkih obdobja 1955–1967 – je na Kredarici enak julijskemu in sicer znaša 5,7°. Letošnja srednja avgustovska temperatura pa je bila za 2,3° nad to vrednostjo. Znašala je 8,0°. Maksimalna temperatura je znašala 18,1° (dne 19. avg.), minimalna pa – 0,6° (dne 31. avg.). Absolutna avgustovska temperaturna ekstrema po dosedanjih opazovanjih pa sta: maksimum 18,5° (10. avg. 1956), minimum – 4,7° (26. avg. 1967). Že površna primerjava navedenih temperaturnih podatkov dokazuje na Kredarici, v letošnjem avgustu, močen pozitiven odklon temperature.
Mesečna višina padavin (241 mm) je bila nad normalno vrednostjo (107 %). Skupno je bilo v avgustu zabeleženih 13 dni s padavinami (od tega eden s sneženjem). Snežne padavine so kopnele sproti, tako da ni nastala snežna odeja.
Srednja mesečna oblačnost (4,1) se je nasproti prejšnjemu mesecu zelo znižala. Čeprav so v avgustu dnevi že znatno krajši, je heliograf registriral 220 ur s sončnim sijem, kar je 65 % od maksimalno možnega trajanja.

V SEPTEMBRU 1971

Letošnji september je bil na Kredarici hladen in suh. Srednja mesečna temperatura zraka (po podatkih obdobja 1955–1967) znaša na Kredarici 4,0°. Letošnji septembrski temperaturni popreček pa je bil kar za 2,5° pod to vrednostjo, znašal je samo 1,5°. Podobno je bilo z ekstremnimi temperaturami. Najvišja septembrska temperatura zraka na Kredarici (v obdobju 1955–67) je znašala 16,0° (dne 26. sept. 1967), najnižja pa – 8,7° (dne 25. sept. 1962). Letošnja temperaturna ekstrema kažeta močen negativni odklon. Maksimalna temperatura se je povzpela na samo 12,6° (dne 4. sept.), minimalna pa je bila za 1,1° nižja od doslej znane (1955–1967) najnižje septembrske temperature. Znašala je – 9,8° (dne 17. sept.). V septembru je padlo na Kredarici – v sedmih padavinskih dneh – samo 52 mm padavin, kar je komaj 24 % od za ta mesec normalne vrednosti. V septembru je na Kredarici petkrat snežilo, snežna odeja je ležala sedem dni, njena največja debelina je merila 4 cm.
Srednja mesečna oblačnost (5,3) se je nasproti prejšnjemu mesecu nekoliko zvišala. Tamkajšnji heliograf je zabeležil 121 ur s sončnim sijem, kar je samo 32 % od maksimalnega možnega trajanja.
Iz navedenih klimatoloških vrednosti sklepamo, da je bil – kot že rečeno – september hladen in suh mesec in s tem še kar naklonjen prijateljem gora.

NE KADI ZMERAJ

Oskrbnik Volc je zadovoljno vlekel svojo pipico. Gost ga vpraša: »A' vi pa zmeraj kadite fajfco?« Volc pa: »Zmeraj ne. Včasih jo tudi ugasnem.«

ZARADI DOMAČNOSTI

V planinski dom na Kofcah je prišel sanitarni inšpektor. Vse je bilo v redu, le oskrbnik Volc ni bil obrit. Po pregledu je sanitarni svetoval, naj bi lesene stene malo polakirali in dekorirali. Volc pa: »Jaz pa mislim drugače. Laka in druge šare so ljudje že v mestu siti. ‚Natur les' napravi prostor bolj domač. Jaz se zaradi domačnosti namenoma ne obrijem vsak dan.«
Sanitarni je ostal brez besede.

ODKRITOSRČEN JUNAK

Mali Gašper je zelo bojevit, kadar je pod paro. Ko je nekoč ob lepem vremenu hodil s kapo čez ušesa, da se niso videle buške, ga je znanec vprašal, kako je bilo.
»Eh, kako? Nekaj časa sem bil jaz spodaj, nekaj časa je bil pa oni na meni.«

1

2

3

IKAR
CISA

5e CONFERENCE D'AVALANCHES
V. KONFERENCA O NESREČAH V PLAZOVIH
V. LAWINENUNFALL KONFERENZ
Bled

4

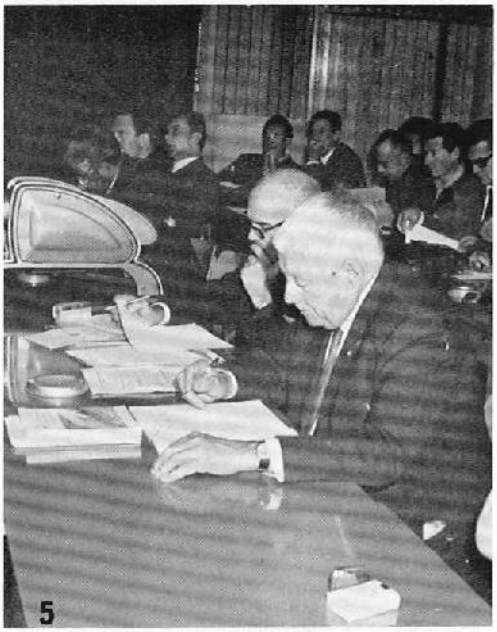

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

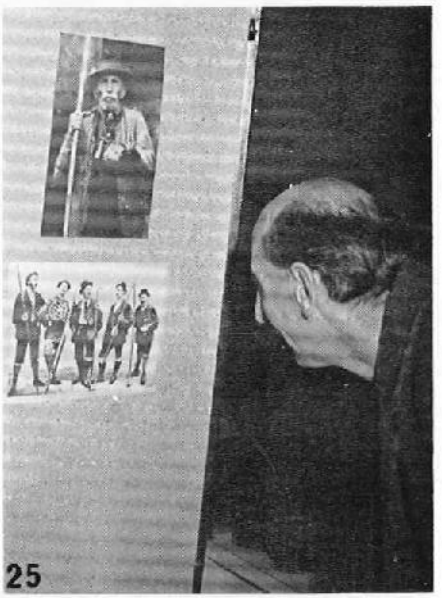
25

26

27

28

IKAR CISA

V. KONFERENCA O NESREČAH V PLAZOVIH
5e CONFÉRENCE D'AVALANCHES
V. LAWINENUNFALL KONFERENZ

Bled

29

TRGOVSKO PODJETJE

SLOGA

GORNJA RADGONA

SE PRIPOROČA S SVOJIMI PRODAJALNAMI

MODA

KONFEKCIJA GORNJA RADGONA, PARTIZANSKA 24, TEL. 74-130

Proizvajamo in nudimo:

— obleke fantovske in moške,
— hlače lastex in druge,
— vetrovke vseh vrst,
— posebej za planince še pumparice in anorake.

Prijetno počutje v naših izdelkih!

ELRAD

GORNJA RADGONA

Partizanska 3

Tel. h. c. 74-000, 74-001, 74-002,
direktor 74-003, nabava 74-008,
telex ELRAD 35-224 yu

Proizvodni program:

televizijske antene, radijske antene, avtomobilske antene, profesionalne antene, pribor za montiranje anten,
skupinske antenske naprave, VF kabli in dvovodi, TV pretvorniki, TV oddajniki, tunerji in predelava plastičnih mas.

»ELRAD RPI«, Ljubljana, Gorupova 2, tel. 20-788.

Predstavništvo:

BEOGRAD, Stanko Pavlović, Palmotićeva št. 8, tel. 342-025.

TISKARNA

JOŽE MOŠKRIČ

Ljubljana, Nazorjeva 6

Telefon 21-295

TISKARNA
izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA
izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA
vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA
izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE
v vseh barvah in barvnih folijah

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandske volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Sirogojna.

Trikotažo najboljše kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**
Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **jugoexporta**
ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:
Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala Ždanova 78

v Skopju:
JLA 66

v Splitu:
Kupališki prilaz 12

v Titogradu:
Nemanjina obala 1

v Zagrebu:
Zagrebški velesejem
Paviljon 12

V Novem Sadu:
JLA 25

v Nišu:
Rudjera Boškovića 2 b
Balkanska 2

Jugoexport
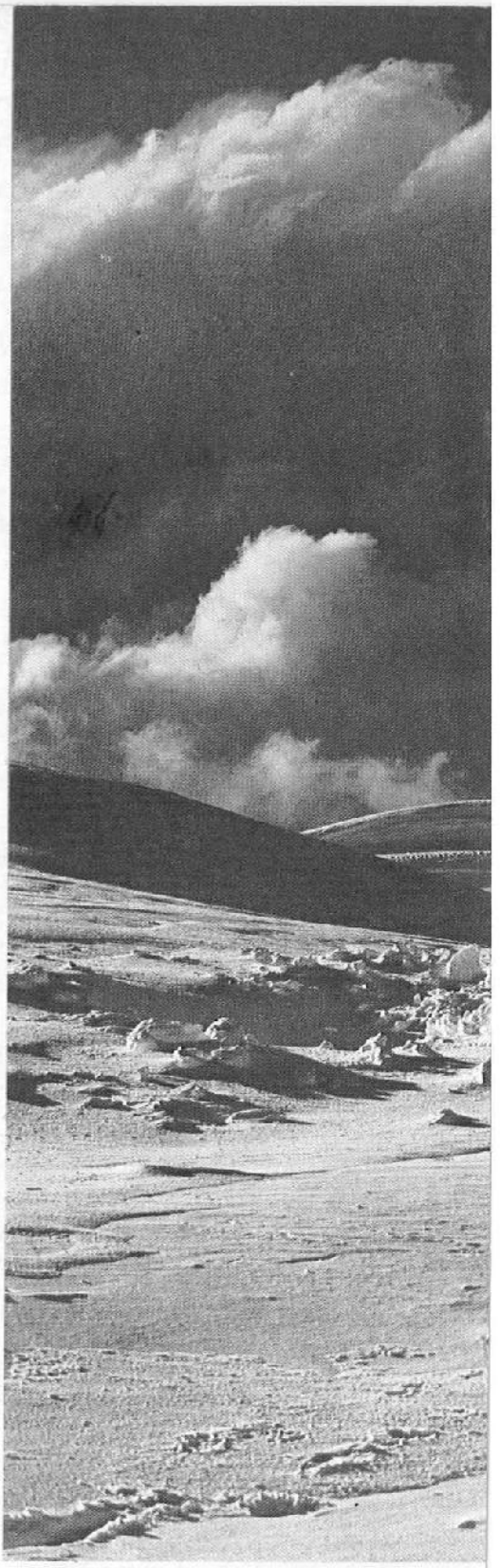
BEOGRAD, KOLARČEVA 1